

S U M A R

Mersul ideilor

EMILIAN DOBRESCU, Costurile integrării româniei în Uniunea Europeană	5
OVIDIU GHERASIM, DORIAN VLĂDEANU, Matematica numerelor fuzzy poligonale	19
VĂLEANU GABRIELA, Tehnologia informației în termeni de productivitate și eficiență	33

Probleme în actualitate

CORNELIU MUNTEANU, Managerii și atitudinea față de risc ...	41
ION TALABA, Globalizarea turismului și efectele asupra turismului Românesc	53
GABRIELA VĂLEANU, PĂDURARU TEODOR, INA CROITORU, Analiza politicii creditului bancar pentru IMM-uri locale....	61
CRISTINA DIONISIE, Cerințe de modernizare a transporturilor turistice în perspectiva aderării la UE	67
ADRIAN MUNTEANU, Despre intimitate și fraudă informatică în România	75
DANIELA MATEI, Evoluția turismului rural Românesc	81

Puncte de vedere

MARA MAGDA MAFTEI, Principii și teorii ale capitalismului în <i>Teoria sentimentelor morale și în Avuția națiunilor</i>	91
DORIAN VLADÉANU, OVIDIU GHERASIM, GEORGIANA TACU, Considerații privind evoluția serviciilor de salubritate românești din perioada 1990–2002	107
AUREL BURCIU, CRISTIAN VALENTIN HAPENCIUC, Impactul turismului în dezvoltarea generală a unei regiuni	113
PETRU IVANOF, Tendințe în exploatarea și valorificarea economică a resurselor pescărești oceanice	119

Recenzie

PETRU RADU, <i>Potențialul uman al firmei. asigurare și reasigurare</i> , Editura POLIROM, Iași, 2004 (Alina-Petronela Haller)	129
--	-----

C O N T E N T S

The progress of ideas

EMILIAN DOBRESU, The costs of Romania's integration into the European Union	5
OVIDIU GHERASIM, DORIAN VLĂDEANU, Mathematics with polygonal fuzzy numbers	19
VĂLEANU GABRIELA, IT in terms of productivity	33

Present-day topics

CORNELIU MUNTEANU, Managers and the reaction to risk	41
ION TALABA, The globalization of tourism and its impact on the Romanian tourism	53
GABRIELA VĂLEANU, PĂDURARU TEODOR, INA CROITORU, Analysis of bank credit policy for local SMEs	61
CRISTINA DIONISIE, Requirements in modernizing transports in tourism from the viewpoint of Romania's joining the EU	67
ADRIAN MUNTEANU, On intimacy and informational fraud in Romania	75
DANIELA MATEI, The evolution of Romanian rural tourism	81

Points of view

MARA MAGDA MAFTEI, Capitalist principles and theories in <i>The Theory of Moral Feelings</i> and <i>The Welfare of Nations</i>	91
DORIAN VLADEANU, OVIDIU GHERASIM, GEORGIANA TACU, Viewpoints on the evolution of Romania's salubrity services between 1990 and 2002	107
AUREL BURCIU, CRISTIAN VALENTIN HAPENCIUC, The impact of tourism on a general development of a region	113
PETRU IVANOF, Trends in exploiting and making economically profitable the fishing resources	119
Review	129

THE COSTS OF ROMANIA'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION

1. Effects of the economic developments between 2000 and 2004

The free circulation of capitals, goods and people has opened the Romanian market to the European competition, but with one way only, i.e. from the European Union to Romania and not vice-versa. Seventy per cent of Romanian exports go to the EU countries.

Since the beginning of the last decade there have occurred the most significant trade deficits in the history of Romania: the difference between imports and exports increased from \$2.68 billion in 2000 to \$4.16 billion in 2003 and €6 billion in the first eleven months of 2004.

According to Heritage Foundation (USA), in 2004 Romania ranked 125th from 161 countries from the viewpoint of their economic freedom; as compared to 2003, we climbed four places in this sui generis hierarchy that measures the degree of national economies opening state (Hong Kong has constantly come first in the last ten years, followed by Singapore, Luxembourg, Estonia, Ireland, New Zealand and Great Britain; the USA lost three places as compared to the previous year, which means that now they rank 12th). Romania belongs to the group of the seventy countries which "are lacking freedom in most of the areas", with a score of 2.5 points out of 5 possible, as the government interventions in economy are concerned. Unlike us, Bulgaria ranks 52th among the 56 countries which are "economically free in most of the areas".

2. Comparison with other Central and East-European countries

Vaclav Klaus, the elected president of the Czech Republic, considered that 2004, the year of his country's joining the EU, was not the best year for the Czech economy and that postponing the integration until 2007 would had been wiser, warning the Czech population of the significant costs brought about by the country's admittance at that particular moment (May 1, 2004). He proved wrong

In the countries in which the costs of integration were made public (Slovenia, Slovakia, Poland), the results of the referendum on the people's wish to join the EU were less categorical than in the countries

where the population was poorly (Hungary) or not at all (Romania) informed¹.

Poland had been trying to clarify the integration costs ten years before the integration and they still had problems preparing the population, be they common tax payers, companies or civil servants.

Close to the moment of accession the discovery of a bill to pay starts to put some pressure on the citizens, leading even to rejection if the integration effects and costs are not made transparent. We consider that the only surveys carried out by the European Institute of Romania (EIR) on the integration costs, whose results were made public in the summer of 2004, were neither transparent nor commented upon enough by the civil society.

3. Types of costs²

The public costs are borne from the state budget, but, ultimately, they are borne by each and every one of the tax payers. They must be paid in order to implement an administrative system compatible with the European one; these are the costs for reforming the local government, modernizing the legal system, restructuring and privatizing the state economy. These costs include training expenses for civil servants, wages for a large number of judges or wages paid in advance to the unemployed who used to work for the companies that have now become private. The government is normally aware of this type of costs since, according to the negotiation methodology, the accession chapters cannot be opened unless the Romanian party presents the impact on the budget of the changes planned.

In their turn, public costs belong to several categories:

- costs due to passing the EU norms and policies (*acquis communautaire*), i.e. costs related to setting up new institutions or changing the old ones, to personnel training, etc.
- costs due to observing and implementing the European standards, including mainly environmental and quality standards, costs related to the modernization of transport infrastructure, etc.
- costs generated by the assumption of EU membership, i.e. Romania's contribution to the EU budget. A quota of this contribution may be

¹ according to Alexandru Vlah – 'The costs of Romania's joining the European Union', in *Permanențe*, 9/2003

² apud Sabina Fati and Vlad Macovei – 'The Bill', in *Evenimentul Zilei*, August 2, 2004

paid even before the integration, under the form of the compulsory co-financing EU programmes (Phare, ISPA, SAPARD, PC6 etc.)

- costs due to the modernization of Romanian economy, i.e. modernize production capacity, improve product competitiveness, etc.

Thus, it was only at the beginning of 2004 that the costs Romania will have to bear when joining the European structures were made public: its contribution to the EU budget will amount to about €2.5 billion between 2007 and 2009 (800 billion in 2007 and 900 billion in 2008 and 2009, respectively) and not "5.6 billion as the press wrongly claims"³. The press does not make false statements this time: the €5.6 billion are the difference between Romania's admittance costs for the period 2007-2009 (€14.5 billion) and the EU's contribution (€8.9 billion), according to the EIR estimations in the summer of 2004. Based on the information supplied by the survey on the integration impact carried out by the EIR, in five years the costs may reach the amount of one year's state budget, namely almost €10-15 billion (money from charges and taxes).

The private costs are those borne by employers. In a trade-based society this investment effort varies between a few tens of thousands and a few million euros, depending on the size of the company and its scope. These costs are more difficult to assess and their extent depends directly on the way the private sector reacts to public information. Many employers claim that they are unable to bear these investments, but the solutions are clear: after the integration, they either meet the European directives, or close down the companies.

The significant lack of information and the insufficient adjustment to the future European market, worsened by high costs and lack of taxation facilities may be fatal to many small- and medium-sized Romanian companies at the time of the country's admittance. Surveys carried out in the Central European countries that joined the EU on May 1, 2004 showed that, in order to meet the EU production standards, some companies would have to bear costs that may reach up to €500,000⁴.

The individual costs are those borne by each and every one of the tax payers. They are costs of compatibility with the new social system or costs of opportunity for their own subsistence. For instance, education costs, that will be higher after the integration, working-abroad costs, vocational retraining costs, contribution-to-private-pension costs, etc.

³ 'The costs of Romania's integration into the EU', in *Economistul* no. 1793, January 24, 2005, p. 1

⁴ apud 'The small- and medium-sized companies will be cut off by the EU integration costs', in *Capital*, June 17, 2004

4. Costs for economic branches

The integration will strongly influence Romania's agriculture and industry since they have not yet reached the proper level of competitiveness as compared to the similar branches in the EU countries.

"The diminution of the population engaged in agriculture to one million people (from over three million at present) would inevitably lead to amalgamating the plots of land by saling or leasing them" shows the survey "Priorities to agricultural and rural development" carried out by Ph.D. Dan Gabriel Manoleli from the European Institute of Romania⁵.

"If in the other sectors of economic life the EU integration means to increase the quality of the Romanians' life standard through more investments, more and better jobs, and, why not, higher wages, the possibility for the national labour force to emigrate to the EU states enjoying a richer labour market, this is not, however, the case with agriculture. It is well known that Romania's integration requires the decrease in number of the rural households from 2 million to about 80 thousand ... Undoubtly, our peasants will no longer be allowed to slaughter their own animals, grow wine in their own yards, make tzuika of the fruit of their own orchards, sell cheese produced in their own sheepfolds. In other words, the production for household consumption will be seriously diminished, or even suppressed, in a future not so clearly defined. We should also add that if the situation in the country is not yet critical, it is because the production for their own consumption makes up for part of the rural population's daily expenses and not only. Or, this is the weak spot: the Europeans know that the percentage of rural population is higher in Romania – about 45% – and they are also aware that these people make minimum expenses to buy food, which means that the foodstuff coming from the EU states would have an even better market if these 45% become EU's customers"⁶. We do not think this could be possible, but the facts show that we were unable to spend €5 hundred million received from the EU in order to support the agricultural development because we did not manage to implement an efficient and trustworthy system to access these funds.

The main financial commitments of the EU towards Romania for the first three years after the integration, i.e. nearly €8.9 billion are to be distributed as follows:

⁵ idem

⁶ Alexandru Vlah – 'The costs of Romania's joining the European Union', in *Permanențe*, 9/2003

	2007	2008	2009	Total
Agriculture	€0.75 billion	€1.35 billion	€1.55 billion	€3.65 billion
Structural actions	€1.1 billion	€1.8 billion	€2.5 billion	€5.4 billion
Domestic policies	€0.42 billion	€0.415 billion	€0.36 billion	€1.195 billion

Only few domestic companies are ready to face the tough competition in the EU. The higher prices for products and services and the higher business costs will be but a few negative effects brought about by the integration. As for the economic branches, they will have to bear significant increases of the human resources costs as well as higher charges, taxes and other contributions to the budget.

Transport is one of the economic sectors generating numerous negative effects: pollution, noise, accidents and traffic jams. The actual cost of transportation should also include the external costs not yet considered: the damage to the environment caused by pollution or other factors. The solution is that the transportation should include the expenses necessary to technologically improve road transportation or to replace it with less polluting, less noisy and safer means of transport, so as to reduce the damage inflicted upon environment or other economic sectors. Moreover, transport may adversely affect its own as well as other economic activities. As we know, the climatic changes are mainly the result of both the energetic economic activities, and the activities in transport, leading to the intensification of the extreme weather phenomena, with repercussions on and additional losses in the air and sea transportation.

The external environmental costs are internalized by including them into either the costs of transportation, or certain specific charges. Note, however, that the part played by certain means of transport in generating negative externalities is not even with the others' part. Thus, after having examined the situation in seventeen Western-European countries, there has been found that in 1995 the total cost of the externalities amounted to €530 billion, i.e. 7.8% of their GDPs. There has been concluded that only road transportation generates about 92% of the overall external costs, followed by air transportation with 6%, railroad transportation with only 2%, and sea transportation with 0.5%.

The forecasts based on the relation between economic development and the increase in transport show that there will be an increase by 30% with road transportation by 2010 as compared to 1995, the year when the survey was effected. If no actions are taken, the external costs for the road and air traffic will increase by 42% by 2010.

A way to follow is that suggested by the EU's objectives set in the sixth framework-plan on environment protection and in the White Book of Transport, documents which foreshadow the European environmental and transportation policies until 2010. The EU transportation policy "must be the gradual replacement of the charges in the present transport system by tools more efficiently integrating the infrastructure and external costs", it is written in the White Book of Transport. At the European Council in Göteborg the fact was emphasized that "a sustainable policy must consider [...] the complete internalization of social costs, environmental costs included. Actions must be taken to achieve a significant dissociation between the increase in transport and the GDP increase, especially by focusing on railroad, sea and public transportation rather than road transport".

In Romania the concern for internalizing the negative effects on the environment are now becoming evident as the environmental laws are passing urged by certain priorities or by the process of synchronization between the Romanian and the EU legislations"⁷.

5. Costs to improve the administrative capacity

The level of infrastructure development, life standard and leadership techniques are less performant than in the states that joined the EU in 2004. It will take several decades for the Romanian administration to reach the level of the similar institutions in Western Europe as far as infrastructure, quality of services and life standard are concerned. The public sector will have to be restructured in order to be more efficient. The restructuring costs have not been yet determined.

Problems have been pointed out (reports of certain rating institutions, officials' speeches etc.) that are related to the lack of information transparency in the operational and management systems; Bucharest's local government has recently begun to make public the information on the developments of its indebtedness.

The administrative sector will continue, for another 6 months, to enjoy the benefits of the last five years' economic increase, the slight increase in investments, and the improvement of leadership techniques and debt structure.

⁷ Florin Dobre, Ph.D., marketing manager for SNTFM – 'Challenges of the European integration. Transport and environment'

6. Costs for financial services

The financial-banking sector will enjoy a spectacular development after the integration. The main problems Romania has to face are its excessive bureaucracy and justice issues. Corruption is the main hindrance on Romania's way to the EU.

The creditation perspectives will be influenced by the enforcement of the government reforms, the lack of flexibility of the administrative services, the growing pressure to increase expenses, all on the background of the state revenue diminishing because of the single income tax. Hence, the increase of debts and the decrease of financial performances will follow.

7. Costs related to capital circulation

In Bucharest, as in Sofia or Istanbul, the risks associated to the currency exchange rate fluctuations remain high.

8. Costs related to investments

Standard & Poor's report, made public at the beginning of 2005, does not recommend Romania as eligible for financial investments. Although the years 2005 and 2006 will be deeply influenced by investments, private consumption will exceed, according to current estimates, the level of private investments.

9. Costs related to environment

The implementation of the environmental acquis will cost 29.5 €billion between 2004 and 2021. This amount is distributed as follows:

- €5.4 billion from the state budget;
- €9.3 billion from EU funds;
- €7.8 billion from the investments made by economic agents
- €7.0 billion by other financing sources (Environmental Fund, international projects other than the EU ones – foreign loans, extra-budgetary sources, public-private partnership projects).

During negotiations, periods of transition from 1 to 17 years were required for various restrictions: limitation of noxious gas emissions and water pollution etc. For instance, in the case of cleansing residual water,

which requires costs of about €19 billion, a transition period of fourteen years was approved. The economic agents that do not have proper installations to retain volatile organic compounds of oil products were granted a period of five years to modernize their gas stations. Such an installation costs almost €8 000, and 40% of the 1 600 gas stations must procure it.

The thermo-electric power stations with an installed power of over 50 megawatts must be technologically modernized. The same is true for car and for electric engine factories that use non-ecologic dies.

10. The necessity to improve life standard

Romania's Gross Domestic Product (GDP) per capita is lower than the third part of the average level of this indicator in the 15 EU member states and lower than half of the level corresponding to the average of the 10 EU member states on May 1, 2004. The interval in which Romania and Bulgaria will bridge the gaps between them and the 25 EU member states has not been estimated yet, but the process is expected to be long and difficult.

In 2005 the GDP per capita calculated at the parity of the purchasing power, will be less than half the average recorded for the enlarged EU, according to the Institute of International Economic Studies of Vienna (WIIW). For the countries in course of transition the forecast included in the study relies on an economic growth of 2% over the pace of the enlarged EU between 2004 and 2015.

According to the WIIW's prognoses, Romania's and Bulgaria's GDPs will increase as compared to the existing levels of about 30% of the EU average. Nevertheless, in 2015 Romania and Bulgaria will record, beside the Ukraine, a GDP-per-capita value below the level of 40% of the EU average.

The budgetary impact of the integration into the EU structures urges Romania to increase income, as one of its biggest problems is that the population's income is only 30% of the average of the Europeans' income.

11. The sum of costs

For the first time in the country, the European Institute of Romania (EIR) made – not before the middle of 2004 – a partial assessment of the integration costs. The twelve studies drafted on this occasion assess the integration global costs and benefits. Hence, the

accession costs amount to about €14.5 billion for 2007-2009, out of which the EU contribution is €8.9 billion.

In agreement with the findings of these studies, the integration costs related to environment and transport will be the most burdening. The estimations show that the infrastructure will require about €18.3 billion for investments between 2004 and 2007 and about €10.6 billion from 2008 to 2015. The costs brought about by the implementation of the EU standards will be only partially supported by the state budget (20%), a larger part being covered by European funds (30%), companies (35%) or other sources.

As for Romania's contribution to the EU budget, the country will enjoy the status of a net beneficiary in the first years after the integration, receiving 1.6 times more European funds than the funds due to its own budgetary effort.

As for the benefits, the status of an EU member will ensure Romania the access to important EU funds (mainly for agricultural and regional development), as well as the "boom" of reforms and the support for passing to a market-based economy. Other benefits are hardly quantifiable and regard the advantages deriving from taking part in the single EU market, the Economic and Monetary Union etc.

The EIR's studies outline that 80% of the Romanian legislation is now in keeping with that of the EU, but the problem remains that the laws have to be implemented, be it in the field of financial control, environment, wastes control, insolvency and bankruptcy, state subsidies, or agriculture.

The costs, either expected or not, will burden each and every one of us : the employees through taxation and the employers through the investments to be made. The integration costs will amount to about €25 billion by 2010 and up to €50 billion by 2025 !

Each Romanian will enjoy the benefits of integration. Approximately €10 billion will be received from Brussels only in the first three years. The money will get in farmers' pockets or will be turned into jobs that will enhance the emerging prosperity in certain parts of the country. Foreign investments will multiply, which means more and highly paid jobs. The Romanians will be allowed to work legally in any European country. Civil servants will be better trained and more concerned with their public.

True debates on how much the integration costs and what the gain will be for us have not been initiated yet. The politicians stuffed the integration topic with demagogy. At present, nearly 80% of Romanian people sustain the idea of integration, yet almost nobody knows what will

actually happen after 2007... Not any member of the European Union has failed to feel the benefits of integration or tried to leave the EU so far⁸.

At the beginning of the third decade of January 2004, following the visit of Prime Minister Călin Popescu Tăriceanu to Brussels, Durao Baroso, the president of the European Commission, declared that an annual sum of approximately €1 billion will help Romania to have access to the EU structures, but that the country will be carefully monitored in order to be seen whether the integration terms are met. At the middle of the last year one knew that Romania would be offered EU funds of about €9 billion for the first three years after its admittance⁹.

"First, the impact researches revealed that the European integration of Romania in 2007 would be the most profitable perspective for both financial and economic development reasons. The postponement of admittance or the insularity would be indeed dramatic. In that unfortunate case the costs would be much more substantial.

The so-called costs of integration are actually the costs of a modernizing Romania, that is to be "updated" anyway, even as an EU outsider. Should we say that we invest in highways because of the integration or should we rather say that it is our wish to have better roads contributing to economic development and hence to new job opportunities? Should we say that the investments to reduce pollution and improve the quality of drinking water are made for the EU's sake? I think it would be fair to admit that it is us who want drinking water of a superior quality and cleaner natural environment. And again, all of us want the abattoirs and the milk factories to observe hygiene, so that food safety will be guaranteed. Most of the so-called integration costs prove to be entailed by the improvement of our lives. These costs would have occurred in any case. Now the money comes from the EU funds, e.g. the environmental costs have been estimated to nearly €29 billion for the next twenty years. These costs will be covered from the national as well as local budgets, but also by companies. Between 2005 and 2025 Romania will allocate annually almost 1% of its GDP for environment and transport, while the EU will allocate sums that equal 1,7% of Romania's GDP. It is also true that these financial "presents" will have their revenge in Romania's co-funding its self-development projects. Note, however, that Romania will not have to co-finance the EU budget.

⁸ according to Sabina Fati and Vlad Macovei – 'The Bill', in *Evenimentul zilei*, August 2, 2004

⁹ idem

The co-funding does not mean money given for the EU budget as this money will not leave the country, but, on the contrary, it will be invested here, in roads, highways, sewerage systems, farms and enterprises, job opportunities, etc. Romania, on the other hand, will receive €11 billion in payments over the same interval (2007-2009), the rest of money following as project stages are completed.

Probably the only costs strictly connected to integration are those determined by the setting up of specific institutions, i.e. for managing the EU funds, for agriculture etc. Nevertheless, the benefits brought by this system of managing the influxes are exponentially higher than the costs.

And something else: the monetary costs needed to be accepted as economic growth or development/ modernization costs produce medium- and long-term effects that will be much stronger as compared to the loss through every euro spent.

And anyhow the integration benefits should also be valued according to their non-monetary effects : changes in economic behaviour that is now based on moral hazard ; improvements in technological, economic and commercial competitiveness ; business environment improvement, i.e. increased predictability and decreased uncertainty risk .Maybe the most significant benefit of all is the chance of Romania to take part in creating the new *acquis communautaire* so as to best serve its own interests. Indeed, is it not much better to be part of the decision-making process that could affect my own country than to be a mere target of such decisions ?

It is high time to pass beyond demagogy and to assess the integration impact comprehensively. The European Union does not impose arbitrary standards to further increase costs, but sets standards to further improve life quality and to ensure a dynamic and competitive economic environment. Undoubtedly, there exist costs of integration, but not of integration only, since costs have been burdening Romania for the last few years because of the need to render more efficient its economic system. Now we enjoy the EU support and we will be allowed to join the very club able to guarantee a better life for every one of us in the long run and, in this respect, the examples provided by the other EU member states are utterly eloquent.

Instead of using this topic demagogically we should properly inform the people on what the EU membership really means. The lucidity, honesty and responsibility in assessing the integration impact

(and then its post-effects) should be regarded as sine qua non intellectual ingredients.¹⁰

12. Suggestions and urgent steps

1. Keep on debating, at a much wider national level, upon the future reforms and their costs ; identify the winners and the losers for every economic sector and every professional group in order to give the potential losers the possibility to implement loss-minimizing strategies and to develop their capability to use financial restructuring aid received from the EU.
2. Find out and implement new ways to increase the volume of direct investments ; strengthen the confidence of domestic and foreign capital in Romania's advance towards an EU-like development level.
3. Establish a permanent interactive communication process between authorities, the civil society, employers and trade unions in order to shorten the adjustment period needed for the central and local administrations to comply with the EU requirements.
4. More vivid participation from the part of Romanian business and scientific research environment to the new European competitiveness- and knowledge-improving architecture.
5. Urgently review certain legislative provisions in order to open (liberalize) the economy – not to shut it down.

In connection with these measures, "the problem remains that one should draft credible, eligible, feasible projects. There is still much to be done here, as follows from the information in the territory on selecting and ranking projects observing the procedures. The applicants should trust the reliability of our selections as we infer our judgements from technical criteria only. There exist no political interferences."¹¹

13. Viewpoints

Romania's joining the EU on 1 January 2007 is a priority. However, the process will fail if the politicians in charge for the next two years fail to explain the integration costs. Romanian people need to be solidary and to bear the costs.

Traian Băsescu, President of Romania

¹⁰ according to EurActiv, 21 Jan 2005 – Minister of Integration: 'Modernization must be made with or without the EU'.

¹¹ excerpt from the interview given by Mr. Ene Dinga to *Independentul*, 10 January 2005

At present, Romania cannot afford spells of rest or spells of search as the external pressure is huge. Very much work and, most of all, very much co-operation and responsibility are needed in order to turn Romania into a true European country by 2007.

Adrian Năstase, President of PSD

Richer means economic growth, foreign investments, more jobs, higher wages, less bureaucracy leading to lower public expenses and the eradication of corruption. There is a direct relationship between corruption and integration costs: the money that a company pays to a politician to be allowed to perform public works could be used by the company owner to support investments in modern and ecologic technology. The bribe that reminds a civil servant to treat normally his or her client would rather be retained by the state as additional taxation by means of which roads should be built without which we shall continue to be the laggards of Europe.

Adrian Ciocanea, President of the PNL
Commission for European Integration

I am rather scared by the great support that Romanian people show to the idea of their country's European integration as, to me, this is the symptom of a poor grasp of the real issue.

Even if at first the costs may appear quite loading – economic restructuring, administrative reorganization, judiciary reform –, Romania has to cover the way of economic and political renewal not only to cope with the EU exigencies, but mostly for its own progress.

Jonathan Scheele, Chief of the Delegation
of the European Commission in Bucharest

It is a pity that Romania's European integration has been converted into a kind of political soccer game instead of having its best and worst cards clearly explained.

Quinton Quayle, Ambassador
of Great Britain in Bucharest

It should be very clear to us all that joining the European Union without having let the people know what exactly this process means is going to cost us more than we can imagine. And the cost may appear under the form of not only monetary units, but also – Gob forbid ! – social convulsions. Therefore, even if time would not have been the

issue, let us not forget that the integration schedule implies that due steps should be taken every year, at every stage, and that they ought to be publicly understood while taking them, not afterwards. If and only if there is still someone who cares for “Romania – democratic European country” instead of “Romania – European waste land”.

Alexandru Vlah, a Romanian intellectual

So far, in Romania there has been no real debate on the country’s integration into the European Union. It happened because all the negotiating chapters were kept secret. That is the most significant guilt of the Năstase administration. He stifled any out-government initiative to participate in or find out what the authorities are negotiating in Brussels. We do not know what the government negotiation mandate may be. We could initiate a real debate, but it has to be supported by the government that ought to inform the press, the association of employers and the trade unions of any detail occurring during negotiations. And then, let us be practical and look at some practical issues: sugar beet, education, environment protection. These topics are likely to rouse most lively and substantial debates.

Ionuț Popescu, economic analyst
and Minister for Finance

Romanians will have to tighten their belts once more. The integration costs will exceed its benefits for at least four or five years. What exactly are these costs? Modern roads, railways, harbours and airports, so that Romanian people, together with the other Europeans – that may or may not do business in Romania –, should feel at home here with respect to comfort and safety. Non-polluting technology in every plant in order that air and water should be kept cleaner. Modern sterilizing devices to ensure food safety and performant laboratories to certify it.

Sabina Fati and Vlad Macovei – ‘The Bill’,
in *Evenimentul Zilei*, 2 August 2004

MATHEMATICS WITH POLYGONAL FUZZY NUMBERS

1. The definition of polygonal fuzzy numbers

A special handicap when applying the numerous decisional methods and models provided by the literature approaching this subject (the theory of decision-making, the operational research) is the fact that ever more often the models have uncertain input data.

Mathematics can save us once again by placing a new instrument at our disposal, i.e. fuzzy numbers and the whole arsenal of operations with fuzzy numbers.

In papers [1], [6] and [7] various approaches on fuzzy notions can be found (fuzzy numbers, fuzzy sets and subsets, fuzzy systems, fuzzy logic, fuzzy decisions etc)

The uncertain numeric value of a datum fed into a mathematical model or system (input datum) can be expressed by a fuzzy number.

A *fuzzy number* \tilde{a} is fully characterised by its membership function (the characteristic function), whose definition domain is the axis of the real numbers \mathbf{R} . The co-domain of the membership function of a fuzzy number consists of the levels (membership ranks) of the sub-unitary and positive numeric interval:

$$\mu_a : \mathbf{R} \rightarrow [0,1] \quad (1)$$

The *nucleus* of a fuzzy number is the set of real numbers whose characteristic function has the unitary (maximum) value and the support is the set of real numbers whose characteristic function is non-null (strictly positive):

$$\left. \begin{aligned} N(\tilde{a}) &= \{x \in \mathbf{R} \mid \mu_a(x) = 1\} \\ Sp(\tilde{a}) &= \{x \in \mathbf{R} \mid \mu_a(x) > 0\} \end{aligned} \right\} \quad (2)$$

Most computation problems can be avoided by using the subclass of polygonal fuzzy numbers.

Intuitively, to a polygonal fuzzy number a membership function is assigned whose graphic formula designs segments and semi-straight lines only.

The two semi-straight lines are horizontal, displayed at the left end (to $-\infty$) and the right end (to $+\infty$), respectively, on the abscisa axis.

A fuzzy number is polygonal if it satisfies the following properties:

- its nucleus is a non-void, bounded and closed interval;
- its support is a bounded interval that includes the nucleus;
- its membership function consists of linear components (of Rank I), strictly increasing on the nucleus left side and strictly decreasing on its right side;
- the membership function is continuous on the support interval; in some particular cases, it is discontinuous at one or both ends of the support (for example with rectangular fuzzy numbers).

The graph of the fuzzy membership function associated to a polygonal fuzzy number has almost the same form as that in Fig. 1.

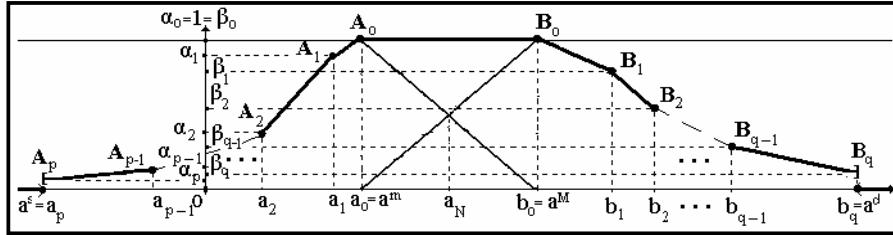

Fig. 1. The graph of the fuzzy membership function of a polygonal fuzzy number

Analytically, a polygonal fuzzy number can be introduced by means of four finite numeric rows:

$$\tilde{a} = ((a_i)_{i=0,p}, (b_j)_{j=0,q}, (\alpha_i)_{i=0,p}, (\beta_j)_{j=0,q}), p, q \in \mathbf{N} \quad (3)$$

where: $(a_i)_{i=0,p}$ = the abscissas of the extreme points $(A_i)_{i=0,p}$ on the segments of the ascending side;

$(b_j)_{j=0,q}$ = the abscissas of the extreme points $(B_j)_{j=0,q}$ on the segments of the descending side;

$(\alpha_i)_{i=0,p}$ = the ordered of the points $(A_i)_{i=0,p}$;

$(\beta_j)_{j=0,q}$ = the ordered of the points $(B_j)_{j=0,q}$.

The four rows of coordinates ensure the monotonies given by the definition of polygonal fuzzy numbers if they fulfil the following conditions:

$$\left. \begin{array}{l} a_p \leq a_{p-1} \leq \dots \leq a_1 \leq a_0 \leq b_0 \leq b_1 \leq \dots \leq b_{q-1} \leq b_q \\ 0 \leq \alpha_p \leq \alpha_{p-1} \leq \dots \leq \alpha_1 \leq \alpha_0 = 1 = \beta_0 \geq \beta_1 \geq \dots \geq \beta_{q-1} \geq \beta_q \geq 0 \end{array} \right\} \quad (4)$$

Membership function (5), corresponding to a polygonal fuzzy number, is linear on components:

$$\mu_a(x) = \begin{cases} 0 & ,x \in (-\infty, a_p) \\ \frac{(\alpha_i - \alpha_{i-1})x + (a_i \alpha_{i-1} - a_{i-1} \alpha_i)}{a_i - a_{i-1}} & ,x \in [a_i, a_{i-1}] \text{ , } i = \overline{1, p} \\ 1 & ,x \in [a_0, b_0] \\ \frac{(\beta_j - \beta_{j-1})x + (b_j \beta_{j-1} - b_{j-1} \beta_j)}{b_j - b_{j-1}} & ,x \in (b_{j-1}, b_j] \text{ , } j = \overline{1, q} \\ 0 & ,x \in (b_q, +\infty). \end{cases} \quad (5)$$

The linearity is obvious since all the restrictions of the function μ_a on the given intervals are functions of Rank I (linear functions).

As to the function continuity, two consecutive segments on the ascending side are considered $[a_p, a_0]$

Let $[a_{k+1}, a_k)$ and $[a_k, a_{k-1})$, $(k = \overline{1, p-1})$ be these abscissa segments, to which the following restrictions correspond:

$$\left. \begin{aligned} \mu_a(x) &= \frac{(\alpha_{k+1} - \alpha_k)x + (a_{k+1}\alpha_k - a_k\alpha_{k+1})}{a_{k+1} - a_k} \quad , x \in [a_{k+1}, a_k) \\ \mu_a(x) &= \frac{(\alpha_k - \alpha_{k-1})x + (a_k\alpha_{k-1} - a_{k-1}\alpha_k)}{a_k - a_{k-1}} \quad , x \in [a_k, a_{k-1}) \end{aligned} \right\} \quad (6)$$

The function μ_a is continuous at point $x = a_k$ $(k = \overline{1, p-1})$ because:

$$\lim_{\substack{x \rightarrow a_k \\ x < a_k}} \mu_a(x) = \frac{(\alpha_{k+1} - \alpha_k)a_k + (a_{k+1}\alpha_k - a_k\alpha_{k+1})}{a_{k+1} - a_k} = \frac{a_{k+1}\alpha_k - a_k\alpha_k}{a_{k+1} - a_k} = \alpha_k$$

$$\lim_{\substack{x \rightarrow a_k \\ x > a_k}} \mu_a(x) = \mu_a(a_k) = \frac{(\alpha_k - \alpha_{k-1})a_k + (a_k\alpha_{k-1} - a_{k-1}\alpha_k)}{a_k - a_{k-1}} = \alpha_k$$

The function μ_a is also continuous at $x = a_0$, because:

$$\lim_{\substack{x \rightarrow a_0 \\ x < a_0}} \mu_a(x) = \frac{(\alpha_1 - \alpha_0)a_0 + (a_1\alpha_0 - a_0\alpha_1)}{a_1 - a_0} = \frac{a_1\alpha_0 - a_0\alpha_0}{a_1 - a_0} = \alpha_0 = 1$$

$$\lim_{\substack{x \rightarrow a_0 \\ x > a_0}} \mu_a(x) = \mu_a(a_0) = 1$$

Similarly, also proves continuous on the descending side $[b_0, b_q]$.

The **nucleus** and the **support** of a polygonal fuzzy number are the intervals:

$$\left. \begin{aligned} N(\tilde{a}) &= [a_0, b_0] = [a^m, a^M] \\ Sp(\tilde{a}) &= (a_p, b_q) = (a^s, a^d) \end{aligned} \right\} \quad (7)$$

If the explicit form of the membership function is given, the corresponding polygonal fuzzy number is fully defined. Therefore, in the following we denote the polygonal fuzzy numbers through a couple consisting of both the nucleus's and support's ends, and the membership function:

$$\tilde{a} = (a^s, a^m, a^M, a^d, \mu_{\tilde{a}}) \quad , a^s \leq a^m \leq a^M \leq a^d. \quad (8)$$

where: $a^m (= a_0)$ = the nucleus left end;

$a^M (= b_0)$ = the nucleus right end;

$a^s (= a_p)$ = the support left end;

$a^d (= b_q)$ = the support right end.

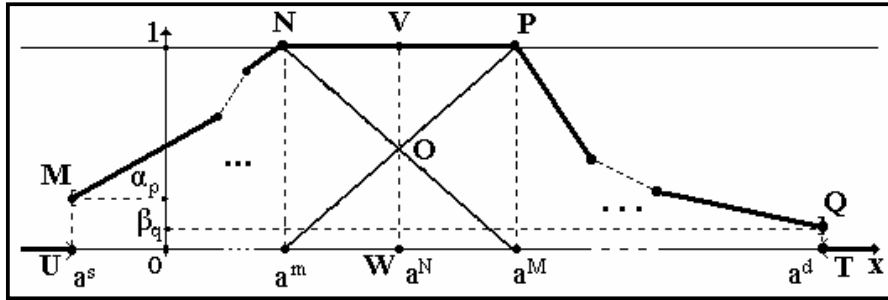

Fig. 2. Significant points on the graph of a polygonal fuzzy number's membership function

Other two important denotations used next are those emphasizing the bijective restrictions of the membership function on the ascending and descending sides:

$$\left. \begin{aligned} \mu_a^s: (a^s, a^m) &\longrightarrow (\alpha_p, 1) \quad , \mu_a^s(x_1) < \mu_a^s(x_2) \quad , (\forall) a^s < x_1 < x_2 < a^m \\ \mu_a^d: (a^M, a^d) &\longrightarrow (\beta_q, 1) \quad , \mu_a^d(x_1) > \mu_a^d(x_2) \quad , (\forall) a^M < x_1 < x_2 < a^d \end{aligned} \right\} \quad (9)$$

The two restrictions μ_a^s and μ_a^d are continuous and strictly monotonous and, therefore, interchangeable.

So: $\exists (\mu_a^s)^{-1}: (\alpha_p, 1) \longrightarrow (a^s, a^m)$ and $\exists (\mu_a^d)^{-1}: (\beta_q, 1) \longrightarrow (a^M, a^d)$.

2. Indicators associated to a polygonal fuzzy number

The *indicators associated* to a polygonal fuzzy number are real numbers that can be uniquely computed on the basis of the explicit form of the appropriate membership function.

Indicators associated to a polygonal fuzzy number: *the nucleus's and support's ends, the nucleus's and support's middles, the centre of weight, the area, the left and right areas, the nucleus's and support's lengths, the sign, and the overall ranking indicator.*

These associated indicators are found by means of the relations:

$$\left[\begin{array}{l}
 \text{nucleus's and support's ends} \\
 \text{nucleus's and support's middles} \\
 \text{nucleus's and support's lengths} \\
 \text{left area, right area and area} \\
 \text{centre of weight (the associated real number)} \\
 \text{sign} \\
 \text{overall ranking indicator}
 \end{array} \right. \left[\begin{array}{l}
 a^m = \inf_x \{x \mid \mu_a(x) = 1\} \\
 a^M = \sup_x \{x \mid \mu_a(x) = 1\} \\
 a^s = \inf_x \{x \mid \mu_a(x) > 0\} \\
 a^d = \sup_x \{x \mid \mu_a(x) > 0\} \\
 a_N = \frac{a^m + a^M}{2} \quad a_{Sp} = \frac{a^s + a^d}{2} \\
 L_a^N = a^M - a^m \geq 0 \quad L_a^{Sp} = a^d - a^s \geq 0 \\
 S_a^L = \frac{1}{2} \left(b_0 - a_0 + \sum_{i=1}^p (a_{i-1} - a_i)(\alpha_{i-1} + \alpha_i) \right) \geq 0 \\
 S_a^R = \frac{1}{2} \left(b_0 - a_0 + \sum_{j=1}^q (b_j - b_{j-1})(\beta_{j-1} + \beta_j) \right) \geq 0 \\
 S_a = S_a^L + S_a^R \geq 0 \\
 a_G = \langle \tilde{a} \rangle = a_N + \frac{S_a^R - S_a^L}{2} \\
 \delta_a = \begin{cases} \text{sign}(a_G) & , a_G \neq 0 \\ \text{sign}(a_N) & , a_G = 0, a_N \neq 0 \\ \text{sign}(a_{Sp}) & , a_G = a_N = 0, a_{Sp} \neq 0 \\ 0 & , a_G = a_N = a_{Sp} = 0. \end{cases} \\
 O_a = (a_G, a_N, a_{Sp}, \delta_a \cdot L_a^N, \delta_a \cdot L_a^{Sp}) \in \mathbf{R}^5
 \end{array} \right. \quad (10)$$

3. Arithmetic with polygonal fuzzy numbers

Next we define a series of arithmetical operations on the polygonal fuzzy number set denoted by \mathbf{F}_p .

Let $\tilde{a}, \tilde{b} \in \mathbf{F}_p$ be any two polygonal fuzzy numbers:

$$\tilde{a} = (a^m, a^M, a^s, a^d, \mu_{\tilde{a}}) \quad \text{and} \quad \tilde{b} = (b^m, b^M, b^s, b^d, \mu_{\tilde{b}}).$$

The **addition** of polygonal fuzzy numbers is defined:

$$\tilde{a} + \tilde{b} = (a^m + b^m, a^M + b^M, a^s + b^s, a^d + b^d, \mu_{\tilde{a}+\tilde{b}})$$

$$\mu_{\tilde{a}+\tilde{b}}(x) = \begin{cases} [(\mu_a^s)^{-1} + (\mu_b^s)^{-1}]^{-1}(x) & , x \in (a^s + b^s, a^m + b^m) \\ [(\mu_a^d)^{-1} + (\mu_b^d)^{-1}]^{-1}(x) & , x \in (a^M + b^M, a^d + b^d) \\ 1 & , x \in [a^m + b^m, a^M + b^M] \\ 0 & , x \notin (a^s + b^s, a^d + b^d) \end{cases} \quad (11)$$

The **multiplication** of a polygonal fuzzy number $\tilde{a} \in \mathbf{F}_p$ by a **scalar** $t \in \mathbf{R}$ is a polygonal fuzzy number $t\tilde{a} \in \mathbf{F}_p$ defined as:

$$t\tilde{a} = \begin{cases} (ta^m, ta^M, ta^s, ta^d, \mu_{t\tilde{a}}) & , t > 0 \\ (ta^M, ta^m, -ta^d, -ta^s, \mu_{t\tilde{a}}) & , t < 0 \\ (0, 0, 0, 0, \mu_{\tilde{0}}) & , t = 0 \end{cases} \quad (12)$$

where: $\mu_{t\tilde{a}}(x) = \mu_{\tilde{a}}\left(\frac{x}{t}\right) \quad , \forall x \in \mathbf{R} \quad , (\forall) t \in \mathbf{R} \setminus \{0\}$

$$\mu_{\tilde{0}}(x) = \begin{cases} 1 & , x = 0 \\ 0 & , x \neq 0 \end{cases}$$

The **inverse** of the polygonal fuzzy number \tilde{a} denoted by $-\tilde{a}$ is obtained in this way:

$$-\tilde{a} = (-1) \cdot \tilde{a} = (-a^M, -a^m, -a^d, -a^s, \mu_{-\tilde{a}})$$

$$\mu_{-\tilde{a}}(x) = \mu_{\tilde{a}}(-x) \quad , \forall x \in \mathbf{R} \quad (13)$$

It is possible that any real number r be considered as a polygonal fuzzy number $\tilde{r} \in \mathbf{F}_p$:

$$r = \tilde{r} = (r, r, r, r, \mu_{\tilde{r}}) \quad , \mu_{\tilde{r}}(x) = \begin{cases} 1 & , x = r \\ 0 & , x \neq r \end{cases} \quad (14)$$

The polygonal fuzzy numbers $\tilde{0}$ and $\tilde{1}$ have: $\mu_{\tilde{0}}(x) = \begin{cases} 1, & x = 0 \\ 0, & x \neq 0 \end{cases}$

and $\mu_{\tilde{1}}(x) = \begin{cases} 1, & x = 1 \\ 0, & x \neq 1 \end{cases}$, respectively, as membership functions.

The algebraic structure consisting of the set of polygonal fuzzy numbers and the addition $(\mathbf{F}_p, +)$ is a **commutative additive monoid**:

$$\left. \begin{array}{l} \text{commutativity and} \\ \text{associativity} \\ \\ \text{neutral element} \end{array} \right\} \left[\begin{array}{l} \tilde{a} + \tilde{b} = \tilde{b} + \tilde{a} \\ (\tilde{a} + \tilde{b}) + \tilde{c} = \tilde{a} + (\tilde{b} + \tilde{c}) \\ \\ \tilde{a} + \tilde{0} = \tilde{0} + \tilde{a} = \tilde{a} \end{array} \right], \forall \tilde{a}, \tilde{b}, \tilde{c} \in \mathbf{F}_p \quad (15)$$

Generally, the addition between a polygonal fuzzy number and its inverse does not give the null fuzzy number $\tilde{0}$. The property is satisfied only by the sub-class of real numbers.

$$\tilde{a} + (-\tilde{a}) = \tilde{0} \Leftrightarrow a^s = a^d = a^m = a^M = 0 \Leftrightarrow \tilde{a} = \tilde{0} = 0 \in \mathbf{R} \quad (16)$$

Of the four axioms of a vectorial space (axioms referring to multiplication by scalars), the operation defined in relations (12) satisfies only three:

$$\left. \begin{array}{l} 1 \cdot \tilde{x} = \tilde{x} \\ t \cdot (s \cdot \tilde{x}) = (t \cdot s) \cdot \tilde{x} \\ t \cdot (\tilde{x} + \tilde{y}) = (t \cdot \tilde{x}) + (t \cdot \tilde{y}) \end{array} \right\} \left[\begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right], \forall \tilde{x}, \tilde{y} \in \mathbf{F}_p, \forall t, s \in \mathbf{R} \quad (17)$$

The axiom $(t + s) \cdot \tilde{x} = (t \cdot \tilde{x}) + (s \cdot \tilde{x})$ is not usually satisfied if the two scalars have different signs: $t \cdot s < 0$.

The proofs of (15)-(17) together with other properties of the operations employed are to be found in paper [6]

Other elementary operations can also be defined by means of the notions discussed:

$$\left. \begin{array}{l} \text{subtraction:} \\ \\ \text{multiplication:} \\ \\ \text{division:} \end{array} \right\} \left[\begin{array}{l} \tilde{a} - \tilde{b} = \tilde{a} + (-\tilde{b}) = \tilde{a} + (-1) \cdot \tilde{b} \\ \\ \tilde{a}\tilde{b} = \frac{\tilde{a} \langle \tilde{b} \rangle + \langle \tilde{a} \rangle \tilde{b}}{2} \\ \\ \frac{\tilde{a}}{\tilde{b}} = \tilde{a} \cdot \tilde{b}^{-1} = \frac{\tilde{a} \langle \tilde{b} \rangle + \langle \tilde{a} \rangle \tilde{b}}{2 \langle \tilde{b} \rangle^2}, \forall \langle \tilde{b} \rangle \neq 0 \end{array} \right] \quad (18)$$

The multiplication of polygonal fuzzy numbers is commutative and associative:

$$\begin{array}{l}
 \text{commutativity} \\
 \text{associativity}
 \end{array}
 \left[\begin{array}{l}
 \tilde{a} \cdot \tilde{b} = \tilde{b} \cdot \tilde{a} \\
 (\tilde{a} \cdot \tilde{b}) \cdot \tilde{c} = \tilde{a} \cdot (\tilde{b} \cdot \tilde{c})
 \end{array} \right] , \forall \tilde{a}, \tilde{b}, \tilde{c} \in \mathbf{F}_p \quad (19)$$

The definitions presented have been designed so that certain significant properties of the operations homologous with real numbers may be preserved.

The following most important properties related to the associated real numbers (the centre of weight) are worth reminding:

$$\left. \begin{array}{l}
 \langle t\tilde{a} \rangle = t \langle \tilde{a} \rangle ; \quad \langle \tilde{a} \pm \tilde{b} \rangle = \langle \tilde{a} \rangle \pm \langle \tilde{b} \rangle ; \\
 \langle \tilde{a} \cdot \tilde{b} \rangle = \langle \tilde{a} \rangle \cdot \langle \tilde{b} \rangle ; \quad \left\langle \frac{\tilde{a}}{\tilde{b}} \right\rangle = \frac{\langle \tilde{a} \rangle}{\langle \tilde{b} \rangle} \\
 \left\langle \sum_{k=1}^n t_k \tilde{a}_k \right\rangle = \sum_{k=1}^n (t_k \langle \tilde{a}_k \rangle) .
 \end{array} \right\} (20)$$

4. The relation of order between polygonal fuzzy numbers

To establish the order between two different polygonal fuzzy numbers $\tilde{a} \neq \tilde{b} \in \mathbf{F}_p$ we shall compare, component by component, the two overall indicators O_a and O_b defined in the last formula of relations (10). The *fuzzy number \tilde{a} is smaller than the fuzzy number \tilde{b}* and we denote that by $\tilde{a} \prec \tilde{b}$ (respectively $O_a \prec O_b$) if:

$$a_G < b_G \quad (21)$$

If the two centres of weight are equal, we shall compare the components on the second level of the overall indicators:

$$a_N < b_N \Rightarrow \tilde{a} \prec \tilde{b} \quad (22)$$

If the middles of the nucleuses are also coincident, we shall compare, one by one, the three pairs of components of the overall indicators: the supports' middles, the nucleuses' and supports' lengths with a sign.

$$\left. \begin{array}{l}
 a_{Sp} < b_{Sp} \Rightarrow \tilde{a} \prec \tilde{b} \\
 \delta_a \cdot L_a^N < \delta_b \cdot L_b^N \Rightarrow \tilde{a} \prec \tilde{b} \\
 \delta_a \cdot L_a^{Sp} < \delta_b \cdot L_b^{Sp} \Rightarrow \tilde{a} \prec \tilde{b}
 \end{array} \right\} (23)$$

The five conditions that determine the order between two polygonal fuzzy numbers can be concentrated in this way:

$$O_a < O_b \Rightarrow \tilde{a} < \tilde{b} \tag{24}$$

This order relation is not overall. There exist pairs of different polygonal fuzzy numbers whose overall indicators are identical.

Two polygonal fuzzy numbers with identical overall indicators will be called **almost equal fuzzy numbers** and this fact will be denoted as: $\tilde{a} \cong \tilde{b}$.

Obviously, two equal polygonal fuzzy numbers are also almost equal polygonal fuzzy numbers:

$$\tilde{a} = \tilde{b} \Rightarrow \tilde{a} \cong \tilde{b} \tag{25}$$

The pair of relations ($<, \cong$) establish a total order relation on set F_p of polygonal fuzzy numbers.

5. The class of elementary fuzzy numbers

The operations with polygonal fuzzy numbers for which the four finite rows of definitory coordinates have many components and involve a large number of calculi are usually avoided. That is why the number of components ($p, q \in \{0,1\}$):trapezoidal fuzzy numbers F_{tp} triangular fuzzy numbers F_{tr} , rectangular fuzzy numbers F_{dr} and real numbers R (as a sub-class of polygonal fuzzy numbers).

A **trapezoidal fuzzy number** is the quartet $\tilde{a} = (a^s, a^m, a^M, a^d) \in F_{tp}$ where: $a^s \leq a^m \leq a^M \leq a^d$.

Its membership function is the following:

$$\mu_a(x) = \begin{cases} \frac{x - a^s}{a^m - a^s} & , a^s \leq x \leq a^m \\ 1 & , a^m \leq x \leq a^M \\ \frac{a^d - x}{a^d - a^M} & , a^M \leq x \leq a^d \\ 0 & , x \notin (a^s, a^d). \end{cases} \tag{26}$$

The graph of a trapezoidal fuzzy number is displayed in Fig. 3a

The levels (the ordered) corresponding to the four abscisas in which the membership function graph changes its gradient a^s, a^m, a^M, a^d are 0, 1, 1, 0.

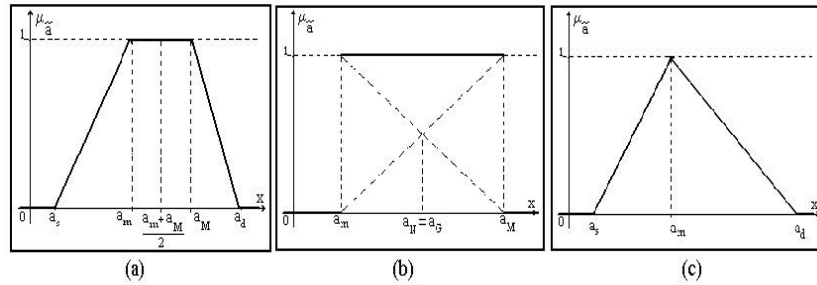

Fig. 3. Fuzzy numbers of a. trapezoidal type, b. rectangular type, c. triangular type

The points $A(a^s, 0)$, $B(a^m, 1)$, $C(a^M, 1)$ and $D(a^d, 0)$ stand for the tops of a trapeze and they are sufficient to define the trapezoidal fuzzy number $\tilde{a} = (a^s, a^m, a^M, a^d) \in \mathbf{F}_{\text{tp}}$.

If the nucleus's ends of a trapezoidal fuzzy number are coincident ($a^m = a^M$) it becomes a triangular fuzzy number, whose membership function graph is displayed in Fig. 3c.

To introduce a **triangular fuzzy number** we only need to set the three coordinates of levels 0, 1, 0: $\tilde{a} = (a^s, a^m, a^d) \in \mathbf{F}_{\text{tr}}$.

The membership function of a triangular fuzzy number is the following:

$$\mu_a(x) = \begin{cases} \frac{x - a^s}{a^m - a^s} & , a^s \leq x \leq a^m \\ \frac{a^d - x}{a^d - a^m} & , a^m \leq x \leq a^d \\ 0 & , x \notin (a^s, a^d). \end{cases} \quad (27)$$

If the nucleus and the support of a trapezoidal fuzzy number are coincident ($a^s = a^m$ and $a^M = a^d$) the number turns rectangular.

To introduce a **rectangular fuzzy number** we only need to set the two coordinates of levels 1, 1: $\tilde{a} = (a^m, a^M) \in \mathbf{F}_{\text{dr}}$.

The membership function of a rectangular fuzzy number is the following:

$$\mu_a(x) = \begin{cases} 1 & , a^m \leq x \leq a^M \\ 0 & , x \notin (a^s, a^d). \end{cases} \quad (28)$$

Its graph is displayed in Fig. 3b.

Obviously, between the four classes of fuzzy numbers there exist the following inclusion and quality relationship:

$$\mathbf{F}_{tr} \subset \mathbf{F}_{tp}; \quad \mathbf{F}_{dr} \subset \mathbf{F}_{tp}; \quad \mathbf{R} = \mathbf{F}_{tr} \cap \mathbf{F}_{dr}. \quad (29)$$

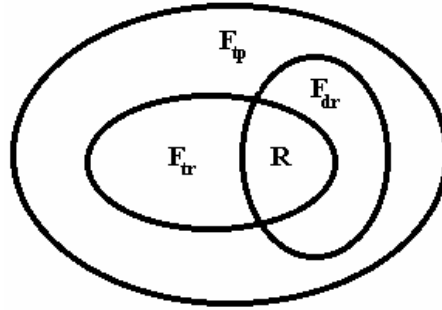

Fig. 4. The inclusion between the classes of elementary fuzzy numbers

Any triangular, rectangular or real fuzzy number may be considered trapezoidal, as:

$$\begin{aligned} \tilde{a} &= (a^s, a^m, a^d) = (a^s, a^m, a^m, a^d) \\ \tilde{a} &= (a^m, a^M) = (a^m, a^m, a^M, a^M) \\ \tilde{a} &= (a^m) = (a^m, a^m) = (a^m, a^m, a^m) = (a^m, a^m, a^m, a^m) \end{aligned} \quad (30)$$

Hence we next present the operations and their properties only for trapezoidal fuzzy numbers.

All the properties of trapezoidal fuzzy numbers will be also induced with the other three classes of fuzzy numbers.

The fuzzy numbers in the four classes will be called **elementary fuzzy numbers** and their set will be denoted by F_e . F_e = the set of elementary fuzzy numbers.

$$\begin{aligned} \mathbf{F}_{tp} &= \{ \tilde{a} | \tilde{a} = (a_s, a_m, a_M, a_d), a_s \leq a_m \leq a_M \leq a_d \} \\ \mathbf{F}_{tr} &= \{ \tilde{a} | \tilde{a} = (a_s, a_m, a_d), a_s \leq a_m \leq a_d \} \\ \mathbf{F}_{dr} &= \{ \tilde{a} | \tilde{a} = (a_m, a_M), a_m \leq a_M \} \\ \mathbf{R} &= \{ \tilde{a} | \tilde{a} = (a_m) \} \end{aligned} \quad \left. \vphantom{\begin{aligned} \mathbf{F}_{tp} \\ \mathbf{F}_{tr} \\ \mathbf{F}_{dr} \\ \mathbf{R} \end{aligned}} \right\} \begin{array}{l} F_e = \text{the set of} \\ \text{elementary} \\ \text{fuzzy numbers} \end{array}$$

In fact, the set of elementary fuzzy numbers coincide with the set of trapezoidal fuzzy numbers ($F_e = F_{tp}$).

6. Mathematics with elementary fuzzy numbers

The *indicators associated* to an elementary fuzzy number $\tilde{a} = (a^s, a^m, a^M, a^d) \in \mathbf{F}_e$ are found through the relations:

$$\begin{array}{l}
 \text{nucleus's and} \\
 \text{support's ends} \\
 \\
 \text{nucleus's and} \\
 \text{support's middles} \\
 \\
 \text{nucleus's and} \\
 \text{support's lengths} \\
 \\
 \text{left area,} \\
 \text{right area, area} \\
 \\
 \text{centre of weight} \\
 \text{(the associated real} \\
 \text{number)} \\
 \\
 \text{sign} \\
 \\
 \text{overall ranking} \\
 \text{indicator}
 \end{array}
 \left[\begin{array}{l}
 N(\tilde{a}) = [a^m, a^M] \\
 \\
 Sp(\tilde{a}) = [a^s, a^d] \\
 \\
 a_N = \frac{a^m + a^M}{2} \quad a_{Sp} = \frac{a^s + a^d}{2} \\
 \\
 L_a^N = a^M - a^m \geq 0 \quad L_a^{Sp} = a^d - a^s \geq 0 \\
 \\
 S_a^L = \frac{a^M - a^s}{2} \geq 0 \quad S_a^R = \frac{a^d - a^m}{2} \geq 0 \\
 \\
 S_a = S_a^L + S_a^R = \frac{a^d + a^M - a^m - a^s}{2} \geq 0 \\
 \\
 a_G = \langle \tilde{a} \rangle = \frac{a_N + a_{Sp}}{2} = \frac{a^s + a^m + a^M + a^d}{4} \\
 \\
 \delta_a = \begin{cases} \text{sign}(a_G) & , a_G \neq 0 \\ \text{sign}(a_N) & , a_G = 0 , a_N \neq 0. \end{cases} \\
 \\
 O_a = (a_G, a_N, \delta_a \cdot L_a^N, \delta_a \cdot L_a^{Sp}) \in \mathbf{R}^4
 \end{array} \right. \quad (31)$$

The multiplication by a real scalar and the four arithmetic operations with elementary numbers are defined by the relations below:

$$\begin{array}{l}
 t\tilde{a} = \begin{cases} (ta^s, ta^m, ta^M, ta^d) & , t \geq 0 \\ (ta^d, ta^M, ta^m, ta^s) & , t < 0 \end{cases} \\
 \\
 \tilde{a} + \tilde{b} = (a^s + b^s, a^m + b^m, a^M + b^M, a^d + b^d) \\
 \\
 \tilde{a} - \tilde{b} = \tilde{a} + (-1) \cdot \tilde{b} = (a^s - b^d, a^m - b^M, a^M - b^m, a^d - b^s) \\
 \\
 \tilde{a} \cdot \tilde{b} = \frac{\langle \tilde{a} \rangle \cdot \tilde{b} + \tilde{a} \cdot \langle \tilde{b} \rangle}{2} \\
 \\
 \frac{\tilde{a}}{\tilde{b}} = \frac{\tilde{a} \cdot \tilde{b}}{\langle \tilde{b} \rangle^2} = \frac{\langle \tilde{a} \rangle \cdot \tilde{b} + \tilde{a} \cdot \langle \tilde{b} \rangle}{2 \cdot \langle \tilde{b} \rangle^2} , (\forall) \langle \tilde{b} \rangle \neq 0
 \end{array} \quad (32)$$

The **elementary fuzzy number** $\tilde{a} = (a^s, a^m, a^M, a^d) \in \mathbf{F}_e$ is **smaller than the elementary fuzzy number** $\tilde{b} = (b^s, b^m, b^M, b^d) \in \mathbf{F}_e$ ($\tilde{a} \prec \tilde{b}$) if the overall indicators, compared component by component, fulfil the condition $O_a \prec O_b$, expressed by the relations:

$$O_a \prec O_b \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} a_G < b_G \\ \vee \\ a_N < b_N \\ \vee \\ \delta_a \cdot L_a^N < \delta_b \cdot L_b^N \\ \vee \\ \delta_a \cdot L_a^{Sp} < \delta_b \cdot L_b^{Sp} \end{array} \right] \Rightarrow \tilde{a} \prec \tilde{b} \quad (33)$$

Let us analyse separately the case in which the two overall indicators are coincident ($O_a = O_b$). From the equality between the first two components ($a_G = b_G$ and $a_{Sp} = b_{Sp}$) the equality between both the supports' middles and the signs ($a_N = b_N$ and $\delta_a = \delta_b$) also follows.

If the signs would be non-null ($\delta_a = \delta_b \neq 0$) from the equality between the last pairs of components of the overall indicators the equality between the nucleuses' and the supports' lengths ($L_a^N = L_b^N$ and $L_a^{Sp} = L_b^{Sp}$) would also follow and so the two elementary fuzzy numbers would be equal.

If the overall indicators associated to different fuzzy numbers $\tilde{a} \neq \tilde{b}$ are coincident ($O_a = O_b$) the two fuzzy numbers have null centres of weights, null nucleuses' and supports' middles, and null signs:

$$\begin{aligned} a_G = a_N = a_{Sp} = \delta_a = 0 &\Rightarrow a^m + a^M = a^s + a^d = 0 \Rightarrow \\ \Rightarrow a^m = -a^M \text{ \textit{ \textlessi } } a^s = -a^d &\Rightarrow \tilde{a} = (-a^d, -a^M, a^M, a^d), a^d \geq a^M \geq 0 \\ \text{and } b_G = b_N = b_{Sp} = \delta_b = 0 &\Rightarrow b^m + b^M = b^s + b^d = 0 \Rightarrow \\ \Rightarrow b^m = -b^M \text{ \textit{ \textlessi } } b^s = -b^d &\Rightarrow \tilde{b} = (-b^d, -b^M, b^M, b^d), b^d \geq b^M \geq 0. \end{aligned}$$

The fuzzy numbers of the form $(-m, -n, n, m)$, $m \geq n \geq 0$ are called **symmetric elementary fuzzy numbers**.

To compare two symmetric elementary fuzzy numbers $\tilde{a} \neq \tilde{b}$ ($O_a = O_b$) one may resort to **the Rank II order**:

$$\left[\begin{array}{l} L_a^N < L_b^N \text{ (} a^M - a^m < b^M - b^m \text{)} \vee \\ L_a^{Sp} < L_b^{Sp} \text{ (} a^d - a^s < b^d - b^s \text{)} \end{array} \right] \Rightarrow \tilde{a} \prec \prec \tilde{b} \quad (34)$$

The Rank II order is invariant in the case of multiplication by a scalar.

$$\tilde{a} \prec \prec \tilde{b} \Rightarrow t\tilde{a} \prec \prec t\tilde{b}, \forall t \neq 0. \quad (35)$$

7. Conclusions

Most mathematical methods and models used to substantiate managerial decisions under uncertainty and risk conditions can be interpreted and reformulated on the basis of mathematics with polygonal fuzzy numbers. The fact is proved by the examples of applications of mathematics with elementary fuzzy numbers in decision-making, examples that can be found in papers [2], [3], [4], [5] and [6].

The three disciplines, linear programming, graphs and matrix games fuzzily approached in the papers give hardly more than guidance since mathematics with polygonal fuzzy numbers is but a component of fundamental research.

Bibliography

1. Bojadziev G., Bojadziev M., *Fuzzy sets, fuzzy logic, application*, London, 1995.
2. Gherasim O., *Fundamentarea deciziilor de tip programare liniară prin sisteme fuzzy*, Anuarul Institutului de Cercetări Economice "Gh. Zane" Iași, Editura Academiei Române, Tomurile 8-9/1999-2000.
3. Gherasim O., *O abordare fuzzy pentru stabilirea celei mai bune variante decizionale*, Anuarul Institutului de Cercetări Economice "Gh. Zane" Iași, Editura Academiei Române, Tomul 12/2003.
4. Gherasim O., *O abordare fuzzy în studiul concurenței furnizorilor*, Anuarul Institutului de Cercetări Economice "Gh. Zane" Iași, Editura Academiei Române, Tomul 12/2003.
5. Gherasim O., Tacu Georgiana, *Determinarea drumurilor optime în grafuri orientate cu lungimile arcelor, intervale*, Anuarul Institutului de Cercetări Economice "Gh. Zane" Iași, Editura Academiei Române, Tomul 13/2004.
6. Gherasim O., *Matematica incertitudinii*, Ed. Performantica, Iași, 2004.
7. Kaufmann A., *Introduction a la théorie des sous-ensembles flous (Fuzzy sets theory)*, Ed. Masson et Cie, Paris, 1973.

VĂLEANU GABRIELA

TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI ÎN TERMENI DE PRODUCTIVITATE ȘI EFICIENȚĂ

1. Introducere

Relația dintre tehnologia informației și productivitate este larg discutată de cercetători și practicieni. Cu toate acestea este puțin înțeleasă – motiv pentru care este numită și “paradoxul productivității”- iar “misterul”, în urma creșterii semnificative a cercetărilor, s-a adâncit în loc să fie dezlegat.

Printre principalii autori care au introdus termenul de “paradoxul productivității”, se numără: **Osterman**, în lucrarea *The Impact of Computers on the Employment of Clerks and Managers*, **Loveman**, în lucrarea *An Assessment of the Productivity Impact of Information Technologies*, **Cron și Sobol** în *The Relationship Between Computerization and Performance: A Strategy for Maximizing the Economic Benefits of Computerization*, și mulți alții.

Productivitatea este măsura economică fundamentală a unei contribuții a tehnologiei asupra rezultatelor producției. Plecând de la această realitate, managerii de prim nivel pun tot mai mult sub semnul întrebării investițiile lor uriașe în tehnologia informației.

Lipsa unor bune măsurări cantitative pentru rezultatul implementării TI a făcut ca justificarea investițiilor în TI să fie foarte dificilă iar pe unii cercetători (Snow, 1996, 650-653) i-a determinat să afirme că: “Nu, computerele nu sporesc productivitatea, cel puțin nu în majoritatea timpului!”.

Alți autori (Loveman, 1990) afirmă: “În ciuda unor ani buni de perfecționări ale tehnologiilor, nu există nici o dovadă că tehnologia informației îmbunătățește productivitatea sau alte elemente ale performanțelor organizației luate în ansamblu... însă vina fundamentală aparține organizațiilor. Tehnologia informației are un mare potențial, dar organizațiile nu au reușit să ofere structuri și procese care să faciliteze folosirea tehnologiei informației prin modalități care să creeze o valoare netă semnificativă”.

Studiul lui Roach efectuat asupra unor informaticieni, indiferent de sectorul în care își desfășoară activitatea, relevă următorul aspect: deși categoriile de personal care utilizează TI s-au extins, iar personalul din

producție s-a redus, venitul pe lucrător productiv a crescut cu 16,9% în perioada '70-'86 în timp ce venitul pe lucrător executiv a scăzut cu 6,6%. El concluzionează: "Am izolat în esență neajunsul productivității în America, arătând că este concentrată în acea zonă a economiei reprezentată de angajații de la nivelurile de vârf și mediu și înzestați cu capital și tehnologie de vârf"(Roach, 1991, p. 82-92).

În timpul anilor '80 și '90, au fost realizate o serie de anchete care au arătat că randamentul TI este scăzut (Remenyi, 2001, p.101): "Romtech a declarat că 70% dintre utilizatori au declarat că sistemele lor nu aduc beneficiile scontate. O anchetă a Amdahl a arătat că doar 31% din firme au raportat că introducerea TI a avut succes. Potrivit lui Hocstrasser și Griffiths, numai 24% dintre firme susțin că au un randament al capitalului TI peste medie, iar 20% din cheltuielile cu TI sunt risipite. Willcocks a arătat că 30-40% dintre proiectele TI nu realizează nici un beneficiu net, oricum ar fi el măsurat. Dar poate cea mai dură afirmație despre TI a venit din partea revistei The Economist din 24 august 1991. S-a declarat acolo că întreprinzătorii care au achiziționat tehnologii ale informației (perioada anilor '70 -'80), au obținut un randament atât de scăzut al banilor investiți că ar fi fost bine să investească același capital în aproape oricare altă parte a afacerii lor".

2. Care ar fi explicațiile paradoxului productivității TI?

Cea mai simplă explicație pentru *productivitatea scăzută a TI este că nu măsurăm corect rezultatele*, sau că rezultatele nu pot fi cuantificate. Anumite tipuri de beneficii atribuite de managerii TI: calitate în creștere, varietate de servicii către clienți, îmbunătățirea condițiilor de lucru, sunt tocmai aspectele măsurării rezultatului – slab justificate în statisticile de productivitate TI.

În același timp, inovarea rapidă a făcut companiile de TI să fie sensibile la problemele legate de măsurarea schimbărilor calitative și valorificarea noilor produse. Metoda statisticii productivității folosită în mod curent poate conduce la anomalii. Multe rezultate sunt intangibile și este probabil să nu fie raportate la întreaga lor valoare sau la adevăratul impact asupra organizației.

De exemplu, utilizând un set de date, Weill (1990) a fost capabil să determine productivitatea semnificativă atribuită sistemelor de procesare a tranzacțiilor dar nu a putut stabili câștigurile asociate cu sistemele strategice (ex. sprijinirea vânzărilor).

Cu toate acestea unii analiști rămân sceptici faptului că problemele de cuantificare pot explica multe din problemele TI.

A 2-a explicație a paradoxului este că *beneficiile din TI pot apărea după câțiva ani*.

Ideea că noile tehnologii pot să nu aibă un impact imediat este comună în afaceri. Astfel, deși beneficiile din TI pot fi mari, ele sunt indirecte și nu imediate. Din cauza complexității și noutății, firmele și utilizatorii individuali au nevoie de experiență sau cunoaștere în domeniul TI pentru ca rezultatele să apară pe termen scurt. În concordanță cu modelele învățării, strategiile optime de investiții în TI stabilesc costurile marginale pe termen scurt mai mari decât beneficiile marginale.

A 3-a explicație rezidă în faptul că *TI pot fi benefice pentru firmele individuale dar neproductive pentru sectorul industrial sau al economiei în ansamblu*. Cunoștințele avansate despre cerere și ofertă, climatul economic sau alte condiții care afectază prețurile bunurilor pot fi foarte profitabile și fără a crește producția. Firmele cu bugete inadecvate pentru TI vor pierde segmentul de piață și profitul în favoarea celor care cheltuiesc mulți bani pe TI.

Ultimul tip de explicație are în vedere *proasta administrare a TI*. Aceasta derivă fie din incompetența managerială fie datorită faptului că cei care iau deciziile nu acționează în interesul firmei.

În concluzie, neajunsul productivității TI se datorează atât deficiențelor instrumentarului de măsurare și metodologiei de estimare a beneficiilor cât și slabei administrări a tehnologiei informației.

O altă explicație a contribuției slabe a tehnologiei informației asupra productivității ar fi că există o diferență, uneori destul de mare, între “tehnologia oferită” (ceea ce se cumpără și se instalează) și “tehnologia utilizată” (ceea ce înțeleg angajații să utilizeze, după gradul de pregătire, cultură și adaptare). Pentru a determina utilizarea la maximum a TI, este necesară educația permanentă a tuturor lucrătorilor.

Faptul că firmele continuă să investească în TI înseamnă că se obțin beneficii, dar numai prin înțelegerea paradoxului productivității putem învăța cum să identificăm și să înlăturăm obstacolele din calea creșterii productivității.

3. Costurile și beneficiile potențiale ale investiției în TI

Din cele prezentate anterior sau mai bine zis, rezultatul acestor critici arată ca există o preocupare considerabilă pentru prudența investițiilor în TI, deoarece, așa cum afirma și Peters, “tehnologia

informației face multe lucruri să devină posibile. Dar povestea este mult, mult mai lungă”.

Cu toate neajunsurile tehnologiei informației există o serie de efecte semnificative în domenii specifice precum: procesarea tranzacțiilor, impact pozitiv asupra profitului, angajaților, structurii organizatorice, varietatea produsului, etc.

Însă cuantificarea acestor efecte este foarte dificil de realizat, de aceea o serie de cercetători și practicieni s-au ocupat îndeaproape de această problemă identificând o serie de surse pentru estimarea costurilor și beneficiilor.

4. Surse pentru estimarea beneficiilor

Pentru estimarea beneficiilor, este necesar a se constata dacă ele pot fi măsurabile într-un anumit mod, adică să se determine dacă ele au fost obținute sau nu. Apoi este necesară stabilirea de măsurători care să poată fi asociată fiecărui beneficiu obținut din investiția în TI.

Beneficiile principale ale unor sisteme vor fi mai degrabă cerințe funcționale simple, potențiale sau nu. Asemenea beneficii vor fi evaluate pe o scală binară de tip Da/Nu. Altele vor fi beneficii calitative ce pot fi evaluate pe o scală calitativă (foarte bun, bun, satisfăcător, slab, foarte slab). În fine, unele beneficii vor fi măsurate pe o scală numerică stabilită. De exemplu, valoarea medie a facturilor poate fi măsurată pe o scală de tip “\$ pe factură”, și se poate fixa o valoare obiectiv pentru a defini un beneficiu economic satisfăcător rezultat din investiția în TI.

În consecință, în urma implementării TI pot apărea două tipuri generice de beneficii (Remenyi, 2001, p.80), și anume: *tangibile și intangibile*, care la rândul lor pot fi: *cuantificabile și necuantificabile*.

Un *beneficiu tangibil*, este acel beneficiu care influențează în mod direct rentabilitatea firmei. *Beneficiul tangibil cuantificabil* este un beneficiu al cărui efect poate fi măsurat în mod obiectiv (ex. reducerea costurilor, creșterea veniturilor, etc.). *Beneficiul tangibil necuantificabil* are impact direct asupra activității firmei dar gradul în care se face acest lucru nu poate fi măsurat (ex. capacitatea de a obține informații mai bune prin utilizarea TI, îmbunătățirea securității firmei, etc.). *Beneficiul intangibil* se reflectă doar prin efectul pozitiv pe care îl are acesta asupra activității firmei dar nu influențează în mod direct rentabilitatea firmei.

Un *beneficiu intangibil cuantificabil* este acela care poate fi măsurat dar impactul său nu afectează neapărat rentabilitatea firmei (ex. obținerea mai rapidă a informațiilor, oferirea unei mai mari satisfacții personalului, etc.). *Beneficiile intangibile necuantificabile* se referă la

acele beneficii care nu pot fi măsurate cu ușurință, iar impactul beneficiului nu afectează, neapărat, rentabilitatea firmei în mod direct (ex. reacția mai bună a pieței față de firmă, percepția potențialului angajat față de produsul firmei).

În continuare vom încerca exemplificarea de aplicații și beneficii (Remenyi, 2001, p.80-100), pe care procesele sau practicile noi sau îmbunătățite sprijinite de investiția în TI le-ar putea produce:

1. Creșterea eficienței întregii organizației

Cele mai multe sisteme informaționale intră în această categorie. Baza pentru estimarea beneficiilor obținute din acest tip de aplicație este *eliminarea sau evitarea costurilor* legate de reducerea personalului necesar, reducerea dimensiunii activelor necesare. Analiza pentru a realiza aceste beneficii se realizează pe compartimente sau secții.

Aplicațiile care furnizează acest tip de beneficiu sunt: sistemele de contabilitate, sistemele de lucru în flux, sistemele de gestiune a stocurilor și a producției, etc.

2. Impact asupra cantității și calității muncii indivizilor

Tehnologia informației determină creșterea volumului de muncă permițând o economie de personal. Atunci când beneficiile TI sunt atribuite unor îmbunătățiri ale calității muncii (beneficiu intangibil), va trebui aplicat discernământul managerial pentru a se ajunge la o estimare a mărimii sale. Acest tip de modelare a beneficiilor necesită adesea negocierea valorii beneficiilor între diferite părți implicate în proces.

Aplicațiile tipice sunt programele de calcul tabelar, editoarele de texte, pachetele de grafică, etc.

3. Informarea mai bună a organizației

Anumite sisteme informaționale conduc la beneficii generate de luarea deciziilor la vârf și, prin urmare, la performanțe mai bune datorită persoanelor care au la dispoziția lor informații complete referitoare la situația organizației.

Estimarea beneficiilor nu este ușoară deoarece este vorba de un beneficiu tangibil necuantificabil. Însă poate fi construit un model în care poate fi comensurat rolul informației în obținerea de rezultate și anume: informația furnizată la locul potrivit, la momentul potrivit și de calitatea corespunzătoare poate conduce la decizii; dacă aceste decizii sunt luate corect ele vor produce acțiuni, iar dacă acestea sunt executate eficient și eficace, ele vor produce rezultate

Aplicațiile tipice care furnizează aceste beneficii sunt: sistemele de sprijin al deciziei, sistemele de informare a executivului.

4. Reducerea timpului și spațiului necesar în cadrul proceselor economice

Introducerea TI poate permite eliberarea unor spații ocupate de birouri sau a spațiilor productive. Acest lucru poate reduce costurile. Practica a demonstrat ameliorări spectaculoase ale performanțelor organizațiilor care își îmbunătățesc ciclurile temporale.

Aplicațiile care furnizează acest tip de beneficii sunt: sistemele pentru lucru în flux, sistemele bazate pe poșta electronică și comunicare prin internet ca și sistemele de planificare a activităților.

5. Crearea “organizației care învață”

Procesele sau practicile noi sau îmbunătățite, sprijinite de TI, permit crearea unei organizații care învață sau a unei organizații a cunoașterii deoarece angajații sunt autorizați să îndeplinească sarcini care cer competențe mai mari.

Sistemele expert, intranet-urile furnizează astfel de beneficii.

6. Crearea de legături mai strânse între organizație, furnizori și clienți

Există o serie de sisteme informaționale care vizează conectarea mai strânsă a organizației cu furnizorii și clienții, acest lucru permițând reducerea costurilor și obținerea de venituri suplimentare.

Aplicațiile tipice sunt: sistemele EDI (Electronic Data Interchange), sistemele POS (Point-of-Sale) sau cele de scanare a codurilor de bare din magazinele cu amănuntul. ATM-urile din bănci sunt un alt exemplu de asemenea aplicații.

7. Îmbunătățirea proceselor

Aplicarea ideilor de îmbunătățire a proceselor din organizație, care să conducă la reducerea costurilor și creșterea veniturilor, se poate realiza (testa mai întâi) cu ajutorul unor sisteme informaționale. Și oportunitățile de remodelare sau de reorientare a firmei pot fi incluse aici.

5. Surse pentru estimarea costurilor

Chiar dacă obținerea unor estimări credibile de costuri a fost întotdeauna dificilă și acest lucru a contribuit la permanentele probleme legate de proiectele TI, totuși, pe parcursul implementării unui proiect TI și al exploatării se întâlnesc două categorii de costuri (Remenyi,2001,p.126): *costuri evidente, palpabile și costuri neevidente*.

Costurile evidente sunt acele costuri care pot fi atribuite tehnologiei informației și sunt evidențiate de sistemul de contabilitate al firmei și anume: plățile către furnizori pentru echipamente și programe și

salariile personalului informatic, ca și costurile pentru modificarea localurilor, consultanță, etc.

Costurile neevidente sunt acele costuri asupra cărora nu se poate cădea cu ușurință de acord că pot fi atribuite tehnologiei informației și care nu sunt ușor de identificat în evidențele contabile ale întreprinderii. Costurile neevidente includ: timpul petrecut de utilizatori pentru învățare, timpul utilizat de aceștia pentru rezolvarea eventualelor probleme care apar din exploatarea TI, productivitatea redusă realizată în timpul învățării noului sistem de către operatori.

Pentru **analiza eficienței TI** există o serie de abordări printre care se numără și analiza cost –beneficiu.

Acest tip de analiză are în vedere procesul de comparare a diferitelor costuri legate de achiziționarea și implementarea unui sistem informațional, cu beneficiile obținute de organizație din utilizarea sistemului.

O metodă a analizei cost – beneficiu ar fi cea privind eliminarea costurilor. Aceasta ia în considerare costul investiției și îl compară cu alte costuri pe care le-a economisit. Este utilizată de obicei în situații tipice de prelucrare a datelor, în care calculatoarele sunt folosite pentru a înlocui pe funcționarii administrativi și uneori chiar pe cei tehnici.

Un model de analiză cost - beneficiu se prezintă astfel:

Situația eliminării costurilor	Mii euro
1. Cheltuielile cu investițiile	
Echipamente (hardware)	
Programe (software)	
Comunicații (rețea, internet)	
Dare în exploatare	
Total cheltuieli inițiale	
2. Cheltuieli de exploatare	
Întreținere	
Consumabile	
Personal inclusiv asistența	
Chirie	
Total cheltuieli de exploatare	
3. Beneficii estimate	
Personal devenit disponibil	
Reducerea cheltuielilor administrative	
Reducerea altor costuri de personal	
Cheltuieli de birou economisite	
Total beneficii	
4. Câștigul lunar	
5. Beneficiul net anual	
6. Randamentul anual al inv.	
7. Perioada de recuperare a inv. (ani)	

Sursa: Remenyi, D., *Investițiile în TI - Elaborarea unui studiu de eficiență*, Editura Club Europa, 2001, p. 130

Cheia elaborării unor estimări financiare competente este înțelegerea modului în care procesele și practicile economice afectate de investiția în TI vor modifica efectiv modul în care apar costurile, este generat venitul sau sunt utilizate activele.

Bibliografie

1. Loveman, G.W. *An Assessment of the Productivity Impact of Information Technology*, MIT Management in the 1990s Working Paper #88-054, (july, 1988)
2. Roach, S.S. *Service Under Siege – The Restructuring Imperative*. Harvard Business Review, September – October, 1991, p. 82-92
3. Remenyi, D., *Investițiile în TI - Elaborarea unui studiu de eficiență*, Editura Club Europa, 2001, p.
4. Snow, C.P., *Government Science and Public Policy*, Science, vol.151, 1996, p. 650-653
5. Weill, P., *Do computers Pay Off-ICIT Press*, Washington, D.C., 1990

MANAGERII ȘI ATITUDINEA FAȚĂ DE RISC

1. Introducere

Oamenii prezintă reacții diferite față de situațiile care implică asumarea riscului. Unii preferă riscul, optând pentru variantele cu rezultate mar, dar care au atașate probabilități mici de realizare. Alții îl evită, alegând variantele cu rezultate mici și certe. Studiul de față urmărește efectuarea unei analize comparative între grupuri de manageri în ceea ce privește tendința de asumare a riscului. Rezultatele finale indică existența unor diferențe semnificative în ceea ce privește asumarea riscului între grupurile de vârste, între grupurile funcționale, precum și între grupurile antreprenoriale. Nu apar, însă, diferențe mari între grupurile formate după sex și după nivelul ierarhic.

Una dintre caracteristicile de bază ale situațiilor decizionale, fie ele individuale sau organizaționale, este prezența riscului.

Deciziile în sine, atât opțiunile finale cât și procesul decizional parcurs, sunt influențate de atitudinea pe care persoanele implicate o au față de risc. Astfel, există oameni care preferă riscul și care vor opta pentru variantele cu câștiguri mari și probabilități mici în detrimentul opțiunilor cu câștiguri mici și certe. Desigur, această categorizare nu se dorește a fi similară împărțirii între "bine" și "rău". În nici un caz nu se dorește a se susține ideea că este mai bine să îți asumi riscuri decât să nu îți asumi riscuri, sau invers.

2. Obiectivele studiului

Scopul de ansamblu al studiului îl constituie efectuarea unei analize comparative privind *atitudinea față de risc* a managerilor.

Ipoteza inițială de la care s-a plecat este aceea că tendința de asumare a riscului diferă pe categorii de manageri. Această ipoteză a fost defalcată pe ipoteze subordonate, după cum urmează:

- Atitudinea față de risc diferă în funcție de *vârstă*. Persoanele tinere sunt mai înclinate să își asume riscuri decât cele mai în vârstă.
- Atitudinea față de risc diferă în funcție de *sex*. S-a presupus că bărbații își asumă riscuri mai mari decât femeile.
- Atitudinea față de risc diferă în funcție de *domeniul de activitate*. Persoanele din compartimentele finanțe-contabilitate și tehnic, datorită specificului activității, sunt presupuse a fi mai puțin înclinate către asumarea riscului decât cele care lucrează în compartimentele de marketing și management.

- Atitudinea față de risc diferă în funcție de *nivelul ierarhic*. Directorii generali, directorii adjuncți și șefii de compartimente au o atitudine diferită față de risc.
- Atitudinea față de risc diferă în funcție de *profilul antreprenorial*. Întreprinzătorii, cei care au înființat propria firmă, sunt mai orientați către risc decât managerii, cei care doar conduc o firmă.

Odată precizate ipotezele preliminare, urmează a fi concepută o metodologie de verificare a lor.

3. Metoda de cercetare

Metodologia posibilă pentru atingerea obiectivelor precizate anterior poate consta fie în *observarea comportamentului* uman, fie în *chestionarea unei populații* sau a unui eșantion, fie în *simularea unor situații decizionale reale*. Prima metodă nu poate fi utilizată în cazul de față întrucât atitudinea față de risc nu este un element al comportamentului manifest, exteriorizat, ci mai degrabă ale celui interiorizat, neobservabil. În schimb, se poate apela la celelalte două metode, motiv pentru care studiul s-a făcut prin îmbinarea experimentului cu ancheta.

3.1. Formarea eșantionului

Pentru derularea studiului, nu este posibilă abordarea întregii populații de manageri situați pe nivelurile ierarhice 1, 2 și 3, nici măcar la nivelul unui oraș. Din acest motiv, s-a optat pentru formarea unui eșantion de peste 100 persoane care lucrează atât în firme private, cât și de stat (societăți comerciale sau regii autonome).

În final, din cele 117 persoane intervievate, doar 104 s-au dovedit a întruni caracteristicile populației urmărite. Celelalte 13 lucrau fie în organizații non-profit (Poliție, Inspectorat școlar, sistem sanitar), fie se situau pe nivelul managerial 4 (șefi de birouri) și au fost excluse în momentul procesării datelor.

Structura eșantionului final se prezintă după cum urmează:

- după *sex*: 35 femei (33,7%) și 69 bărbați (66,3%);
- după *vârstă*: 41 persoane sub 35 ani (39,4%), 23 persoane între 36-45 ani (22,1%), 31 persoane între 46-55 ani (29,8%) și 9 persoane peste 46 ani (8,7%);
- după *nivelul educației*: 1 absolvent de liceu (1,0%), 69 absolvenți de facultate (66,3%), 27 înscriși sau absolvenți de programe nivel

master (26,0%) și 7 înscriși sau absolvenți de programe doctorale (6,7%);

- după *domeniul de activitate*: 33 persoane în domeniul tehnic (31,7%), 19 persoane în finanțe-contabilitate (18,3%) și 35 persoane în management și marketing (33,7%). Directorilor generali nu li s-a atribuit un domeniu anume (17 persoane).
- după *nivelul ierarhic*: 17 directori generali (16,3%), 40 directori adjuncți (38,5%) și 47 șefi de compartiment (45,2%);
- după *profilul antreprenorial*: 19 întreprinzători (18,3%) și 85 manageri (81,7%). Persoanelor care dețin acțiuni în firmă, dar care au devenit acționari prin privatizarea fostei întreprinderi de stat, nu li s-a acordat statutul de întreprinzător.
- după *structura proprietății firmei*: 37 persoane lucrează în firme de stat, 48 în firme private și 19 în firme cu proprietate mixtă (de stat și privată).

Selecția firmelor vizate s-a făcut în funcție de posibilitatea accesării directorului general, căruia i se solicita apoi cooperarea în realizarea studiului.

3.2. Culegerea datelor

Pentru culegerea datelor a fost necesară deplasarea la sediile firmelor vizate. Fiecare persoană a fost interviuată individual, astfel încât să nu existe influențe perturbatorii din partea mediului social înconjurător. La începutul întrevederii se prezenta scopul studiului - și anume, efectuarea unui studiu comparativ pe grupuri de manageri -, se preciza că studiul nu solicită informații cu caracter confidențial și se cerea acordul pentru participare. Odată obținut acest acord, se trece la proba de îndemânare fizică (tragerea la țintă), apoi la proba de îndemânare de calcul (estimarea mediei pe baza unui eșantion) și, în final, la completarea chestionarului care conține întrebările de identificare și o baterie menită să testeze înclinația spre asumarea riscului.

3.3. Instrumente folosite

Pentru testarea înclinației spre asumarea riscului au fost folosite trei instrumente diferite, toate fiind adaptări ale celor propuse de Kogan și Wallach (1964). Prin folosirea lor s-a încercat punerea respondenților în situații cât mai diverse. Concret, respondenții au fost solicitați să parcurgă o probă de îndemânare fizică, o probă de îndemânare de calcul și un chestionar.

3.3.1. Riscul în situație de îndemânarea fizică

Pentru început, respondenții au fost testați într-un context de îndemânare fizică. În acest scop, a fost folosită o placă PVC cu dimensiunile 60x40 cm (vezi Figura 1) pe care sunt trasate o zonă țintă și o zonă de tragere, o monedă folosită ca minge și o plăcuță PVC de 2x3 cm ca și crosă. În zona de tragere există 5 distanțe diferite de la care se poate trimite moneda către țintă. Desigur, ceea ce contează din comportamentul lor, este distanța de la care trimit moneda către țintă.

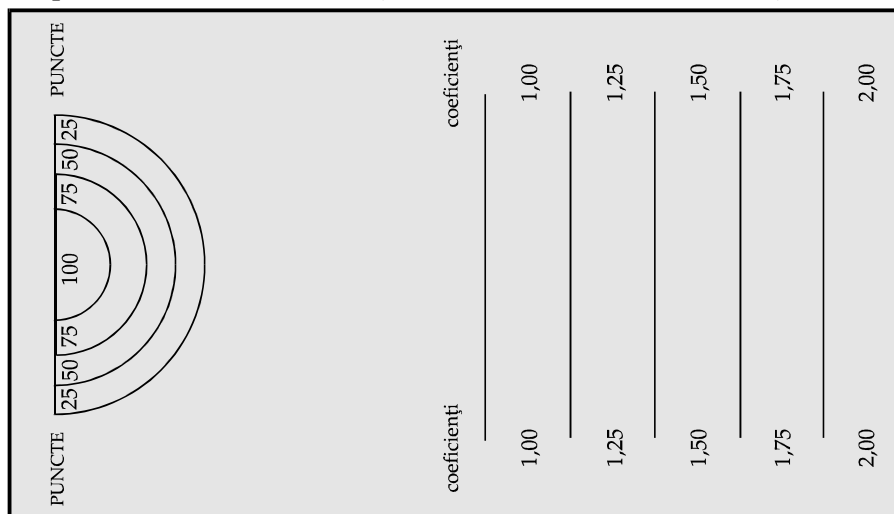

Fig. 1. Schița terenului de îndemânare fizică

Cu cât persoana trage de la o distanță mai mare, cu atât este mai înclinată către asumarea riscului; invers, cu cât trage mai de aproape, cu atât evită asumarea riscului. Observațiile la această probă sunt cele consemnate în tabelul următor.

Tabelul 1.

Distribuția distanțelor pentru cele trei lovituri

Distanța	Lovitura 1		Lovitura 2		Lovitura 3	
	Număr lovituri	Procentaj	Număr lovituri	Procentaj	Număr lovituri	Procentaj
1,00	18	17,3%	8	7,7%	9	8,7%
1,25	19	18,3%	16	15,4%	13	12,5%
1,50	18	17,3%	29	27,9%	23	22,1%
1,75	12	11,5%	19	18,3%	20	19,2%
2,00	37	35,6%	32	30,8%	39	37,5%
Total	104	100%	104	100%	104	100%
Media	1,5745		1,6226		1,6611	

După cum se observă din compararea mediilor pentru cele trei lovituri – 1,57, 1,62 și 1,66 -, a existat o ușoară tendință de a trimite mingea de la distanțe din ce în ce mai mari. Această tendință este similară celei de la jocurile de noroc, unde miza crește pe măsură ce jocul avansează. Respondenții își modifică punctul de referință de la o lovitură la alta. Probabil, la prima lovitură se așteaptă ca mingea să se oprească la 100 puncte; dacă acest lucru nu se întâmplă, optează la următoarea lovitură pentru un coeficient mai mare astfel încât să recupereze "pierderea" (diferența dintre așteptare și realizare) de la lovitură anterioară.

3.3.2. Riscul în situație de calcul

Această probă constă în estimarea mediei unei populații de numere pe baza extragerii unui eșantion. Concret, sunt folosite două seturi de plăcuțe PVC de 2x3 cm. - unul format din 50 pietre și celălalt din 60 pietre. Fiecare piatră are înscris câte un număr, asemănător celor din jocul de remy, și toate pietrele sunt așezate cu fața în jos astfel încât respondenții să nu aibă nici o idee asupra numerelor înscrise.

Primul set, cel de 50 pietre, a fost folosit doar pentru obișnuirea respondenților cu problema pe care o aveau de rezolvat. Sarcina lor este de a estima media reală a populației de numere, pe baza unui eșantion. De asemenea, li s-a explicat că performanța lor depinde de două elemente: 1) eșantionul trebuie să fie cât mai mic și 2) media estimată să fie cât mai apropiată de media reală.

După rezolvarea sarcinii la primul set, li s-a prezentat cel de-al doilea set format din 60 pietre, sarcina fiind similară. Desigur, ceea ce contează în această probă este mărimea eșantionului folosit. Cu cât persoana extrage mai puține pietre, cu atât este mai înclinată spre asumarea riscului, și invers. Rezultatele consemnate sunt cele din tabelul de mai jos.

Tabelul 2.

Distribuția mărimii eșantionului utilizat

Număr pietre folosite	Număr respondenți	Procentaj
2	1	1,0%
3	7	6,7%
4	16	15,4%
5	26	25,0%
6	37	35,6%
7	7	6,7%

8	3	2,9%
9	3	2,9%
10	2	1,9%
12	1	1,0%
15	1	1,0%

Se poate observa că cei mai mulți respondenți (37) au mers pe euristica lui 10% extrăgând 6 pietre, și că multe persoane au folosit eșantioane de 5 sau 4 pietre.

La această probă au apărut 8 valori extreme; aceste valori vor fi eliminate din calculele statistice care urmează.

3.3.3. Chestionarul

Cel de-al treilea instrument de testare a atitudinii față de risc este un chestionar format din 12 întrebări care descriu diverse scenarii cu care ne confruntăm în viață. Prin modul de formulare a răspunsurilor, acestor scenarii li se atașează diverse niveluri de risc.

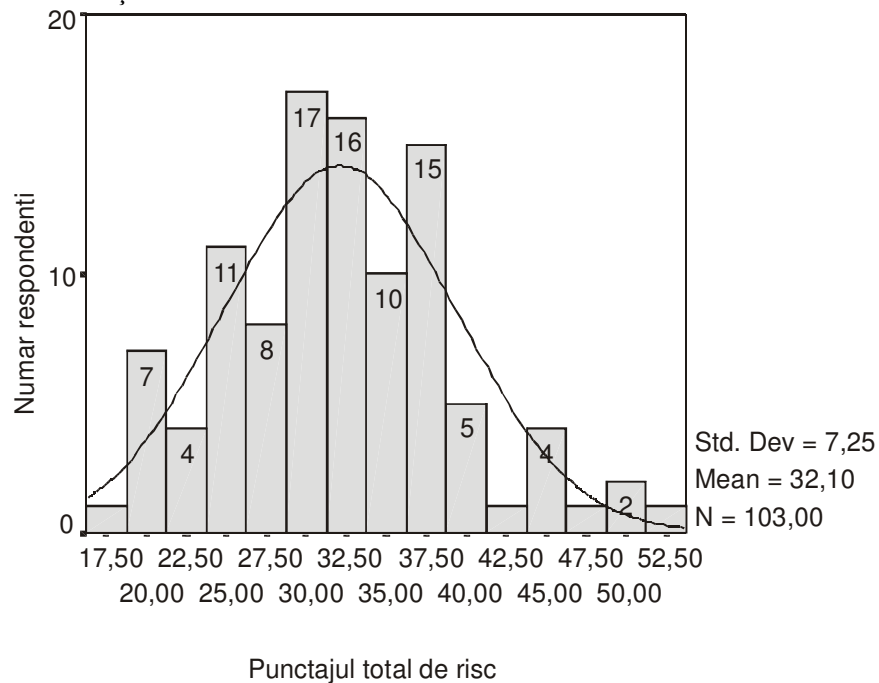

Fig. 2. Histograma distribuției punctajului de risc

Punctarea pe scală este făcută de la 1 la 5; 1 pentru varianta cea mai sigură și 5 pentru varianta care presupune cel mai mult risc. Grafic, histograma sumei punctajelor obținute pentru cei 12 itemi este prezentată în figura de mai sus.

4. Rezultate

Pentru interpretarea rezultatelor și efectuarea comparațiilor între grupurile de manageri este necesară, mai întâi, gruparea punctajelor obținute la cele trei probe - îndemânarea fizică, îndemânarea de calcul și chestionarul - într-un indicator unic al atitudinii față de risc. Pentru a efectua această grupare este necesară, în primul rând, o normalizare a distribuțiilor celor trei punctaje; scalele sunt aduse la același numitor comun prin înlăturarea influențelor mediilor și a dispersiilor. După normalizare, este necesară atribuirea de coeficienți de importanță celor trei probe. Desigur, variantele de ponderare pot îmbrăca o mare diversitate de forme. Pentru scopul studiului de față am considerat doar două dintre acestea, și anume: 1) atribuirea unor coeficienți de importanță egali sau 2) atribuirea unor coeficienți de importanță diferiți. La rândul lor, coeficienții diferiți pot fi atribuiți după mai multe criterii. În cazul studiului de față, s-a optat pentru o medie a ponderilor rezultate din intervalul intercuartilic și intervalul interdecilic.

Pentru fiecare respondent s-a calculat un punctaj global de asumarea a riscului la cele trei probe în cele două variante:

- 1) cu ponderi egale, **EQ_PRISK** și
- 2) cu ponderi diferite, **IN_PRISK**.

❶ O primă comparație a punctajelor normalizate EQ_PRISK și IN_PRISK este făcută între grupele de vârstă pentru a identifica eventualele diferențe semnificative.

Tabelul.3.

Punctajele normalizate EQ_PRISK și IN_PRISK pe grupe de vârstă

Grupa de vârstă	Număr respond.	Media EQ_PRISK	Media IN_PRISK
sub 35 ani	39	0,2264	0,2220
36-45 ani	20	0,1167	0,1075
46-55 ani	27	-0,1492	-0,2121
56 ani și peste	9	-0,1378	-0,1479

Se observă existența unor diferențe mari între mediile punctajelor obținute pe grupuri de vârstă. În speță, cei sub 35 ani se dovedesc a prefera riscul mult mai mult decât cei din grupurile 46-55 ani și +56 ani. Diferențele între mediile punctajelor au fost testate utilizând Testul T pentru fiecare pereche de grupuri de vârste; ipoteza nula susține că mediile sunt egale. Rezultatele relevante sunt redate în cele două tabele care urmează.

Tabelul 4.

Concluzii selective ale testului T pe grupuri de vârstă pentru EQ_PRISK

Grupuri comparate		grade de libertate	T calculat	T tabelar
sub 35	36-45	57	0,916	2,000
sub 35	46-55	64	3,007	2,000
sub 35	56 și peste	46	2,263	2,000
36-45	56 și peste	24	2,015	2,052

Rezultatele Testului T confirmă faptul că persoanele sub 35 ani sunt mai înclinate către asumarea riscului decât cele cuprinse între 46-55 ani și decât cele de 56 ani și peste. În toate celelalte comparații se acceptă ipoteza nulă.

Tabelul 5.

Concluzii selective ale testului T pe grupuri de vârstă pentru IN_PRISK

Grupuri comparate		grade de libertate	T calculat	T tabelar
sub 35	36-45	57	0,786	2,000
sub 35	46-55	64	3,081	2,000
sub 35	56 și peste	46	1,972	2,000
36-45	56 și peste	27	1,370	2,052

Foarte interesant este cazul comparării grupului "sub 35 ani" cu grupul "56 și peste". Dacă se consideră indicatorul EQ_PRISK, se respinge ipoteza nulă la un nivel de încredere de 95%. Dacă se ia în considerare indicatorul IN_PRISK, ipoteza se acceptă; este adevărat că dacă se coboară nivelul de încredere până la 90%, atunci se respinge și această ipoteză.

Care ar fi explicațiile tendinței celor sub 35 ani de a-și asuma riscuri mai mari decât cei de peste 45 ani? Ne-am putea gândi la cel puțin trei, și anume:

1. cei sub 35 ani au terminat facultatea și și-au început cariera după 1989, astfel nu au fost supuși rigidității decizionale "formatoare" din perioada socialistă,
2. este normal ca în primii ani din carieră să fii mai încrezător în propriile forțe, să crezi că "poți răsturna munții"; însă, pe măsură ce te lovești de greutate, îți dai seama că realizările nu se situează la nivelul unor așteptări entuziaste astfel că, în timp, se scade optimismul și, o dată cu el, înclinarea spre asumarea riscului,
3. selecția naturală îi înlătură în timp pe cei care își asumă riscuri prea mari întrucât este inevitabil să nu greșească și "să cadă" din poziția de manager. Astfel, dintre actualii managerii sub 35 ani, s-ar putea ca peste 15-20 ani să îi regăsim "pe poziție" doar pe cei care își asumă riscuri medii; ceilalți vor fi înlăturați datorită greșelilor pe care le vor face.

Desigur, cele trei explicații nu se exclud una pe cealaltă și nici nu sunt exhaustive. S-ar putea ca, în realitate, să se completeze una pe cealaltă, după cum este posibil să existe și altele.

Având în vedere diferențele între grupurile de vârstă, mai departe s-a explorat existența unei eventuale corelații între vârstă și cele două variabile care măsoară tendința de asumare a riscului: EQ_PRISK și IN_PRISK. Grafic, distribuția punctajului EQ_PRISK normalizat în funcție de vârsta normalizată, este prezentată în figura următoare.

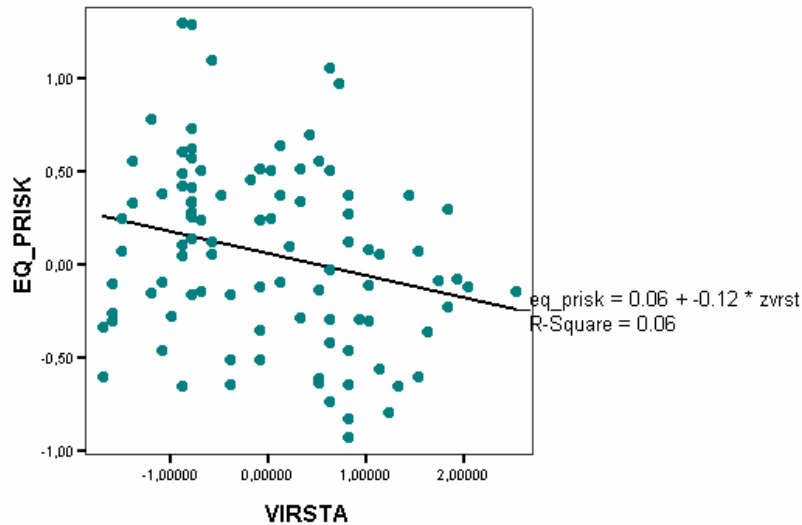

Fig. 3. Norul de puncte pentru valorile standardizate VÂRSTĂ și EQ_PRISK

După cum se observă, nu există o corelație strânsă între variabile, idee susținută și de valoarea coeficientului de corelație Pearson pentru un nivel de încredere de 95%: $R_{eq}^2 = -0,247$.

② O a doua comparare încearcă să identifice eventualele diferențe între bărbați și femei. Bărbații sunt ceva mai înclinați spre asumarea riscului, însă deviațiile standard sunt prea mari pentru a confirma acest lucru la un nivel ridicat de încredere.

Tabelul 6.

Situția EQ_PRISK și IN_PRISK pe sexe

Sex	Număr respond.	Media EQ_PRISK	Media IN_PRISK
Femeiesc	34	0,05682	0,01861
Bărbătesc	61	0,06497	0,05104

Se observă că în cazul atribuirii de coeficienți diferiți, diferența între medii este mai mare datorită creșterii ponderii acordate probei de îndemănare fizică la care bărbații sunt ceva mai încrezători decât femeile. Valorile calculate ale testelor T sunt -0,078 pentru EQ_PRISK, respectiv -0,0269 pentru IN_PRISK la un nivel al încrederii de 95% și cu 93 grade de libertate; valoarea tabelară este 1,990, ceea ce conduce evident la acceptarea ipotezei nule.

③ Situațiile comparative ale mediilor celor două variabile pe domenii de activitate sunt redată în tabelul care urmează.

Tabelul 7.

Situția EQ_PRISK și IN_PRISK pe domenii de activitate

Domeniul	Număr respond.	Media EQ_PRISK	Media IN_PRISK
Tehnic	29	0,06815	0,04025
Finanțe- contabilitate	18	-0,00091	-0,0313
Management- marketing	32	0,07613	0,05583

Se observă că persoanele din domeniile tehnic și management-marketing au o înclinația mai mare spre asumarea riscului decât cele din finanțe-contabilitate. Valorile testului T nu ne permit, însă, să susținem existența unei diferențe semnificative între cele două medii ale grupurilor la un nivel de încredere de peste 95%.

Dacă ar trebui să justificăm existența diferențelor, putem găsi argumente în deosebirile dintre caracteristicile posturilor din respectivele domenii. Întrucât în finanțe-contabilitate nu se acceptă riscuri, datorită pregnantul caracter normativ ce le domină, persoanele care lucrează aici sunt "formate" în timp în viziunea evitării riscului. Situația este exact inversă în management-marketing, unde se lucrează frecvent cu rezultate incerte și atunci, aceste persoane se acomodează mai ușor cu riscul.

④ Cea de-a patra comparație este făcută între cele trei niveluri manageriale pe care se situează respondenții din eșantion.

Tabelul 8.

Situția EQ_PRISK și IN_PRISK pe niveluri manageriale

Nivel managerial	Număr respond.	Media EQ_PRISK	Media IN_PRISK
director general	16	0,09370	0,08475
director adjunct	36	0,04623	0,02623
șef compartiment	43	0,06352	0,03363

Chiar dacă mediile indică faptul că directorii generali sunt cei mai tentați să își asume riscuri iar directorii adjuncți sunt cei mai puțin tentați, această diferență nu poate fi susținută prin valorile testului T. S-ar părea că directorii generali sunt mai obișnuiți cu riscul deoarece ei hotărăsc și poartă răspunderea deciziilor majore luate în firmă; cei de pe nivelurile inferioare preferă să evite implicare puternică știind că oricum, în ultimă instanță tot "șeful" decide și răspunde.

⑤ În fine, o a cincea comparație este cea între respondenții care sunt întreprinzători - au înființat și sunt acționari la firma în care lucrează - și cei care sunt doar manageri.

Tabelul 9.

Situția EQ_PRISK și IN_PRISK după profilul antreprenorial

Profil antreprenorial	Număr respond.	Media EQ_PRISK	Media IN_PRISK
întreprinzător	13	0,2206	0,2220
manager	39	0,007575	-0,0150

Pentru comparare au fost selectați doar respondenții situați pe nivelurile manageriale 1 și 2, întrucât toți întreprinzătorii se află pe aceste poziții în firmele unde sunt acționari. Mediile punctajelor indică diferențe mari între cele două grupuri de respondenți, în sensul că întreprinzătorii sunt mult mai înclinați spre asumarea riscului. Testul T nu ne permite însă susținerea afirmației la un nivel înalt de încredere. Justificarea este cea cunoscută în literatura de specialitate: întreprinzătorii sunt mai obișnuiți cu riscul întrucât simt din plin componenta financiară. Managerii, în schimb, lucrează cu banii acționarilor și atunci nu se simt amenințați de spectrul falimentului la fel ca un întreprinzător.

Bibliografie

1. Ahlbrecht, M. și M. Weber, "*An Empirical Study on Intertemporal Decision Making Under Risk*", *Management Science*, 43/1997, pp. 813-825.
2. Ghosh, D. și R.R. Manash, "*Risk Attitude, Ambiguity Intolerance and Decision Making: An Exploratory Investigation*", *Decision Science Journal*, 23/1992, pp. 431-444.
3. Ghosh, D. și R.R. Manash, "*Risk, Ambiguity, and Decision Choice*", *Decision Sciences*, 28/1997, pp. 81-102.
4. Kogan, N. și M.A. Wallach, *Risk Taking. A Study in Cognition and Personality*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1964.
5. Lopes, L.L., "*Some Thoughts on the Psychological Concept of Risk*", *Journal of Experimental Psychology*, 1/1983, pp. 137-144.

ION TALABA

GLOBALIZAREA TURISMULUI ȘI EFECTELE ASUPRA TURISMULUI ROMÂNESC

1. Introducere

Globalizarea este un fenomen pe cât de actual tot pe atât de controversat. Atât susținătorii cât și cei care contestă rolul și efectele benefice ale globalizării au aruncat în luptă un arsenal însemnat, pornind de la fundamentări de ordin teoretic și faptic până la marile demonstrații stradale.

Argumentele multora sunt legate de faptul că noi pamânteni avem o singură planetă de unde rezultă că împreună trebuie să ne ocupăm de gospodăria și păstrarea ei, și că tot împreună trebuie să beneficiem și de efectele ei binefăcătoare.

Sunt mulți alții, care analizează fenomenul mai întâi din punct de vedere al evoluției lui istorice, și sigur că sunt exemple, care certifică acest lucru și anume “ creștinismul “, mai apoi a formelor de răspândire și a efectelor ce au rezultat din aceasta.

Numai că în timp ce: “creștinismul” ca fenomen global a avut și are la bază o doctrină socială de adevăr, dreptate, sinceritate și raporturi normale între oameni, globalizarea actuală cel puțin așa cum a reieșit din practica recentă-este subordonată cu totul altor interese în special de ordin economic – de cele mai multe ori ascunse și stabilite în spatele unor uși închise.

Dar oricât de mari i-ar fi efectele negative, fenomenul globalizării este omniprezent în viața noastră de toate zilele, el se extinde cu o viteză amețitoare, este total și direct subordonat unor cercuri puternice, dar puțin cunoscute și percepute de populație în general. Și atunci apare fireasca întrebare: ce putem face noi ca țară și popor mic în fața acestui uriaș val. De ne opunem ne sufocă, ne scufundă, de nu-l luăm în seamă ne lovește și ne aruncă în “hău”, dar cel mai bine și mai inteligent ar fi să ne repliem prin adaptare la noua situație creată și prin diverse strategii să căpătăm viteza spre creasta valului. Aceasta trebuie să fie ținta noastră prezentă și viitoare.

România în calitatea ei de țară europeană și de “destinație turistică” care își pune mari speranțe în posibilele venituri pe care trebuie să le obțină din această activitate, ce strategie trebuie să urmeze și ce decizii sunt necesare pentru ca efectele globalizării să ne prindă într-o poziție cu cât mai puține pericole. De aceea studiul de față încearcă să puna o serie de probleme și de întrebări și în mod evident să ofere unele răspunsuri perinente, cu susținere științifică.

2. Turismul și fenomenul globalizării

Abordarea acestui subiect are o motivație științifică deoarece fenomenul turistic ca și cel al globalizării dispune de câteva trăsături specifice.

Turismul totuși înaintea liberalizării comerțului și a circulației capitalurilor a avut un caracter mondial, el înscriindu-se încă de la început în acest concept.

Dacă ar fi să pornim numai de la definiția și clasificarea lui, vom înțelege de îndată că turismul nu numai că este unul din primii factori ce anunțau globalizarea, dar este și unul dintre cele mai dinamice elemente ale sale, care se pretează și cel mai bine la aceasta. Deci turismul prin esența lui este un element specific al procesului globalizării cu adânci rădăcini în trecut, cu aripile puternic întinse în prezent și cu o bună viteză de propulsie pentru viitor.

Dacă putem astăzi să vorbim despre o globalizare regională, continentală și mondială, tot la fel putem să amintim despre un turism cu caracter și arie de răspândire regională, continentală și mondială. Mai mult decât atât experiența mondială în domeniu la care nepărat și repede trebuie să ne aliniem – a demonstrat faptul că turismul extern și nu cel intern – susține economiile atât de dinamice ale unor țări cu destinație turistică cum ar fi: Spania, Franța, Italia, Austria, Elveția, Grecia etc. Acest fapt impune adaptarea cât mai rapidă a unei strategii care să aibă ca obiectiv prioritar problematica largă a turismului extern de factură receptivă, cu toate exigențele ce decurg din acest proces.

Dar atunci când vorbim despre turism extern înțelegem pe deplin că este vorba despre deplasarea unor persoane dintr-o țară în alta, de pe un continent pe altul, aspect care duce la internaționalizarea și mondializarea oamenilor și a călătoriilor. De asemenea înaintea solicitării, acceptării și începerii procesului de liberalizare a comerțului mondial și a circulației capitalurilor, dreptul la călătorii internaționale a fost stipulat cu exactitate în constituțiile unor țări precum și în Charta Națiunilor Unite.

Acest aspect deși este îngădit pentru o mare parte din populația globului din lipsa banilor pentru a susține costul călătoriilor, totuși reprezintă unul din marile realizări ale lumii. Referindu-ne direct la România, încă din 1931 au fost legiferate concediile de plată pentru toate categoriile de salariați, ceea ce a determinat ca la momentul respectiv să fim a 5-a țară din lume care adopta o astfel de decizie curajoasă.

De asemenea de decenii bune “Charta” fundamentală a țării, respectiv “Constituția” stipulează cu claritate în articolele sale dreptul

oamenilor la concedii cu plată, la libera circulație și la vacanțe, aspecte care sunt de asemenea incluse în legislația muncii.

3. Turismul românesc și globalizarea

În prezent turismul românesc se află într-o etapă a marilor confruntări, căreia dorim să-i facă față și anume aceea de a se adapta rapid la procesul globalizării.

În condițiile actuale, ale unei piețe libere, turismul românesc se confruntă cu un set complex de exigențe de a căror rezolvare va atârna succesul sau insuccesul acestei activități. Creșterea calității tuturor serviciilor, diversificarea ofertelor, continuitatea în producerea și valorificarea ofertei turistice, scoaterea cu mai mult curaj în evidență, chiar printr-o publicitate agresivă, a elementelor cu un înalt grad de originalitate etc, iată provocările la care trebuie să facă față. Am subliniat termenul "originalitate" deoarece turismul operează numai în câmpul valorilor, a acelor care înglobează în ele elemente cu caracter de unicat etc.

În același timp este necesar să se scoată mai mult în evidență următoarele aspecte:

- a) avantajele comparative de ordin cultural, religios, balnear etc. pe care România le posedă din abundență;
- b) dispersia echilibrată în teritoriu a obiectivelor de mare atracție turistică care sunt capabile, fie în mod singular, dar și în corelație cu celelalte elemente spațiale să atragă și să rețină turiștii;
- c) complementaritatea elementelor de atracție turistică, etc.

Avem în vedere faptul pozitiv pe care România îl are și anume că pe spații foarte restrânse există obiective de atracție turistică dintre cele mai diverse cum ar fi cele de ordin cultural – istoric, ale cadrului natural, ale factorilor de ordin balneoclimateric etc. Oferim aici doar câteva exemple și anume:

- a) situația de la stațiunea turistică Balványos unde, pe o suprafață de 2-3 mp de teren avem 2-3 izvoare de ape minerale de compoziții chimice diferite, indicate pentru tratarea unor afecțiuni de ochi, gingivite, boli de ficat, rinichi etc. la care se adaugă efectele mofetelor cu CO₂ și sulf (Peștera Puturos);
- b) stațiunea balneoclimaterică Olănești ale cărei izvoare de compoziții chimice diferite sunt utilizate la tratarea cu eficiență a unor complicate afecțiuni urogenale (izvorul 24) ale glandelor anexă, afecțiuni oftalmologice, gastrointestinale etc.;

- c) stațiunea Călimănești-Căciulata a căror ape minerale sunt utilizate cu mare succes în tratarea unor afecțiuni renato-urinare (izvorul nr.1) ale glandelor anexă (izvorul nr.8), a bolilor gastro-intestinale etc.;
- d) stațiunea Slănic Moldova unde, prin cele peste 25 de izvoare de apă minerală și prin salina de la Târgu Ocna pot fi tratate cele mai diverse afecțiuni gastro-intestinale (în special izvorul 1), ale glandelor anexă (cu renumita apă minerală Ciunget) astm bronșic etc.;
- e) stațiunea balneoclimaterică Covasna, supranumită “a celor peste 1000 de izvoare de apă minerală” sau cazul județului Harghita în care sunt inventariate peste 2000 de izvoare de apă minerală.

Fără a mai extinde lista cu celelalte stațiuni de renume mondial cum ar fi: Herculane, Sovata, Sângeorz-Băi, Buziaș, Băile Felix, și 1 Mai etc. putem pune în fața turiștilor străini un mare colier, cu multe nestemate dintre cele mai strălucitoare.

Deși România este o țară săracă, este în același timp o țară cu o cultură bogată. Apreciem astfel că nu greșim dacă afirmăm că România este, sau reprezintă o întreagă Europă, reunită în 237.000 kmp, deoarece dispune de munți, ape, deltă, dealuri, civilizație romană, barocă, celtică, gotică, latin orientală, castele, palate, cetăți etc. tot ce are Europa are și România, de unde rezultă forța ei de atracție.

Oricare dintre elementele enumerate mai sus, privit atât global, dar și în structura internă, fac din România un muzeu deschis care, pe măsura modernizării și igienizării, poate deveni tot mai atractivă, în consonanță cu apelativul de care se bucură și anume de ” Grădina Maicii Domnului” așa cum prea frumos a fost ea denumită în anul 2000 de Prea Fericitul Părinte Papa Ioan Paul al 2-lea când a pus piciorul pe pământul ei în scurta dar benefica și de neuitat vizită a sa.

4. Efectele globalizării asupra turismului românesc

În încercarea de a surprinde cu o oarecare finețe efectele pe care globalizarea le are asupra turismului, putem să vorbim despre: efecte de ordin general, altele de ordin special, de efecte pozitive și negative, etc.

Oricum toate acestea sunt redată de imperfecțiunile pe care piața le manifestă, fiind impuse de limitele concurenței, de cele ale instituțiilor și de ce nu și de cele ale elementului uman antrenat în această activitate.

Dacă ar fi să vorbim despre efectele pozitive ale globalizării asupra turismului – care în foarte multe cazuri antrenează în lanț o gamă largă de probleme – atunci neapărat ar trebui să reținem următoarele:

- a) orizontul de viață al oamenilor, longevitatea și calitatea vieții în ultimele decenii au crescut, cu efecte directe asupra dinamicii și structurii circulației și a veniturilor turistice;
- b) a permis accesul prin canale informaționale (telefoane mobile, internet, TV, etc) la cunoaștere, elemente benefice pe linia declanșării unor motivații de ordin turistic;
- c) prin mijloacele puse la dispoziție de tehnica actuală se contribuie la îmbogățirea fondului cultural al oamenilor – deoarece cultura se învață nu se moștenește;
- d) deplasările reprezintă în ultimă instanță un sport, care, în esența lui nu este altceva decât un bun cultural ce se transformă în purtător de ofertă a divertismentului;
- e) favorizarea investițiilor străine în obiective turistice în modernizarea și echiparea structurilor turistice în introducerea unor elemente de Know-how, etc prin fenomenul de migrație al capitalurilor și al condițiilor de eficiență pe care turismul le oferă;
- f) s-a modernizat și amplificat cureaua de transmisie a turismului prin dezvoltarea fără precedent a tuturor structurilor de transport pe uscat, pe apă și în aer, costuri forfetare de transport, etc. Omenirea a fost martoră în secolul XX la ceea ce numim astăzi explozia mijloacelor de transport turistic sau motorizarea turismului cu efectele benefice ce decurg de aici.

Se înțelege că fenomenul globalizării are numeroase efecte negative asupra turismului din rândul cărora am reține:

a) nu a asigurat stabilitatea economică și politică mondială cu influențe directe asupra circulației turistice mondiale. Pornind de la adevărul că turismul se practică pe bani și pe timp liber atunci înțelegem mai bine rolul pe care îl joacă veniturile în realizarea visurilor de călătorie. De asemenea, turismul este o activitate foarte vulnerabilă în fața unor fenomene de conflict (revolte, războaie, demonstrații, greve, atentate, etc).

Nu trebuie să mai mergem în adâncul istoriei pentru a ne da seama de aceste adevăruri ci doar să privim cu ochii feței și cei cu ai minții efectele pe care le au asupra turismului evenimentele din Israel (cu starea de nesiguranță dată de atacurile teroriste) Irak, Egipt (din stațiunea Salm-El Seik), Turcia (Kusadasi) etc.

b) în țările sărace nu a dus la o creștere a speranței de viață a oamenilor și nu a reușit să aducă investitori străini și investiții în consens cu nevoile lor.

c) țările bogate au atras spre ele o mare parte din beneficiile globalizării în dauna celor sarace, în plus a contribuit și la denaturarea vieții politice în multe țări prin mișcările sociale ce au apărut ca o reacție la efectele acesteia.

d) mediul înconjurător din spațiile în care se practică turismul a fost poluat, o mare parte din resursele naturale distruse cu efecte dintre cele mai negative asupra turismului. Trăind în alte medii, marii bogătași ai lumii care au o puternică influență asupra politicii mondiale sunt direct interesați doar de beneficiile pe care le obțin și nu de ceea ce rămâne în urma lor? Astfel, fenomenul de poluare, de despădurire a globului, de utilizarea excesivă a substanțelor chimice în agricultură, ca și de împrăștiere în spațiu a tot mai multe substanțe toxice deci nocive a mers în paralel cu cel al globalizării.

e) poluarea cultural-turistică poartă cu sine un comportament ca cel de acasă.

f) turiștii confirmă standardul de viață al statelor capitaliste dezvoltate cu aspecte negative asupra circulației în țările sărace. Astfel fiecare turist este purtătorul unui model de gândire, simțire și de manifestări potențiale dobândite de-a lungul vieții sale. Intervin aici cel puțin două grupe de probleme și anume: pe de o parte țările sărace, deși dispun de valoroși factori de atracție turistică, nu au fonduri pentru a le pune în valoare și, pe cale de consecință, nu pot oferi condiții de confort la nivelul exigențelor turiștilor din țările dezvoltate, iar pe de altă parte, conform practicii de până acum, cei mai mulți turiști, pe timpul deplasărilor în scop turistic prin libertățile pe care și le permit, contribuie la poluarea populației din zonele unde-și petrec sejururile (prin vestimentație, limbajul utilizat, gesturi, obiceiuri, etc.) și la poluarea directă a spațiului geografic.

5. Turismul românesc poate evita efectele negative ale globalizării? Da sau nu?

Răspunsul la această ipotetică întrebare poate fi dat pe baza experienței acumulate și trăite de multe țări de pe planetă.

Cu toate acestea însă răspunsul este nu, el le poate atenua dar în nici un caz înlătura. A învăța și a lupta să fim pe creasta valului și nu sub el, trebuie să fie deviza și obiectivul prioritar al turismului românesc. Să fim pregătiți pentru o abordare serioasă și de maximă responsabilitate a problemicii turismului.

6. Supraviețuirea turismului românesc într-un turism globalizat – multicultural – schimbarea arhitecturii lui.

Atunci când vorbim despre arhitectura turismului, avem în vedere întregul sistem prin care este conceput, îndrumat, coordonat și finalizat, deci, într-un cuvânt cum este gestionat întregul ansamblu al activității.

De aceea problematica turismului în contextul confruntărilor contemporane trebuie analizată prin prisma unei strategii, care pe de o parte să asigure supraviețuirea, iar pe de altă parte progresul și mai ales succesul lui.

Este relevantă în acest context afirmația lui Geert Hofstede și anume “Lumea este plină de confruntări între oameni, grupuri și națiuni care gândesc, simt și acționează în mod diferit. În același timp acești oameni, grupuri și națiuni sunt expuși unor probleme comune care cer cooperare pentru a fi soluționate”. [1.p.19]

Într-adevăr arhitectura turismului românesc nu poate fi schimbată fără a ține cont de experiența mondială în domeniu și cea pe care piața le impune.

Aprecierea noastră este aceea că acțiunile ce vor fi întreprinse să fie argumentate în cel puțin trei direcții și anume în plan conceptual, practic și legislativ.

Abordarea turismului românesc din punct de vedere conceptual, deci al stabilirii unor politici și strategii trebuie să pornească de la un element strategic și anume schimbarea filosofiei actuale care stă de mult timp la baza lui și anume accentul deosebit care cade pe piața internă și pe turismul intern.. Ori tocmai acest lucru trebuie schimbat și anume managementul și marketingul turismului românesc să fie orientat cu absolută prioritate spre piața externă și turiști externi, iar turismul intern rămânând în calitate de supapă de siguranță. Acest lucru este ușor de observat dacă analizăm situația circulației turistice și a veniturilor obținute din principalele țări turistice ale Europei. Veniturile principale ale turismului spaniol, francez, austriac, elvețian, grecesc etc. nu provin din cheltuielile turiștilor autohtoni în țările respective ci din turismul extern.

Mai mult, situația actuală a turismului românesc arată faptul că o pondere foarte mare dintre turiștii români își petrec vacanțele peste hotare.

România din 1991 și până în prezent a realizat o balanță negativă a turismului, deci mai multe sume cheltuite în exterior comparativ cu încasările interne din activitate ca și cele realizate din încasările de la turiștii străini care ne-au vizitat țara. Acest aspect deși este cu totul de

neacceptat el își manifestă din plin efectele negative într-o țară ca a noastră cu o experiență de peste 2000 de ani în exploatarea turistică a unor factori de cura balneară cu peste 243 de stațiuni balneoclimaterice, cu o notabilă proportionalitate a celor trei forme principale de relief (munte, deal, câmpie), cu peste 11.000 de peșteri, 3400 de lacuri și iazuri, cu o mirifică Deltă a Dunării etc.

Cea de-a 2-a direcție de acțiune respectiv abordarea din punct de vedere practic a problematicii turismului românesc trebuie să aibă ca principal obiectiv creșterea sub toate aspectele a calității serviciilor turistice în paralel cu grija permanentă pentru diversificarea ofertei și a păstrării elementelor cu înalt grad de originalitate cât și a mediului ambiant.

Trebuie să facem acest obiectiv, respectiv al originalității și calității un adevărat crez. Astfel problema unor hoteluri bune, curate, funcționale, cu o arhitectură adaptată tradițiilor locale, cu o gastronomie specifică și cu o igienă desăvârșită, o paletă largă de posibilități de agrementare etc. cu un personal supercalificat (inclusiv vorbitori a cel puțin 2-3 limbi străine) trebuie să fie deviza noastră.

Cea de a 3 –a problemă legată de adoptarea unei legislații permissive și cu suficiente facilități pentru societățile care activează în domeniu este la fel de relevantă și de actuală. Avem în vedere reducerea TVA-ului la o cotă rezonabilă, comparabilă cu cea din țările turistice al UE, acordarea de credite cu o dobândă suportabilă și stimulativă și cu o perioadă mai lungă de rambursare, alte facilități pe linia impozitului pe venitul reinvestit, reducerea costurilor cu salariile etc.

Cea mai bună legislație în domeniu trebuie să fie cea pe care factorii de răspundere din turismul românesc o pot găsi în cea a țărilor dezvoltate din punct de vedere turistic din Europa. Dacă în aceste țări o anumită legislație și-a demonstrat rolul ei pozitiv, putem avea cel puțin certitudinea că poate oferi un grad înalt de succes și în turismul românesc.

Bibliografie

1. Geert Hofstede, *Managementul structurilor multiculturale*, Editura Tehnică, București, 1996.
2. Hans Peter Martin, Harold Schumann, *Capcana Globalizării*, Editura Economică, București, 1999.
3. Joseph E. Stiglitz, *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București, 2003.

**GABRIELA VĂLEANU
PĂDURARU TEODOR
INA CROITORU**

**ANALYSIS OF BANK CREDIT POLICY
FOR LOCAL SMEs**

After a radical restructuring and a process of consolidation that had an important outcome of transiting to a market economy, the Romanian banking system continued in 2003 the process of consolidation and extension. Although the assets from the banking system summed up 15 billion Euro at the end of 2003, with 13.2% more in real terms as compared to 2002, the Romanian banking system has a smaller dimension in comparison with the level of economy, representing about 12.54% of the GDP in 2003 (compared with 41.1% in 2002). The level of activity of banking intermediation is still low as compared with that of the countries of Central and Eastern Europe, especially compared with that of the countries belonging to EU.

According to the aggregate monetary balance of the credit institutions, the weight of the credits within the total assets increased in 2003 to 49.5% compared to 37.6% in 2002 while the weight of interbank placements (vesting) of the stocks decreased. The values given in the table below are calculated on the base of the data obtained from the Monthly Report of the RNB (Romanian National Bank) in December 2003 and the inflation of 14.1% in 2003.

Table 1.

The aggregate monetary balance of the credit institutions

Assets	2003		2003 (%) as weight in total assets	2002 inflated data		2002 (%) as weight in total assets
	Billion Lei	Million Euro		Billion Lei	Million Euro	
Cash	12.724	312,62	2,1%	13.211	384,37	2,4%
Interbank vesting	204.765	5031,05	33,2%	209.618	6098,86	38,4%
Stocks	26.991	663,10	4,4%	49.740	1447,19	9,1%
Credits for clients	305.482	7505,70	49,5%	204.954	5963,16	37,6%
Other assets	67.260	1652,57	10,9%	68.094	1981,20	12,5%
Total Assets	617.232	15165,40		545.617	15874,80	
Liabilities						
Interbank deposits	47.254	116,103	7,7%	29.314	85,289	5,4%
Clients deposits	421.528	1035,695	68,3%	381.729	1110,645	70,0%
Other liabilities	67.720	166,388	11,0%	60.942	177,311	11,2%
Equity capital	80.630	198,108	13,1%	73.633	214,236	13,5%
Total liabilities+Capital	617.232	1516,540		545.617	1587,480	

Source: Yearly Report of RNB in 2003

The powerful growth of the credits to clients had the effect of the decrease of the rate of solvency in December 2003 to 19.98% from 25.04% as it has been registered at the end of the previous year, the level being over the limit of 12% given by RNB.

Although the increase of the credits was impressive in 2003 (49% in real terms), the index of the arrears (debts) and doubtful credits reported to the total credits decreased in 2003 to 0.32% compared with the level of 0.43% in 2002 (source: Monthly Report of RNB, December 2003).

The net profit of the banking system recorded in the first quarter of 2004 a spectacular growth as compared with the same period of the previous year (55% in the real terms) exceeding 4,500 billion lei i.e. 110,56 million Euro. This surplus of the net profit comes up against the background of the growth of the average quota of tax from 18.33% in the first quarter of 2003 to 25% in 2004.

Besides the quantitative evolution in 2003, the Romanian banking system also recorded qualitative improvement such as the privatization, the growth of the number of foreign banks in the local market and the development of the legal frame.

The alterations of the banking legislation contributed to the global stability of the banking system, the most important ones being given briefly below:

1. Starting in 2003, the banks of the Romanian banking system complete their financial situations using the system "Ordinul 1982" (The Romanian Standards of Accountancy) which is a system of accountancy reporting improved by the Central Bank (RNB) in order to synchronize the accounting and financial reports with the IAS and with the provisions of the European Commission.
2. Starting with January 1, 2002, the credit classification and the settlement of the specific commissions of risk were altered by the Catch no.5/2002 completed by Catch no.7/2002. The new catch brings about the financial performance of the data as a new criterion of credit classification. This is a more restrictive catch with the consequence of a negative impact on the quality indicator of the assets.
3. In June 2003, RNB issued the Norms 7/2003 that alter and complete the Norms no. 1/2001 as to the bank liquidity. The main alteration is the record of the deposits in term of the bank to RNB and the claims attached on the first maturity period and the extension of treating the

current accounts within the calculation of the necessary liquidity and to the client's time deposits.

4. The banking Law 58/1998 was modified in December 2003 by the Law 485/2003, according to the European legislation, practices and procedures. One of the main amendments is the introduction of a gradual extension up to the adherence to EU of the activities the banks are authorized to unfold (a gradual transformation into a "universal bank") of the accountancy principles of the subsidiary consolidation and of the fund for the general banking risk that replaces the reserve for the credit risk.

Segmentation of the banking supply

At present, in the Romanian banking market they operate 39 banks out of which 4 are Romanian private banks, 2 subsidiaries of foreign banks, 19 foreign banks, 8 branches of the foreign banks in Romania and 3 banks with majority participation of the Romanian State.

The assets of the banking system that are in the private banks increased from 0% at the beginning of the 90's to over 16% at present and 64.4% of the total banking assets are concentrated in the hands of 5 banks (the most important ones) that operate in the Romanian market.

Table 2.

Banking societies with over 1% quota in the asset market

Banca	March 2003	December 2003	March 2004
Banca Comerciala Romana	32.25	29.42	28.79
Banca Romana de Dezvoltare	13.58	13.30	12.82
Raiffeisen Bank	5.34	7.23	7.14
ABN AMRO Bank	5.60	5.15	6.66
CEC	7.71	6.51	6.52
ING Bank	5.34	4.31	4.50
Banc Post	4.03	4.22	4.39
Alpha Bank	3.08	3.62	3.39
HVB Bank	2.58	3.51	3.13
Banca Ion Tiriac	2.86	3.11	3.08
Banca Transilvania	1.77	2.36	2.46
Citibank	3.78	2.70	2.31
UniCredit	0.90	1.19	1.28
Eximbank	1.27	1.28	1.26
Piraeus Bank	0.78	1.17	1.25
Banca Românească	0.96	1.09	1.09
Volksbank	0.85	1.01	1.02

Source: RNB, commercial banks, calculation "Piata Financiara" Journal

The analysis of the evolution of the compound rating of the commercial banks calculated by RNB clearly shows that the autochthonous banks goes in a good direction. Thus, if in March 2003 there were 4 banks of rating 4 and 1 rating 5, at present only 1 bank is in a situation like this. Moreover, the number of the banks rating 2 increased from 13 to 17 and those rating 3 decreased from 11 to 10.

Here, we witness in time a growth of the number of the banks with good and very good performances and implicitly, the consolidation of the banking system.

The analysis of credit policy

In the first quarter of 2004, the total assets of the banking system increased in real terms with 6.6%, that is the highest growing rhythm encountered during the last 2 years. In this context, the contribution of non-governmental credit in the total assets diminished from 49.5% in December 2003 to 48.1% in March 2004 and the indicator of the resting and doubtful credits in connection with the total credits decreased in March 2004 up to 0.60% as compared with the level of 0.81% in March 2003 (table D1.4.).

Due to the low level of banking intermediation as to the credit services, most produces and services better promoted in 2003 were directed to the retail segment.

Table 3.

Financial indicators of banking prudence

Indicators	March 2003	December 2003	March 2004
Solvency ratio	25.02	19.98	20.19
Return on equity	12.05	10.97	10.54
Restant and doubtful credits/ total credits	0.81	0.32	0.60
Restant and doubtful credits/ total assets	0.41	0.23	0.38
Restant and doubtful claims/ own capital	3.39	2.11	3.61
ROA	1.99	2.40	2.79
ROE	13.59	17.72	19.84

Source: RNB

After a period of constant decrease, the solvency experienced a slight growth (0.2 p.p) evolution that does not mean a hindering of its being credited but it is due to the influence of the RNB's norms that entered in force at the beginning of February, regarding the limitation of crediting natural persons.

Distributed to a series of banks, the situation is as follows:

As to the distribution of the credits granted to SMEs in development regions, the SMEs in the region Bucuresti-Ilfov obtained an average 4 times more credits than the SMEs in other regions. During the present period, the interests to the credits granted to SMEs are high enough (137.74% for our national money) being one of the main difficulties the companies are confronted with.

Related to the credit policy for SMEs the main goals for the next period are:

1. The increasing of the SMEs density in Romania, from 19 per 1,000 inhabitants in 2004 to 27 per 1,000 in 2008;
2. The increasing of the SMEs capitalization reaching in 2008 50% of the average of the European Union;
3. The increasing of the working places supplied by the SMEs sector, about 5% annually.

CRISTINA DIONISIE

CERINȚE DE MODERNIZARE A TRANSPORTURILOR TURISTICE ÎN PERSPECTIVA ADERĂRII LA UE

1. Introducere

Îndeplinirea criteriilor de aderare la U.E. în sectorul transporturilor turistice este una din principalele condiții de integrare favorabilă a turismului. Fără o infrastructură adecvată funcționalitatea însăși a sistemului serviciilor turistice este pusă la îndoială, prin blocarea accesului către unele destinații. Calitatea structurii de transport turistic condiționează în esență produsul turistic prin elementele:

- calitatea și starea tehnică a mijlocului folosit;
- gradul de modernizare a căilor de comunicații;
- tarifele practicate care vor afecta veniturile turistului;
- structura timpului liber al turistului;
- atractivitatea, distanța și caracteristicile itinerarelor alese (ca elemente componente ale ofertei turistice), de care va depinde alegerea de către turist a unui anumit produs turistic [1].

Considerentele menționate evidențiază importanța asigurării unui grad corespunzător de dezvoltare a infrastructurii de transport turistic în concordanță cu cerințele europene. Totodată, în actuala etapă de preaderare ele ridică un set de întrebări: Care este stadiul actual de dezvoltare a acestui sector? Care sunt decalajele care ne despart de țările capitaliste dezvoltate din U.E? Care sunt efectele perpetuării involuției modernizărilor asupra dezvoltării serviciilor? Asigură realizarea cerințelor aquisului comunitar o integrare favorabilă în U.E? Ce posibilități proprii avem pentru a atinge standardele de calitate și gradul de modernizare la care au ajuns actual țările din U.E? Care sunt principalele priorități spre care trebuie orientate resursele?

2. Stagnarea procesului de modernizare a transporturilor turistice

Transporturile reprezintă „sistemul circulator al organismului economic”, a cărui dezvoltare condiționează ritmul de creștere economică. În pofida dinamicii accelerate a modernizării căilor principale de transport din majoritatea țărilor Uniunii Europene, România a manifestat în perioada de tranziție o tendință de stagnare a procesului de modernizare a infrastructurii de transport (tab 1).

Tabelul 1.

Dinamica și evoluția structurii căilor principale de transport în România
(%)

Căi de transport	Dinamica 2002/1989	Structura	
		1989	2002
1. Căi ferate-total, din care:	96,8	100,0	100,0
-căi electrificate	107,8	32,3	35,9
-căi ferate duble	100,5	26,0	27,1
2. Drumuri publice-total, din care:	100,9	100,0	100,0
-drumuri modernizate	110,0	22,6	25,4
-drumuri cu îmbrăcămînți ușoare	101,9	28,1	25,3
3. Străzi orășenești-total, din care:	110,1	100,0	100,0
-străzi modernizate	110,9	57,7	59,4

Surse: calculat după *Anuarul statistic al României*, 1990, p.217; *Anuarul statistic al României*, 2003, p.442, 831, 832.

Evoluția în cadrul structurii căilor ferate evidențiază tendința de stagnare a procesului de modernizare. Astfel, în perioada 1989 – 2002, ponderea căilor electrificate a crescut doar cu 3,6 procente, a căilor ferate duble cu 1,1 procente, a drumurilor modernizare cu 2,8 procente, a străzilor modernizate cu 1,7 procente. Drumurile cu îmbrăcămînți ușoare rutiere au atins o pondere mai redusă cu 2,8 procente. În perioada de tranziție o ușoară ameliorare a dezvoltării s-a conturat în cadrul străzilor orășenești a căror dinamică indică o creștere cu 10,1% per total și în cadrul străzilor modernizate de 10,9%. Căile ferate au involuat cu 3,2% iar drumurile publice, per ansamblu, au stagnat. Ca urmare, decalajele dintre România și țările Uniunii Europene s-au amplificat în ceea ce privește gradul de modernizare a căilor principale de transport (tab. 2).

Tabelul 2.

Nivelul modernizării căilor principale de transport față de unele țări
din U.E, în 1996 (%)

Țara	Ponderea liniilor de cale ferată electrificată	Ponderea autostrăzilor în drumurile naționale
România	35,7¹	0,8¹
Austria	60,3	16,6
Franța	44,5	32,0
Germania	45,2	27,1
Italia	64,4	20,2
Olanda	72,7	105,1 ²
Regatul Unit	30,4	27,0
Spania	55,8	45,1 ³

1) 1998; 2) în drumurile naționale din 1995; 3) 1994

Surse: calculat după *Economia mondială în cifre*, CNS, 1999, p.103-104

Spre deosebire de majoritate țărilor dezvoltate ale Uniunii Europene, la care ponderea liniilor de cale ferată electrificată este de cca. 50% și până la 2/3, în România acestea reprezintă cca. o treime. Decalaje esențiale s-au conturat în privința modernizării rețelei de drumuri. Țările dezvoltate ale Uniunii Europene au minimum 16% autostrăzi în totalul drumurilor publice, pe când în România ponderea autostrăzilor era, în 1998, sub 1%. Acest aspect trebuie analizat cu mai multă responsabilitate. Nu trebuie uitat faptul că în țările dezvoltate europene autostrăzile constituie un organism cu viață integrată în circulația internă și internațională, punând la dispoziția turiștilor toți factorii ofertei turistice de acest gen. (stații de benzină, service, ateliere de reparații, depozite pentru piese de schimb, moteluri și hoteluri de tranzit, popasuri turistice ș.a). [2]

Sub aspectul lungimii căilor ferate în exploatare și a densității rețelei pe 1000 km², țara noastră ocupă o poziție marginală comparativ cu celelalte țări din U.E. În anul 2001, lungimea căilor ferate în exploatare reprezenta o treime față de cea existentă în țări precum Franța, Germania și jumătate din cea a Poloniei, Regatului Unit. Densitatea rețelei pe 1000 km² reprezenta jumătate din cea existentă în unele țări dezvoltate precum Germania, Republica Cehă, 2/3 din cea a Regatului Unit, Ungariei, Poloniei, Slovaciei (tab. 3).

Tabelul 3.

Nivelul comparativ al transportului feroviar din România față de unele țări din U.E, în anul 2001

Tara de referință	Densitatea rețelei de cale ferată la 1000 km ²	Lungimea liniilor de cale ferată (km la 10000 locuitori)
România	46,2	4,9
Austria	68,9	7,1
Franța	53,4	4,9
Germania	102,5	4,5
Italia	54,7	2,9
Polonia	62,3	5,2
Regatul Unit	70,7	2,8
Ungaria	85,4	7,8

Sursa: calculat după *Anuarul statistic al României*, 2003, p. 913

Tabelul reflectă necesitatea ameliorării densității rețelei de cale ferată la 1000 km² și a lungimii căilor ferate în exploatare. Față de țările capitaliste dezvoltate ne despart decalaje semnificative: lungimea căilor ferate în exploatare este de trei ori mai redusă față de cea din Franța, Germania, de 1,5-2 ori mai redusă față de Polonia, Italia. În paralel, se impune și îmbunătățirea calității serviciilor care deservesc infrastructura de transport turistic, ceea ce va contribui și la dinamizarea circulației turistice.

Perioada postsocialistă a conturat, totodată, o tendință de menținere a decalajelor interjudețene cu privire la gradul de modernizare a drumurilor (tab. 4).

Tabelul 4.

Gruparea județelor după ponderea drumurilor modernizate

Grupa de județe	Numărul județelor	
	1989	2002
Total județe*	41	41
1) până la 15%	2	-
2) 15,1-20,0%	12	9
3) 20,1-25,0%	15	16
4) 25,1-30,0%	6	5
5) peste 30,0%	6*	11*

*inclusiv municipiul București

Surse: calculat după *Anuarul statistic al României*, 1990, p.550; *Anuarul statistic al României*, 2003, p.832.

Numărul județelor la care ponderea drumurilor modernizate depășește 30% a crescut în perioada de referință de la șase, la unsprezece județe. Tabelul reflectă o situație negativă, cea mai mare parte a județelor având o pondere sub 25% a drumurilor modernizate.

3. Efecte ale perpetuării involuției modernizărilor asupra dezvoltării serviciilor turistice de transport

Stadiul precar de modernizare a infrastructurii turistice de transport a constituit una din cauzele principale ale involuției sosirilor de turiști și ale reducerii fluxurilor turistice către anumite zone. Situația menținerii unui nivel redus de modernizare a drumurilor din România comparativ cu țările dezvoltate ale Uniunii Europene este destul de gravă datorită priorității alegerii acestei căi de transport de către majoritatea turiștilor, din țară și din străinătate. Astfel, în cadrul principalelor căi de transport, cca 60% din călătorii transportați aleg căile rutiere. Căile ferate ocupă locul al II-lea (39,8%), iar în cadrul transportului fluvial și aerian,

ponderea pasagerilor transportați este nesemnificativă (cca. 0,3%)¹². Din punctul de vedere al parcursului pasagerilor, avantajele folosirii transportului feroviar sunt incontestabile, acesta ocupând o pondere de peste 50% din totalul căilor de transport. Însă aceste avantaje nu s-au transpus într-o creștere reală a numărului de pasageri transportați.

Involuția modernizărilor din perioada de tranziție a avut drept efect principal o accentuată reducere a numărului de pasageri transportați pe principalele căi de transport cât și după parcursul pasagerilor. Reducerea numărului de pasageri a fost de aproape 50% la majoritatea transporturilor turistice, cu excepția celui feroviar. După parcursul pasagerilor, reducerea a fost de 30-40% la transportul feroviar și rutier și de cca. 50% în cadrul transportului fluvial și aerian. Cea mai puternică descreștere a numărului de călători pe mijloace feroviare de transport s-a produs în perioada 1995-1999 (când s-a înjumătățit numărul călătorilor) datorită creșterii nejustificat de mari a prețului unei călătorii raportat la veniturile populației.

Corelația dintre evoluția transporturilor și dezvoltarea industriei turistice poate fi reflectată și prin analiza evoluției plecărilor și sosirilor de turiști din străinătate după mijloacele de transport utilizate (tab 5).

Tabelul 5.

Turismul internațional, după mijloacele de transport utilizate (%)

Mijlocul de transport	Dinamica 2002/1996	Structura		
		1990	1996	2002
Plecări români în străinătate- total, din care:	93,1	100,0	100,0	100,0
Rutiere	93,3	74,4	74,7	84,9
Feroviare	62,7	22,2	17,2	4,6
Aeriane	129,2	2,4	5,2	9,2
Navale	80,5	1,0	2,9	1,6
Sosiri străini – total, din care:	92,2	100,0	100,0	100,0
Rutiere	104,7	56,2	78,3	74,9
Feroviare	25,2	35,9	10,4	7,8
Aeriane	130,1	4,2	7,9	14,3
Navale	52,2	3,7	3,4	2,8

Surse: calculat după *Anuarul statistic al României*, 1991, p.521, *Anuarul statistic al României*, 2003, p.515.

¹² Calculat după *Anuarul statistic al României*, 2003, p.441-

Perioada 1990-2002 marchează o accentuată involuție a numărului de turiști români care pleacă în străinătate îndeosebi a celor care folosesc mijloacele feroviare cât și a sosirilor de turiști străini. Pentru turiștii străini care folosesc mijloace feroviare reducerea a fost mai importantă (75%). Sectorul care a înregistrat în perioada de tranziție o creștere semnificativă este cel al transportului aerian, a cărui dinamică a fost aproximativ aceeași pentru turiștii români și străini (cca. 130%).

Structura turismului internațional a suferit în perioada de referință, de asemenea modificări. În totalul plecărilor de turiști români și sosirilor de turiști străini s-a redus considerabil ponderea celor ce folosesc mijloace feroviare și navale și s-a dublat ponderea celor ce preferă mijloacele aeriene de transport. Astfel, cca 2/3 din turiști folosesc mijloace rutiere, 4-8% mijloace feroviare, 9-14% calea aeriană, și 1-2% mijloacele de transport naval.

Transportul turistic feroviar nu ar trebui neglijat, în pofida scăderii preferinței turiștilor pentru zone de destinație turistică mai apropiate de reședință. Această modalitate este o alternativă viabilă și pentru turismul de afaceri, la care distanțele parcurse variază între 250-500 km.

În țara noastră, decalajele între județe și regiuni privind numărul de turiști transportați s-au menținut: Moldova pe de o parte și județele din vecinătatea Capitalei, Banat și Transilvania, pe de altă parte. Astfel, din cele 11 județe cu poziție favorabilă, 5 județe sunt localizate în vecinătatea Capitalei, 5 în Banat și Transilvania. În vederea atragerii călătorilor către transporturile feroviare se impune elaborarea unei strategii de îmbunătățire a calității serviciilor de transport precum și a unor oferte atractive, cu prețuri accesibile și diferențiate, în funcție de distanțe, frecvență, de timp și de anumite grupuri sociale.

4. Asimilarea acquis-ului comunitar în domeniul transporturilor

Asupra serviciilor de transport, ce sunt evidențiate în metodologia statistică din țara noastră separat, se fac referiri în capitolul 9 din acquis. Fiind una dintre cele mai avantajate ramuri, măsurile principale ce vor trebui adoptate în sectorul transporturilor, presupun o importantă susținere financiară de natură să contribuie la modernizarea și eficientizarea acestei ramuri similar cu țările capitaliste dezvoltate. În acest sens sunt stabilite acțiuni în direcțiile:

- 1) implementării acquis-ului tehnic, social și fiscal în domeniul transportului rutier, aviației și sectorului maritim;
- 2) dezvoltării instituțiilor responsabile cu implementarea noii legislații;

- 3) asigurării fondurilor necesare investițiilor de amploare impuse de cerințele acquis-ului; 4) îmbunătățirii substanțiale a siguranței înregistrării maritime;
- 5) restructurării flotei apelor interioare în scopul îndeplinirii standardelor europene;
- 6) întăririi autorității pentru siguranța maritimă și garantarea independenței acesteia. [3]

Oferta națională de servicii de transport are șanse sporite de câștigare a unor avantaje competitive și de afirmare ca lider pentru zona de sud-est a Europei. Un astfel de deziderat ar putea fi atins cu condiția ca la data aderării, în cadrul sectorului serviciilor de transport să fie definite obiectivele:

- 1) restructurarea transportatorului național aerian;
- 2) acoperirea cu mijloace proprii a principalelor rute din traficul internațional;
- 3) modernizarea rețelei de drumuri principale;
- 4) refacerea flotei apelor interioare conform normelor tehnice ale U.E;
- 5) implementarea acquis-ului tehnic, social, al siguranței și al mediului în domeniul transportului rutier. [4]

5. Concluzii

Pentru dinamizarea turismului se impune a fi modernizată și dinamizată în primul rând infrastructura de transport turistic, fără de care integrarea noastră în structurile europene și mondiale nu este posibilă.

Anumite categorii de servicii de transporturi nu trebuie neglijate (feroviare, a celor oferite în stațiile de destinații ș.a), ele acoperind practic o importantă cerere potențială internă, (devenită momentan insolubilă din cauza reducerii accentuate a nivelului veniturilor).

În vederea raliei sectorului serviciilor la structurile europene este necesar ca țara noastră să îndeplinească atât condițiile specificate în capitolul 9 din acquis dedicat acestui sector cât și în alte capitole ce fac referiri la alte servicii de suport. De asemenea, măsura în care vor fi parcurse unele capitole ce se referă la reformă, precum capacitatea administrativă și judiciară, concurența, libera circulație a persoanelor, a capitalurilor vor afecta capacitatea de integrare a sectorului de servicii.

Realizarea foii de parcurs, care conține referiri la pașii principali care trebuie făcuți pentru ca țara noastră să fie primită ca membru cu drepturi depline în U.E, deși contribuie la eficientizarea acestui sector, nu este o condiție suficientă care să garanteze o integrare favorabilă în U.E.

Bibliografie

1. Cristina Dionisie, *Managementul turismului, Structuri de concepție și organizare*, Editura Junimea, Iași, 2002, p.241.
2. Oscar Snak, ș.a, *Economia turismului*, Editura Expert, București, 2003, p.302.
3. Principalii pași spre îndeplinirea criteriilor de aderare a țării noastre la U.E. în *Economistul* nr. 1276/2003, p.1,6.
4. Principalele obiective ale aderării României la U.E, *Economistul* 1277-1289/2003, p.1,6.

DESPRE INTIMITATE ȘI FRAUDA INFORMATICĂ ÎN ROMÂNIA

1. Introducere

În luna ianuarie 2001, un hacker din România a lansat un atac distribuit de tip DoS (Distributed Denial of Services) prin care a forțat Undernet - unul din cei mai mari furnizori de IRC (Internet Relay Chat) – să-și oprească cea mai mare parte a serviciilor. În acel moment, cadrul juridic românesc nu prevedea pedepse pentru astfel de fapte. Din acest motiv România a fost pusă pe lista neagră a infractorilor informatici, mare parte a site-urilor de comerț electronic respingând cererile venite dinspre țara noastră.

În ultimii ani România a fost considerată o țară în care infracțiunile informatice au fost într-o continuă creștere. În IFCC 2001 Internet Fraud Report January 1, 2001—December 31, 2001 [1], România se situa pe locul 4 în topul primelor 10 țări în care se practică fraudă pe Internet. În anul următor (vezi Tabelul 1) România a pierdut un loc, dar procentul de prezență a fost de 1,7[2]. Raportul oficial al Poliției române pentru perioada 2000-2002 a identificat un număr de 465 de infracțiuni care au legătură cu sistemele informatice [3].

Până la sfârșitul anului 2002, țara noastră nu a avut nici o lege care să reglementeze infracțiunile realizate prin intermediul infrastructurii Internet-ului. Începând cu 2003 situația s-a schimbat odată cu apariția unor acte normative prin care sunt investigate și pedepsite aceste infracțiuni.

Tabelul 1

Topul primelor 10 țări în 2001

Țara de origine a infracțiunii	% din totalul infracțiunilor
Statele Unite	87.6
Nigeria	2.7
Canada	2.5
ROMANIA	0.9
Marea Britanie	0.9
Africa de Sud	0.5
Australia	0.4
Indonezia	0.3
Togo	0.3
Rusia	0.2

Intimitatea în sistemele informatice și datele cu caracter personal

Legislația

BBC anunța la sfârșitul anului 2001 că Parlamentul european a luat decizii cu privire la utilizarea cookie-urilor fără acordul utilizatorilor, pornind de la realitățile oferite de facilitățile navigării pe Internet: serviciile on-line nu asigură intimitate utilizatorilor.

Directiva 95/46/EC a Parlamentului European și a Consiliului European cu privire la protecția datelor cu caracter personal și a liberei circulații a acestora [4], recomandarea UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) cu privire la comerțul electronic [5], Computer Fraud and Abuse Act[6] sau Privacy Protection Act[7]¹³(în USA) reprezintă câteva din actele normative internaționale care reglementează acest domeniu

Pornind de la realitățile ultimilor ani, România și-a adaptat legislația cu privire la infracțiunile informatice și conexe domeniului IT.

Astfel, Constituția, la Titlul II (Drepturi fundamentale, libertăți și obligații), articolul 26, precizează că autoritățile publice trebuie să respecte și să protejeze intimitatea, familia și viața privată a cetățenilor

În noiembrie 2001, Parlamentul a aprobat Legea 676/2001 cu privire la Procesarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor. Această lege prezintă condițiile prin care este garantat dreptul al viață privată cu privire la procesarea datelor cu caracter personal în sectorul telecomunicațiilor și se aplică tuturor operatorilor de rețele publice de telecomunicații și servicii publice de telecomunicații.

Conform articolului 9 al acestei legi:

“(1) Datele referitoare la trafic, care privesc abonații și utilizatorii, prelucrate în vederea stabilirii convorbirilor efectuate și stocate de către furnizorul unui serviciu de telecomunicații destinat publicului sau de către operatorul unei rețele publice de telecomunicații destinate publicului, trebuie să fie șterse sau făcute anonime la terminarea comunicației, fără a se încălca prevederile alin. (2)-(4).

(2) Prelucrarea datelor conținând: numărul sau identificarea postului abonatului, adresa abonatului și tipul postului, numărul total de unități ce trebuie facturate pentru perioada de contorizare, numărul abonatului apelat, tipul, momentul începerii și durata apelurilor efectuate sau volumul de date transmis, data apelului ori a serviciului, alte

¹³ <http://www4.law.cornell.edu/uscode/42/2000aa.html>

informații referitoare la plăți, precum plata în avans, plăți pentru instalări, deconectări și restanțe, efectuată în scopul întocmirii facturilor abonaților sau al stabilirii plăților pentru interconectare, este permisă doar până la împlinirea unui termen de 3 ani de la data scadenței obligației de plată corespunzătoare facturii, respectiv de la data scadenței obligației de plată corespunzătoare interconectării.

(3) Furnizorul unui serviciu de telecomunicații destinat publicului poate prelucra numai datele semnificative prevăzute la alin. (2), în vederea marketingului sau comercializării propriilor servicii, numai după notificarea abonatului și cu acordul expres al acestuia.”

Inițial, autoritatea responsabilă a fost Ministerul Comunicațiilor și Informațiilor [9], dar în 2002 responsabilitatea a fost transferată Agenției Naționale de Reglementare în comunicații [10], agenție subordonată Guvernului, cu finanțare din surse extrabugetare.

Strâns legată de acest prim act normativ este și Legea 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date [11] a căror prevederi se aplică prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate, în tot sau în parte, prin mijloace automate, precum și prelucrării prin alte mijloace decât cele automate a datelor cu caracter personal care fac parte dintr-un sistem de evidență sau care sunt destinate să fie incluse într-un asemenea sistem.

Prin Articolul 1 al acestei legi se garantează și protejează drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor fizice, în special dreptul la viața intimă, familială și privată, cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal.

Prin date cu caracter personal se înțelege orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; o persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale.

Prelucrarea datelor cu caracter personal are în vedere orice operațiune sau set de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea către terți prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea.

Pentru o mai bună înțelegere a prevederilor acestei legi menționăm că termenul *procesare* poate să însemne:

- Crearea unui sistem de evidență a clienților

- Editarea unui fișier ce conține date personale
- Colectarea datelor despre cei care vizitează site-uri web
- Arhivarea datelor cu caracter personal
- Divulgarea datelor cu caracter personal

Autoritatea care urmărește respectarea acestor prevederi este Avocatul Poporului, care în 2002 a emis mai multe ordine pentru punerea în practică a cerințelor celor două legi.

În fine, trebuie amintită și Legea 682/2001 care a fost emisă pentru a ratifica Convenția Consiliului Europei cu privire la protecția prelucrării informațiilor cu caracter personal (Convenția nr. 108). De fapt, Legea 676 respectiv 677 urmăresc îndeaproape Directivele Europene cu privire la protecția datelor personale în sectorul telecomunicațiilor [12]

3. Comerțul electronic și fraudă informatică

Legislația

Sub presiunea Comunității europene, România a semnat la Budapesta, la 23 noiembrie 2001, Convenția Consiliului Europei cu privire la infracțiunile informatice [13].

Pornind de la cerințele acestei Convenții, în 2002 România a adoptat Legea 365/2002 privind Comerțul electronic. Scopul său a fost să stabilească condițiile de furnizare a serviciilor societății informaționale, precum și prevederea ca infracțiuni a unor fapte săvârșite în legătură cu securitatea domeniilor utilizate în comerțul electronic, emiterea și utilizarea instrumentelor de plată electronică și cu utilizarea datelor de identificare în vederea efectuării de operațiuni financiare, pentru asigurarea unui cadru favorabil liberei circulații și dezvoltării în condiții de securitate a acestor servicii [14].

Articolul 16 al acestei Legi precizează:

- (1) Furnizorii de servicii sunt obligați să informeze de îndată autoritățile publice competente despre activitățile cu aparență nelegală desfășurate de destinatarii serviciilor lor sau despre informațiile cu aparență nelegală furnizate de aceștia.
- (2) Furnizorii de servicii sunt obligați să comunice de îndată autorităților prevăzute la alin. (1), la cererea acestora, informații care să permită identificarea destinatarilor serviciilor lor, cu care acești furnizori au încheiat contracte privind stocarea permanentă a informației.
- (3) Furnizorii de servicii sunt obligați să întrerupă, temporar sau permanent, transmiterea într-o rețea de comunicații sau stocarea informației furnizate de un destinatar al serviciului respectiv, în special prin eliminarea informației sau blocarea accesului la aceasta, accesul la o

rețea de comunicații sau prestarea oricărui alt serviciu al societății informaționale, dacă aceste măsuri au fost dispuse de o autoritate publică, din oficiu sau la primirea unei plângeri ori sesizări din partea oricărei persoane.

În ceea ce privește folosirea neautorizată a unui astfel de sistem, aceeași lege precizează (Art. 29):

1) Accesul neautorizat într-un sistem informatic sau într-un domeniu se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.

(2) Transferul neautorizat de date dintr-un sistem informatic sau domeniu pentru uzul personal ori către terți se pedepsește cu închisoare de la 1 la 12 ani.

(3) Modificarea, distrugerea parțială sau totală, în mod neautorizat, a informației stocate într-un sistem informatic sau domeniu se pedepsește cu închisoare de la 3 la 15 ani.

Majoritatea prevederilor Convenției Europene au fost traduse și integrate în Titlul III al Legii Anti-corupție: 161/2003[15]

Conform Art. 36, Pentru asigurarea securității sistemelor informatice și a protecției datelor personale, autoritățile și instituțiile publice cu competențe în domeniu, furnizorii de servicii, organizațiile neguvernamentale și alți reprezentanți ai societății civile desfășoară activități comune și programe de prevenire a criminalității informatice.

Legea sancționează infracțiunile contra confidențialității și integrității datelor și sistemelor informatice, infracțiunile informatice și pornografia infantilă prin sisteme informatice.

4. Concluzii

Autoritățile române trebuie să coopereze în mod direct, în condițiile legii, pentru a adapta legislația autohtonă la cerințele partenerilor. Țara noastră colaborează atât cu instituțiile similare din țările europene, cât și organismele cu atribuții de reglementare a domeniului.

La cerea autorităților competente autohtone, sau din țările partenere, pe teritoriul României investigațiile pot fi efectuate în comun în ceea ce privește combaterea infracțiunilor informatice.

Pentru a răspunde mai bine cerințelor internaționale în ceea ce privește cooperarea pentru combaterea infracțiunilor informatice, a fost creat un punct de contact permanent în cadrul Centrelor zonale pentru combaterea crimei organizate și lupta antidrog. La aceasta se adaugă și înființarea de către Ministerul Informațiilor și comunicațiilor a Centrului de Expertiză și Răspuns pentru Incidente de Securitate (CERIS) organism similar cu CERT (Computer Emergency Response Team din SUA).

CERIS oferă consultanță și soluții la problemele legate de securitatea informației cu care se confruntă

Majoritatea infracțiunilor informatice presupun fraude și furturi financiare. Pentru autoritățile române următoarea etapă presupune mai largă recunoaștere a auditorilor de sisteme informatice (CISA-Computer Information Systems Auditor)

Bibliografie

Următoarele referințe conțin legături către pagini WWW. Cititorii sunt atenționați că:

- a) aceste legături existau la data publicării materialului, dar nu există garanții că vor exista și după această dată;
- b) conținutul paginilor web se poate schimba în timp. Când informațiile prezentate în această listă nu sunt identice cu cele din pagina accesată, concluziile pot fi diferite.

1. http://www1.ifccfbi.gov/strategy/IFCC_2001_AnnualReport.pdf
2. http://www1.ifccfbi.gov/strategy/2002_IFCCReport.pdf
3. http://www.politiaromana.ro/date_statistice.xls (in romanian)
4. <http://www.dataprivacy.ie/6aii-1c.htm>
5. <http://www.uncitral.org/en-index.htm> (*Model Law on Electronic Signatures* adopted in 2001, *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment* adopted in 1996 with additional article 5 bis as adopted in 1998, *Recommendation on the Value of Computer Records (1985)*)
6. <http://www4.law.cornell.edu/uscode/18/1030.html>
7. <http://www4.law.cornell.edu/uscode/42/2000aa.html>
8. <http://www.mcti.ro>
9. <http://www.anrc.ro>
10. <http://www.avp.ro/leg677>
11. http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/index_en.htm
12. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.htm>
13. <http://www.legi-internet.ro/lg365.htm>
14. http://law.ubbcluj.ro/penal/Legea%20161_2003%20GIE.pdf

DANIELA MATEI

EVOLUȚIA TURISMULUI RURAL ROMÂNESC

1. Introducere

Spațiul geografic al României, de la munte până în Delta Dunării și litoralul Mării Negre, cu excepția unor arii de câmpie, oferă condiții favorabile dezvoltării turismului rural și agroturismului. Cu toate acestea, oferta turistică se concentrează în ariile de munte, dealuri, deltă și litoral, unde cadrul natural oferă posibilități multiple de petrecere a timpului liber iar viața spirituală și moștenirea culturală sunt componente de marcă ale așezărilor respective.

Activitatea turistică desfășurată în spațiul rural, și-a constituit, în timp și spațiu, o piață proprie, caracterizată prin influența unor factori cu manifestare specifică și determinați de natura economică, socială, politică, culturală, geografică și mai ales motivațională. Privită în toată complexitatea sa, piața turistică rurală include o multitudine de elemente constitutive, din care trebuie permanent luate în considerare, în special, cererea și oferta turistică.

2. Oferta turistică rurală

Circulația turistică rurală este, prin dimensiunile și structura sa, un reflex al echilibrului intervenit între potențialul turistic al unui teritoriu, dotările pentru punerea în valoare a acestuia și volumul cererii de servicii turistice. Este vorba, de fapt, de echilibre parțiale, realizate pe domenii de interes. În relația dintre spațiul rural - ca resursă turistică - și factorul uman, prima componentă, deși cu caracter pasiv, este determinantă în definirea formei de practică turistică, în timp ce componenta a doua, caracterizată prin mobilitate opțională, introduce elemente de diferențiere, determinând, astfel, nuanțarea oricărei încercări de clasificare a formelor de turism.

Literatura de specialitate precizează că "oferta turistică cuprinde resursele naturale și antropice, echipamentul de producție a serviciilor turistice, masa de bunuri alimentare și industriale destinate consumului turistic, forța de muncă specializată în activități specifice, infrastructura turistică și structurile de primire, condițiile de comercializare (prețuri, tarife, facilități)." [1, p. 91]. Altfel spus, oferta turistică este formată din ansamblul atracțiilor care pot motiva vizitarea lor de către turiști. Practic, aceasta cuprinde totalitatea elementelor turistice care pot fi puse în valoare la un moment dat prin stimularea cererii turistice.

În prezent, în spațiul rural românesc există peste 682 de pensiuni turistice rurale și pensiuni agroturistice inventariate, un număr mare fiind incluse în diferite structuri organizaționale, dintre care cele mai cunoscute sunt: Federația Română pentru Dezvoltare Montană (FRDM), Asociația "Operațiunea Satele Românești"(OVR) și Asociația Națională de Turism Rural, Ecologic și Cultural (ANTREC). Nivelul actual al dezvoltării turismului rural din România este determinat, în principal, de acțiunile întreprinse de aceste organizații neguvernamentale care au început să activeze după 1990. Capacitatea de cazare totală a unităților turistice omologate este de 6219 locuri de cazare. Dintre acestea, 221 de unități sunt pensiuni turistice rurale, având o capacitate de 3731 camere, 2596 locuri de cazare și 461 sunt pensiuni agroturistice, cu o capacitate de 1702 camere, respectiv 3623 locuri de cazare [2].

Pe categorii de confort, la finele anului 2002, unitățile de cazare din mediul rural aveau următoarea structură (tabelul 1).

Tabelul 1.

Structura unităților de cazare din mediul rural pe categorii de confort

	<i>Total</i>	<i>5 stele</i>	<i>4 stele</i>	<i>3 stele</i>	<i>2 stele</i>	<i>1 stea</i>	<i>Neclasificate</i>
TOTAL	682	-	2	52	449	179	-
Pensiuni turistice rurale	221	-	2	23	144	52	-
Pensiuni agroturistice	461	-	-	29	305	127	-

Sursa: Anuarul Statistic al României, INS, 2003

Repartizarea geografică a unităților turistice respectă, în general, zonele turistice consacrate ale țării:

Tabelul 2.

Repartizarea geografică a unităților de turism rural pe zone consacrate

<i>Nr. crt.</i>	<i>Zona turistică</i>	<i>Nr. unități turistice</i>	<i>% din total unități omologate</i>
1.	județul Brașov	156	12,31
2.	județul Harghita	151	11,91
3.	județul Sibiu	118	9,31
4.	județul Maramureș	90	7,1
5.	județul Suceava	78	6,15
TOTAL		593	46,78

Sursa: Bold, I., Buciuman, E., Drăghici, M. - Spațiul rural. Definiere, organizare, dezvoltare, Editura Mirton, Timișoara, 2003, p.101.

Oferta "turism rural" include toate ofertele din mediul rural, respectiv: cele legate de gospodăria țărănească, vacanțe în gospodării care și-au pierdut în mare parte funcția de bază, sejururi în case de vacanță, locuințe de vacanță, case particulare etc. Indiferent despre ce tip

de ofertă este vorba, produsul turistic rural este sistemul realizat în urma combinației dintre resursele rurale și cele umane, aparținând zonelor rurale cu un sector de întreprinzători care formează oferta turistică și permite vizitatorilor să folosească și să se bucure de aceste resurse. Acest ansamblu se caracterizează, în principal, prin complementaritate și interdependență. O componentă importantă a resurselor dezvoltării rurale, cu impact direct asupra gradului de civilizație a localităților rurale și, implicit, asupra calității primirii turiștilor, este infrastructura fizică. Vom oferi, în continuare, câteva informații privind fondul locativ, infrastructura și rețelele edilitare care asigură utilitățile publice de interes local.

Conform datelor oferite de Anuarul Statistic pe anul 2003 și de recensământul populației și a locuințelor din 2002, în cadrul localităților rurale, populația are la dispoziție pentru satisfacerea condițiilor de locuit un fond de 3.721.417 locuințe. Ca indicatori ai confortului din mediul rural ne-am oprit asupra numărului de camere pe locuință și asupra suprafețelor acestora. Astfel, în medie, în România, revin 2,69 camere/locuință în sate. În vederea caracterizării gradului de confort și de igienă a caselor, un loc aparte îl ocupă dotarea acestora cu baie. Astfel, ponderea caselor rurale care au baie este de numai 20,09%, comparativ cu 82,82% în mediul urban. Creșterea confortului în locuințele cu destinație turistică din mediul rural se reflectă în dotarea acestora cu instalații sanitare. (Tabelul 3)

Tabelul 3.

Dotarea cu instalații sanitare
a structurilor de primire din mediul rural în anul 2002
- nr. camere -

	Total	După dotarea cu instalații sanitare	
		Cu baie sau duș	Fără baie sau duș
Total	2898	1066	1832
Pensiuni turistice rurale	1196	514	682
Pensiuni agroturistice	1702	552	1150

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, Institutul Național de Statistică, 2003, p. 28

Un prim pas spre o locuință confortabilă și calea de intrare în zona civilizată a ruralului începe cu introducerea rețelilor de încălzire centrală, indiferent că este cazul sistemelor de încălzire individuală sau a centralelor termice locale. Dacă în perioada 1995-1997 s-au echipat în mediul rural 980 de case, între anii 1999 și 2002, creșterea a fost importantă: 629 de locuințe dotate cu centrală termică în 1999, 977 de locuințe în 2000, 1302 locuințe în 2001 și 1491 în 2002.

Mediul rural se confruntă și cu lipsa unei rețele de mijloace de transport și de comunicație, care ar putea asigura populației servicii utile pentru un mod de viață modern.

Sub aspectul mijloacelor de transport (autobuze, taxi, maxi-taxi), ne referim în primul rând la rețeaua drumurilor publice județene și comunale, care la sfârșitul anului 2002 avea o lungime de 64064 km, respectiv 81% din totalul rețelei naționale de drumuri publice. Din acestea, mai puțin de jumătate (47%) erau drumuri județene și 53% drumuri comunale. Menționăm ponderea foarte redusă a drumurilor județene și comunale modernizate - 7,7% (și doar 3,1% din cele comunale), respectiv o pondere de peste 2/5 a drumurilor pietruite. Mai putem adăuga faptul că în ceea ce privește drumurile comunale, aproape 3/5 erau pietruite, dar un sfert din totalul lor erau drumuri de pământ.

3. Cererea turistică rurală

Cererea turistică exprimă nevoile solvabile ale populației pentru consumul de servicii turistice și se manifestă ca o sumă de dorințe (motivații) individuale sau colective, influențate, la rândul lor, de o multitudine de factori obiectivi și subiectivi (vârstă, sex, nivel de pregătire, obiceiuri, timp liber, venituri etc.), care îi imprimă o anumită elasticitate [3, p. 130]. Astfel, de exemplu, oamenii în vârstă, cu un nivel de cultură ridicat, solicită destinații cu servicii de cură, dar și cu un supliment de programe culturale, în timp ce tineretul este însetat de cunoașterea de noi locuri și lucruri, dorind contacte în cadrul unor manifestări științifice, culturale și sportive. Ea este esențial legată de existența timpului liber și de nivelul veniturilor care, împreună, reprezintă elementul permisiv al acesteia: fără timp liber nu poate fi concepută cererea turistică, după cum fără o anumită putere de cumpărare nu pot fi însușite produsele turistice.

Pentru un teritoriu anume, cererea incumbă două componente și anume: cea înregistrată în rândul populației autohtone, care are în vedere solicitările de servicii turistice consumabile și cea exprimată de către populația altor regiuni, în vederea consumului de servicii turistice oferite de teritoriul considerat. Analiza în timp a fluxurilor turistice evidențiază faptul că disparitățile și ierarhiile spațiale ale fenomenului turistic se pot schimba, la fel ca și profilul structural al fluxurilor respective. Evoluțiile se exprimă fie prin schimbările intervenite în cadrul cererii de servicii turistice, fie prin transformarea locurilor de destinație și apariția altora noi, cu potențial de atracție mai ridicat. În acest sens este notabilă

evoluția pe care a avut-o în ultimii ani turismul rural, singurul care a cunoscut o evoluție ascendentă constantă după 1989.

Deși statisticile turismului din țara noastră nu oferă suficiente date pentru o analiză completă a circulației turistice (de exemplu, circulația turistică în spațiul rural, în creștere în ultimii ani, este evidențiată statistic abia din anul 2001), unele orientări pot fi totuși schițate.

Din toate rapoartele întocmite la nivelul instituțiilor de specialitate, rezultă că, în România, după anul 1998, se produce o reducere constantă a cererii turistice globale. Din tabelul 5 se constată că în anul 2002 are loc o scădere a numărului de turiști cu 12,7%, din care 18,85% la turiștii români, iar la numărul de înnoptări reducerile au fost de 9,94%, din care 13,15% la turiștii români.

Tabelul 4.

Dinamica cererii turistice în România, în perioada 1998 - 2002

- număr turiști -

Anul	Număr turiști			Număr înnoptări		
	Total	Români	Străini	Total	Români	Străini
1998	5552000	4742000	810000	19183000	16976000	2207000
1999	5109444	4314332	795112	17669777	15689261	1980516
2000	4920129	4053105	867024	17646675	15497317	2149358
2001	4874777	3960268	914509	18121688	15731157	2390531
2002	4847496	3848288	999208	17276804	14742579	2534225

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, p. 29, 2003, p. 30

Este de remarcat însă creșterea numărului de turiști străini care au vizitat România: 23,35%, precum și creșterea duratei de sejur cu 14,8%.

Pentru turismul intern, scăderea înregistrată în primii 10 ani după 1989 poate fi explicată prin acțiunea mai multor factori, dintre care cei mai relevanți sunt: constrângeri economice concretizate în reducerea veniturilor reale ale populației și implicit restructurarea priorităților de consum în defavoarea turismului; libertatea de a călători în străinătate și creșterea cheltuielilor turistice ale românilor în afara granițelor țării; apariția și dezvoltarea activităților private și împrăștierea unei părți a populației cu pământ, cu consecințe asupra reducerii timpului liber și implicit, a celui destinat practicării turismului. (Tabelul 4).

În mediul rural, cererea turistică a înregistrat o creștere constantă (de circa 20% de la un an la altul), atât a numărului de turiști, cât și a numărului de înnoptări (tabelul 5). La finele anului 2002, numărul de turiști cazați în pensiunile turistice era de 2,5 ori mai mare decât în 1998.

Numărul turiștilor români s-a triplat aproape în 2002 față de 1998, în timp ce turiștii străini au avut o creștere mai lentă, de 51%. La numărul

de înnoptări situația se inversează, astfel încât turiștii străini au o creștere a numărului de înnoptări de 2,1% față de 1,7% a turiștilor români.

Tabelul 5.

Cererea turistică în mediul rural - nr. turiști -

Anul	UM	Pensiuni turistice			Pensiuni agroturistice		
		Total	Români	Străini	Total	Români	Străini
1998	nr. turiști	67000	50000	17000	9000	7000	2000
	nr. înnoptări	135000	101000	34000	26000	17000	9000
1999	nr. turiști	83007	66590	16417	12232	9382	2850
	nr. înnoptări	160966	117004	43962	28124	20301	7823
2000*	nr. turiști	104924	89584	15340	12556	10891	1665
	nr. înnoptări	201263	159814	41449	26850	22060	4790
2001	nr. turiști	127373	105591	21782	20414	17607	2807
	nr. înnoptări	227616	180894	46722	48266	39875	8391
2002	nr. turiști	158310	132572	25738	32610	27439	5171
	nr. înnoptări	292646	236619	56027	84012	70905	13107
2003	nr. turiști	211371	177635	33736	42000	34922	7080
	nr. înnoptări	411402	332340	79062	121774	98768	23006

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, p. 29, 30, 2003, p. 33, 46 și 2004, p. 37-39, 54-55

* Începând cu anul 2002, pensiunile turistice sunt clasificate în pensiuni turistice urbane și rurale.

Remarcăm că la pensiunile agroturistice creșterea a fost și mai mare: de la 9000 de turiști în 1998 la 32.610 în 2002 (de 3,5 ori). La acest indicator, numărul turiștilor români a crescut de aproape 4 ori (de la 7000 în 1998 la 27.439 în 2002), iar pentru cei străini creșterea a fost mai mică, de doar 2,6%.

Începând cu 2001, sunt evidențiate statistic separat și pensiunile rurale. Pe categorii de confort, numărul turiștilor în spațiul rural este evidențiat în tabelele 6 și 7.

Tot începând cu anul 2001, încep să fie agreate și pensiunile turistice rurale de 4 stele și pensiunile agroturistice de 3 stele, fapt remarcat în creșterea numărului de turiști: de la 41 în 2001 la 212 în 2002. Creșterea pentru pensiunile agroturistice a fost mai mică (de la 4154 la 5666), dar este semnificativă că această creștere se datorează mai ales turiștilor români, și foarte puțin celor străini. Desigur, prezența turiștilor rămâne foarte mare în pensiunile turistice și agroturistice de 2 stele.

Pornind de la analiza sejurului mediu în turismul clasic, care este foarte redus (2 zile), am analizat situația cazărilor și înnoptărilor din sfera turismului rural, diferențiate pe câteva locații: litoral, stațiuni balneare, stațiuni montane, alte localități și trasee turistice.

Dacă în anul 2002, sejurul mediu pe total țară era puternic influențat de sejurul turiștilor români înregistrați în sectorul balnear, datorită măsurilor de protecție socială, pentru turismul rural durata sejurului mediu era același, indiferent de locația unde se desfășura. Astfel, în anul 2002, pe litoral, erau cazați 264 turiști în unități de turism rural, toți români, la categoria 2 stele. Toate înnoptările (1645) sunt incluse în aceeași categorie de confort.

Tabelul 6.

Sosiri ale turiștilor în mediul rural, pe destinații și categorii de confort
- nr. turiști -

	2001					2002				
	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea
Pensiuni turistice rurale	21244	41	2398	15374	3431	32201	212	5380	20962	5647
Români	18425	30	1943	13461	2991	28736	208	4646	18640	5242
Străini	2819	11	455	1913	440	3465	4	734	2322	405
Pensiuni agroturistice	20414	-	4154	14645	1615	32610	-	5666	23892	3052
Români	17607	-	3674	12697	1236	27439	-	5203	20209	2027
Străini	2807	-	480	1948	379	5171	-	463	3683	1025

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, 2003

Tabelul 7.

Înnoptări în structurile de primire turistică din mediul rural,
pe destinații și categorii de confort

- nr. înnoptări -

	2001					2002				
	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea
Total în pensiuni turistice rurale, din care:	40083	155	4681	28178	7069	60123	785	9563	39902	9873
Români	33906	127	3533	24152	6094	51895	781	7651	34488	8975
Străini	6177	28	1148	4026	975	8228	4	1912	5414	898
Total în pensiuni agroturistice, din care:	48266	-	6700	37601	3965	84012	-	10976	65451	7585
Români	39875	-	5576	31225	3074	70905	-	9834	56003	5068
Străini	8391	-	1124	6376	891	13107	-	1142	9448	2517

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, 2003

Numărul de înnopțiuni în pensiunile rurale de pe litoral, în 2002, este de 1645 (1631 români și 14 străini), toate fiind incluse la categoria 2 stele.

Dacă pensiunile turistice rurale din stațiunile balneare nu au găzduit turiști străini în 2001 și 2002 (tabelul 8) pensiunile agroturistice au cazat turiști străini la categoria 2 stele, (150 persoane în 2001).

Tabelul 8.

Repartiția cererii turistice rurale pe structuri de cazare turistică și categorii de confort în stațiunile balneare

- nr. turiști -

	2001					2002				
	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea
Total în pensiuni turistice rurale, din care:	812	-	-	697	115	356	-	-	279	77
Români	812	-	-	697	115	356	-	-	279	77
Străini		-	-		-	-	-	-	-	-
Total în pensiuni agroturistice, din care:	508	-	-	508	-	206	-	-	206	-
Români	358	-	-	358	-	205	-	-	205	-
Străini	150	-	-	150	-	1	-	-	1	-

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, 2003

Sejurul mediu rămâne identic cu cel pe total țară, respectiv 2 zile.

În stațiunile montane, cererea turistică este repartizată pe toate categoriile de confort, și manifestă o preferință în creștere pentru categoriile de confort superioare (tabelul 9):

- la *pensiunile turistice rurale*, în anul 2001, 1% din totalul turiștilor au fost cazați în unități de 4 stele, 15% în unități de 3 stele și 59% în unități de 2 stele. Diferența este repartizată asupra unităților de 1 stea. În anul 2002, 2% din totalul turiștilor au fost cazați în unități de 4 stele, 14% în unități de 3 stele și 66% în unități de 2 stele. Este de remarcat, în anul 2002, scăderea numărului turiștilor cazați la 1 stea (doar 18%), pe seama creșterii cazărilor la 2 stele.
- la *pensiunile agroturistice*, în anul 2001, 23% din totalul turiștilor au fost cazați în unități de 3 stele, 69% în unități de 2 stele și 8% în unități de 1 stea. În anul 2002, situația se păstrează aceeași, cu diferența că circa 1% din turiștii cazați în unități de categoria 2 stele s-au orientat către categoria 3 stele.

Tabelul 9.

Repartiția cererii turistice rurale pe structuri de cazare turistică și categorii de confort în stațiunile montane

- nr. turiști -

	2001					2002				
	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea	Total	4 stele	3 stele	2 stele	1 stea
Total în pensiuni turistice rurale, din care:	5280	41	836	3096	1307	11253	212	1584	7430	2027
Români	4934	30	832	2894	1178	10554	208	1548	6797	2001
Străini	346	11	4	202	129	699	4	36	633	26
Total în pensiuni agroturistice, din care:	10675	-	2431	7392	852	16558	-	3913	11279	1366
Români	9672	-	2006	6853	813	15178	-	3502	10365	1311
Străini	1003	-	425	539	39	1380	-	411	914	55

Sursa: Turismul României. Breviar statistic, INS, 2002, 2003

În anul 2001 este evaluată statistic și circulația turistică rurală din Delta Dunării. Astfel, numărul turiștilor cazați în pensiunile turistice a fost de 65 (58 turiști români și 7 străini), confort 2 stele, iar numărul turiștilor cazați în pensiuni agroturistice a fost de 98 (89 turiști români și 9 turiști străini), confort 1 stea.

Ca activitate complexă, înglobând atât mișcările turiștilor cât și funcționarea întregului mecanism de confecționare și valorificare a unui produs de calitate, turismul rural nu putea să rămână în afara rapoartelor statistice. Pe lângă rigoarea acestora însă, există un număr destul de mare de pensiuni care funcționează "ilicite" și în care rentabilitatea se obține ocolind căile legale. Trecând peste toate problemele pe care le ridică această activitate, un lucru este cert: turismul rural s-a impus, în ultimii zece ani, prin dinamismul său și prin amploarea pe care a căpătat-o. Acum piața turismului rural este bine definită și contribuie atât la dezvoltarea turismului intern cât și la transformarea vieții rurale.

Bibliografie

1. Niță, I., Niță, C. - *Piața turistică a României*, Editura Ecran Magazin, Brașov, 2000.
2. Anuarul Statistic al României, Institutul Național de Statistică, 2003
3. Câdea, Melinda - *Carpații Meridionali în sistemul montan românesc*, Ed. Universității din București, 1996.

PRINCIPII ȘI TEORII ALE CAPITALISMULUI ÎN *TEORIA SENTIMENTELOR MORALE* ȘI ÎN *AVUȚIA NAȚIUNILOR*

1. Introducere

Perioada dintre 1750 până în ajunul Revoluției Franceze, 1789, a fost o perioadă extrem de încărcată pentru burghezia britanică în ascensiune – pentru noii industriași și meșteșugari, pentru servitorii, care depindeau de aceștia. Imperiul Britanic era în expansiune, iar liberul schimb devenea o necesitate pentru reprezentanții capitalismului industrial. Doctrina laissez-faire-ului lui Adam Smith devenise crezul optimist al tuturor.

Teoria Sentimentelor Morale (1759) este una dintre cele mai importante lucrări ale lui Adam Smith, în care teoretizează **capitalismul**; această lucrare oferă baza etică, filozofică, psihologică și metodologică pentru *Avuția Națiunilor (1776)* și nu numai.

Ea este urmată de *Avuția Națiunilor*, în care insistă asupra elementelor importante ale capitalismului.

Pentru a discuta despre știința economică, așa cum a postulat-o A. Smith, ca pe o știință a preservării și încurajării libertății, trebuie să începem cu lămurirea unei false concepții, știința economică nu a început cu acest mare scoțian din secolul al-XVIII-lea.

Considerații economice a avut atât Aristotel sau Sf. Thomas Aquinas. A. Smith nici măcar nu a fost primul economist. În timpul său, un grup de teoreticieni francezi i-au anticipat multe dintre idei. Astăzi aceștia sunt cunoscuți ca fiziocrați, deși ei se denumeau economiști. Chiar A. Smith îi numește pe fiziocrați economiști în cartea a-IV-a din *Avuția Națiunilor, Despre sistemele de economie politică*. Știința economică nu a început cu A. Smith, a căpătat contururi în opera sa. Considerațiile economice moderne au fost pentru prima oară schițate de A. Smith.

Adam Smith a fost cel care a demonstrat cum trei postulate aparent evidente erau false: 1) *activitatea economică în economia de piață are loc în detrimentul consumatorului, pentru că acesta este motivat de câștigul personal*;

2) un sistem bazat pe interesul personal nu poate duce la progresul întregii societăți;

3) un sistem economic rațional ar trebui să se bazeze pe un plan comprehensiv care să direcționeze resursele acolo unde este mai multă nevoie de ele.

Fiecare dintre aceste postulate presupune că intențiile altruiste exprimate printr-un plan bine gândit reprezintă motorul progresului social. A. Smith a demonstrat cum *interesul personal se poate transforma în benecifii publice*. **Egoism vs. Altruism.**

A. Smith credea că **interesul** fiecărui individ (forța care controlează piața autoregulatorie) ar conduce la dezvoltarea unei societăți mult mai armonioase decât orice politică mercantilită ar putea-o realiza. A. Smith formulează această idee în *Avuția Națiunilor* și o relaționează cu conceptul său despre **mâna invizibilă**, un principiu general, care derivă din propria sa teoretizare a celor două forțe ale pieții: **cererea și oferta**. Lăsate mai mult sau mai puțin singure, aceste două forțe ar regulariza producerea și distribuția de bunuri într-o anumită societate, conducând în cele din urmă la armonizarea intereselor particulare ale agenților economici cu cele generale.

1. Mâna invizibilă și interesul personal

În *Avuția Națiunilor* A. Smith notează un important principiu al **capitalismului** – un individ, care acționează pentru a-și atinge propriul scop, acționează de asemenea în **interesul** comunității din care face parte. El a atribuit acest principiu unei forțe numită **mâna invizibilă**: “fiecare individ urmărește, fără îndoială, ca să facă venitul anual al societății cât se poate de mare. În mod obișnuit, ce e drept, el nu intenționează promovarea interesului public.....atunci când preferă să sprijine activitatea indigenă, iar nu pe cea străină, el urmărește numai să-și asigure capitalul său; iar îndrumând acea activitate, așa încât să producă cea mai mare valoare posibilă, el urmărește numai câștigul său; astfel, în acest caz, ca și în multe altele, el e condus de **o mână invizibilă**, ca să promoveze un scop ce nu face parte din intenția lui. Nu e întotdeauna rău pentru societate că acest scop nu e în intenția lui. Urmărindu-și interesul său, el adeseori promovează interesul societății mai efectiv decât atunci când intenționează să-l promoveze”[1, 305]. Premisa care susține afirmația de mai sus este următoarea: dacă indivizii

vor să-și aducă produsele pe piață pentru a fi schimbate și a obține profit, ei trebuie să producă acele bunuri care să vină în întâmpinarea interesului altuia, și prin urmare a interesului societății. Toate beneficiile sociale care decurg ulterior sunt, conform lui A. Smith, consecințe ale urmării **interesului** personal. Un om foarte religios, A. Smith a legat de asemenea **mâna invizibilă** de mâna lui Dumnezeu. Extinzând conceptul lui A. Smith, termenul poate fi aplicat atunci când ne referim la orice consecințe neplanificate, neexplicabile, care decurg din acțiuni, ce nu sunt dirijate de o putere centrală și care au un efect notabil asupra comunității. În *Teoria Sentimentelor Morale* ne întâlnim cu o altfel de **mână invizibilă**: “Bogații împart cu săracii produsul activității lor. Aceștia sunt conduși de o **mână invizibilă** pentru a împărți toate cele necesare traiului aproape cu aceeași exactitate ca și când pământul ar fi împărțit în proporții egale între toți locuitorii acestuia de o altă **mână invizibilă**”[2, Part IV, chapter I]. Tot în partea a-IV-a *Of the Effect of Utility upon the sentiment of Approbation*, A. Smith este de părere că săracul ce-l invidiază pe cel bogat nu face decât să-și consume liniștea sufletească pentru un scop pe care poate nu-l va atinge niciodată. Proprietățile celui bogat reprezintă niște conveniențe, pe care oricine le invidiază pe când cele ale săracului nu sunt nici dorite, nici nu fac obiectul invidiei. **Spectatorul imparțial**, inventat de A. Smith pentru a judeca imparțial trivialitățile și mecanismele societății, **susține** în *Teoria Sentimentelor Morale* că cei bogați nu sunt neapărat mai fericiți decât cei săraci, dar posedă mai multe mijloace de a fi fericiți, și tocmai modalitatea în care îmbină aceste mijloace stârnește admirația. În orice caz, conchide A. Smith, “indiferent de cât de **egoist** poate fi considerat omul, există în mod evident anumite principii în natura sa umană, care-l determină să se intereseze de soarta altuia, și să transforme fericirea acestuia într-o fericire necesară și sieși însuși, deși nu obține nimic de pe urma acestui exercițiu, în afară de plăcerea de a o [fericirea] observa crescând”[2, Part I, chapter I]. Așa cum am mai spus, un alt fel de a exprima **mâna invizibilă**. Oricum, guvernului îi revine obligația de a asigura fericirea tuturor cetățenilor săi, bogați sau săraci.

2. Diviziunea muncii

În ceea ce privește sursa avuției unei națiuni, A. Smith a început cu ceea ce economiștii ar numi o teorie a valorii determinate de muncă. Pentru A. Smith, ca și pentru unii succesori ai săi, munca era sursa fundamentală a avuției. A. Smith a accentuat faptul că producția a crescut ca urmare a rolului pozitiv al **diviziunii muncii**, adică, a practicii din ce în ce mai curente de a împărți mai vechile atribuții ce reveneau unui singur angajat în sarcini separate, distribuite de data aceasta unui număr mai mare de angajați, fiecare cu specializarea lui. Practic, A. Smith a descris o etapă timpurie în dezvoltarea producției de masă, și, pentru a o ilustra, a ales drept exemplu manufactura de ace cu gămălie din timpul său. A. Smith susține: “un lucrător neinstruit în această ocupație...și necunoscând folosirea mașinilor întrebuintate.....ar putea face, cu toată hărnicia lui, abia un singur ac pe zi și fără îndoială că nu ar putea face douăzeci. Dar în modul în care această activitate este dusă astăzi, nu numai că ea constituie în totalitatea ei o îndeletnicire distinctă, dar este divizată într-un număr de ramuri, din care cea mai mare parte sunt tot îndeletniciri distincte. Un om desfășoară sârma, un altul o îndreaptă, un al treilea o taie, un al patrulea o ascute, un al cincilea o strivește la capăt pentru a-i aplica gămălia. Numai pentru a face această gămălie, e nevoie de două sau trei operațiuni distincte, aplicarea ei este o operațiune distinctă, albirea acelor este o alta, chiar fixarea acelor pe hârtie este o nouă operațiune, și în felul acesta importanta operațiune a facerii unui ac cu gămălie este divizată cam în optsprezece operațiuni distincte, care în unele manufacturi sunt realizate toate de mâini diferite, deși în altele vor fi realizate uneori de două sau trei din ele. Am văzut o astfel de manufactură în care erau folosiți numai zece oameni și unde, în consecință, câțiva dintre ei executau două sau trei operațiuni distincte”[1,7].

Astfel A. Smith și-a spus cuvântul în ceea ce privește productivitatea realizată cu ajutorul diviziunii muncii – într-un mic atelier, zece oameni specializați în producerea aceluiași bun – chiar la începutul Revoluției Industriale. A. Smith a continuat să descrie cum **diviziunea muncii** operează nu doar într-un atelier sau manufactură, ci și la nivelul unei economii naționale alcătuită din diverse manufacturi

specializate, localizate în variate regiuni, profitând de avantajele locale oferite de climă, sol, resurse naturale: toate acele lucruri care înlesnesc producerea mai eficientă și cu costuri mai reduse a acelor bunuri, care ar putea fi obținute oriunde. În mod similar, A. Smith a descris o diviziune internațională a muncii, specializarea în producerea bunurilor pentru comerțul dintre diverse națiuni și regiuni ale lumii.

3. Creștere economică

A. Smith a descris sistemul producerii de bunuri într-o economie națională și a indicat principalele trăsături a ceea ce el concepea ca fiind forțele ce duc la *creșterea belșugului*, sau la ceea ce astăzi s-ar putea numi creștere economică. A considerat că producerea avuției materiale, adică a bunurilor, se poate realiza dacă luăm în calcul trei lucruri: diviziunea muncii, extinderea și lărgirea piețelor pentru bunurile produse, și creșterea “stocului”, stocul fiind termenul folosit de A. Smith pentru a defini echipamentul necesar în producție, utilajele folosite și capitalul circulant. Conform schemei lui A. Smith tocmai acumularea capitalului a dus la progresul economiei, de la o economie unde agricultura reprezenta principala ramură până la o economie în care domina manufactura și în final comerțul. A rezultat o creștere a bunurilor necesare traiului zilnic, care a însemnat creșterea populației, extinderea piețelor, apariția unei forțe de muncă numeroase și mai bine instruită, și creșterea capitalului. În acest fel a văzut A. Smith economia atingând cote din ce în ce mai mari de dezvoltare și reasezând ordinea socială pe alte baze. Era un punct de vedere optimist, perfect justificat de timpul în care A. Smith a trăit, dar care nu a durat multă vreme.

A. Smith a descris modalitatea în care funcționează o economie de piață; descrierea sa a reprezentat punctul de pornire în definirea unui complex sistem teoretic, ce avea să devină noua “știință a economiei”. În ceea ce privește modul, în care creșterea economică afectează natura umană, A. Smith nota în *Teoria Sentimentelor Morale*: “Omul a fost făcut pentru acțiune, și pentru a promova prin exercitarea aptitudinilor sale unele schimbări în circumstanțele externe, schimbări, care-l afectează atât pe el cât și pe cei din jurul său, schimbări care duc la fericirea tuturor celor din jur”[2, Part II, chapter II]. Iar în *Avuția Națiunilor* scria: “Efortul susținut, constant și continuu al fiecărui om de

a-și îmbunătăți condiția, principiul din care rezultă atât belșugul public și național, dar și cel privat, este adesea suficient de puternic pentru a menține progresul natural și chiar de a-l îmbunătăți, în ciuda extravagantei guvernului și a celei mai mari erori a administrației”[1, 230].

4. Piața și prețurile

De fapt A. Smith și-a imaginat economia unei țări ca pe un întreg de o imensă complexitate internă, dar bazat pe interacțiunea și interdependența forțelor interne, care se autoreglau și se autoadaptau. Conform lui A. Smith, **piața** reprezenta locul în care se desfășurau toate schimburile, adică, vânzarea și cumpărarea de bunuri produse de cele mai diverse meserii în cele mai diverse manufacturi din economia națională. În centrul acestui mecanism se află **prețurile**, care se schimbă în mod constant, în concordanță cu legile **cererii** și **ofertei** și echilibrând **cererea** și **oferta** nu numai pentru bunuri, dar și pentru resurse, atât umane cât și materiale, necesare pentru a produce acele bunuri. Acest proces de a echilibra **cererea** și **oferta** prin intermediul **prețului** se numește **mâna invizibilă**, un termen pentru care A. Smith a fost acuzat uneori de un fel de misticism, un proces care nu are un punct de sprijin logic.

În ceea ce privește resursele – pământ, muncă și capital, necesare în proporții diferite pentru a produce fiecare bun – **prețurile** acestora, mediate de **cerere** și **ofertă**, le direcționează spre acele locuri și acele întreprinderi unde pot produce la maxim atât pentru economie cât și pentru populație.

În sistemul lui A. Smith, banii cheltuiți de o persoană reprezintă banii primiți de o altă persoană. Deci, **prețurile** reprezentau de asemenea un venit: chiria pentru proprietari, salariile pentru muncitori, și profitul proprietarului de capital. Aceste trei clase își împărțeau întregul venit generat de economia națională, care se ridica la prețurile plătite pentru toate bunurile și mărfurile produse, adică, pentru toate *necesitățile, confortul și înlesnirile* oamenilor, pentru consumatorul suveran pentru care lucrează întregul sistem. “Prin necesități înțeleg nu numai bunurile indispensabile traiului zilnic, dar tot ceea ce conform obiceiurilor acelei țări este necesar pentru oamenii de bună credință, chiar și din cea mai joasă clasă”[1, 290].

În strânsă conexiune cu **cererea și oferta** A. Smith introduce deosebirea dintre **prețul natural** și **prețul de piață** al unui bun: “Prețul de piață al fiecărui bun în parte este regularizat de raportul dintre cantitatea de bunuri care este de fapt adusă pe piață, și cerere...”[1, 32].

Ceea ce numim **prețul natural** al oricărui bun depinde de ratele naturale ale salariului, profitului și rentei la locul unde bunul a fost produs. Dar **prețul său pe piață** poate varia față de **prețul natural** și depinde de raportul dintre **cerere și ofertă**.

5. Libera circulație a factorilor, capitalul și munca & Concurența

A. Smith a menționat două condiții interdependente și indispensabile sistemului economic pentru ca acesta să funcționeze: **libera circulație** a tuturor indivizilor din cadrul unui sistem, astfel încât fiecare să obțină cele mai bune resurse și cea mai potrivită muncă. În plus, trebuie să existe **concurența liberă**, nestingherită, mediul propice pentru ca vânzătorul să obțină profit, mediul propice pentru piețele libere, pentru **libera circulație a forței de muncă** și libertatea fiecăruia de a-și alege slujba pe care o consideră cea mai potrivită pentru el. Potrivit viziunii lui A. Smith nu trebuie să existe monopoluri sau vreo restrângere în vreun fel a comerțului sau o interdicție care să limiteze intrarea pe noi piețe, iar guvernul nu trebuie să garanteze privilegii pentru a-i favoriza pe unii. A. Smith atacă regulamentele și restricțiile guvernamentale din timpul său, care împiedicau **libera circulație a capitalului și a muncii** în economie, liberă circulație care era necesară pentru asigurarea prosperității și a creșterii avuției. El vorbea de existența unei ordini în universul economic, nu impusă de sus, ci rezultând cumva din numărul infinit al tranzacțiilor ce au loc în economia de schimb. S-a spus adesea că natura acestei ordini era una misterioasă, lăsând rezolvarea cauzelor economice pe baza unei forțe enigmatice. În locul guvernului care ar trebui să garanteze și să controleze ordinea în economie, A. Smith a propus celebra sa metaforă a **mâinii invizibile**. Această **mână invizibilă** direcționează eforturile tuturor – deși fiecare individ își urmărește propriul câștig – în așa fel încât **mâna invizibilă** promovează interesele întregii societăți. Ca orice om al timpului său, A. Smith credea în Dumnezeu, și prin **mâna invizibilă** el înțelegea mâna Providenței. Nu și-a imaginat că

mâna invizibilă coordonează comportamentul economic al fiecărui individ, asemenea unui circar care trage de sfori o păpușă. Pentru A. Smith **mâna invizibilă** era o metaforă ce simboliza modalitatea în care economia de piață funcționează în cadrul liber oferit de instituțiile politice și economice. A. Smith credea că Providența înzestraseră umanitatea cu capacitățile și înclinațiile, care făceau posibile existența unei astfel de societăți și a unui astfel de sistem. El știa, bineînțeles, că **mâna invizibilă** operează doar într-o economie de piață complet liberă și pur competitivă, deci că idealul său nu reprezenta o soluție prea adecvată la condițiile oferite de economia reală. Dar potrivit lui A. Smith, cu cât idealul se realizează mai bine, cu atât economia va funcționa mai bine. Și tocmai acest ideal a reprezentat conceptul unificator pe care l-a aplicat la sălbăticia fenomenelor economice pentru a evidenția o ordine ce le susține din fundal.

Nici unul dintre reprezentanții școlii clasice, deci nici A. Smith nu a teoretizat un *laisser-faire* absurd. Statul trebuie să intervină; din nefericire statul intervine pentru a servi intereselor unor anumite grupări, ca de exemplu comercianții și manufacturierii, care obțin cele mai mari avantaje din **monopolul** pieții interne, stimulat de guvern prin taxe vamale ridicate la import, sau prohibirea prin legi permanente, de exemplu, a importului de cereale și vite, ceea ce înseamnă “a statua ca populația și activitatea țării să nu fie niciodată mai mari decât le poate întreține producția brută a solului”[2, 309]. Însă în ceea ce privește comerțul de grâne, doar libertatea nelimitată a acestui tip de comerț poate evita mizeriile foametei, însă foarte puține țări au adoptat în întregime acest sistem liberal, libertatea comerțului de grâne e aproape pretutindeni îngrădită. A. Smith condamnă **monopolul** comerțului colonial, care a atras un capital mult mai mare decât ar fi fost normal, iar activitatea economică a Marii Britanii în loc de a fi adaptată la un număr de piețe mici, ea a fost adaptată unei piețe mari. Dar eventualitatea unei rupturi de coloniile sale creează o panică generală. Iar “dacă s-ar lăsa liber comerțul colonial dintr-o dată pentru toate națiunile, s-ar putea cauza nu numai unele neajunsuri trecătoare, dar și o mare și continuă pierdere, pentru majoritatea celor ce își au angajate în prezent în acest comerț activitatea sau capitalul....Acestea sunt urmările nefericite ale reglementărilor introduse de sistemul mercantilist”[2, 85].

A. Smith mizează pe **comerțul liber**, încurajarea **competiției**. Mărfurile trebuie să circule, Anglia trebuie să intre în sistemul internațional de piețe, să-și oprească din produs cât are nevoie și surplusul să-l orienteze spre exterior. Dar în secolul al XVIII-lea sistemul piețelor nu se internaționalizase, Anglia putea proba sugestiile lui A. Smith doar în contextul sistemului său colonial. Ori A. Smith era împotriva acestuia: “Nesocotința și nedreptatea par a fi fost imboldurile care au prezidat la proiectul inițial de întemeiere a acestor colonii și care au dus la înfăptuirea lui; nesocotința în goana după mine de aur și argint; și nedreptatea în râvna de a stăpâni o țară, ai cărei indigeni nevinovați, departe de a fi făcut vreodată vreun rău popoarelor europene, au primit pe cei dintâi aventurieri cu toată bunăvoința și ospitalitatea”[2, 289].

În ceea ce privește **monopolul** A. Smith adaugă în *Avuția Națiunilor*: “Monopolul ...este de altfel marele dușman al unei bune gospodării”[1, 104], iar “monopoliștii, păstrând constant piața subaprovizionată, nesatisfăcând niciodată deplin cererea efectivă, vând produsele lor, cu mult peste prețul lor natural; și își sporesc avantajele, fie că ele constau din salarii sau din profit, cu mult peste nivelul lor natural”[1, 45].

6. Un acord autoregulator

Multe dintre elementele unei economii care se autoreglează au fost descrise înainte de A. Smith. Dar cum a reușit A. Smith să ordoneze acest puzzle și de unde a preluat el această idee? De fapt, în timpul Angliei lui A. Smith societatea comercială în expansiune începuse să genereze Revoluția Industrială. În *morile sale satanice capitalismul* avea să producă enorme cantități de bunuri și o bogăție de neimaginat pentru marea masă. Dar **capitalismul**, deși cuvântul nu era pe atunci în uz, avea să pună o întrebare vitală. Cum putea să fie controlată această imensă mașină britanică, care în timp se va autodistruge? A. Smith era profesor de filozofie morală la Universitatea Glasgow din Scoția. Știința economică, sau, mai bine zis, economia politică, după cum era cunoscută la vremea respectivă, era încă o ramură a filozofiei morale, care ar corespunde azi științelor sociale. Pe lângă filozofia morală mai era și filozofia naturală.

Ilumiștii credeau că există legi naturale care guvernează comportamentul uman, iar filozofii secolului al-XVII-lea au fost primii care au început să se confrunte cu teorii ce păreau din ce în ce mai pușin teoretice: Cum rezultă ordinea socială dintr-un potenșal haos al unei societăți individualiste? Există vreo ordine socială naturală? Care ar trebui să fie rolul guvernului? Până în secolul al-XVIII-lea, secolul care l-a născut pe A. Smith, aceste întrebări își găsiseră deja un răspuns: o teorie a **democrașiei liberale** despre care se credea că se sprijină pe legi naturale, precum legile lumii fizice. Teoria a fost avansată de John Locke în secolul al-XVII-lea și în timpul lui A. Smith de către David Hume.

Conform acestei teorii, fiecare individ era parte integrantă a naturii și așadar beneficia de drepturi “naturale”: asupra vieșii, **libertșii** și **proprietșii**. Mai mult decât atât, fiecare individ era dotat cu capacități dumnezeiești și nclinașii demne de o societate care trebuia să reprezinte cel mai bine interesele tuturor. Pentru ca o astfel de societate să poată exista, ar fi trebuit avansat un sistem politic care să respecte supremașia legii, nu supremașia ctorva. Legile ar include chiar dreptatea pe care și-o poate face fiecare cu propriile mini, **libertatea individului**, un guvernmnt limitat, **proprietatea privată**, sancșitatea contractelor private, **libertși economice** și **liberul schimb**, atât intern ct și extern. Într-o astfel de societate, oamenii liberi ar intra în competișie unul cu altul și ar colabora unul cu altul, exercitndu-și propriile drepturi pentru a-și urmări propriile interese și, în același timp, respectnd drepturile altora. Începând cu anul 1741, A. Smith a început să avanseze, în corelașie directă cu teoria mai sus prezentată și cu *Tratatul* lui David Hume, o abordare pluralistă a moralitșii bazată pe o multitudine de motive psihologice. *Teoria Sentimentelor Morale* ncepe cu următoarea afirmașie: “Indiferent de ct de **egoist** poate fi considerat omul, există în mod evident anumite principii în natura sa umană, care-l determină să se intereseze de soarta altuia, și să transforme fericirea acestuia într-o fericire necesară și sieși însuși, deși nu obșine nimic de pe urma acestui exercișiu, în afară de plăcerea de a o observa crescnd. Un exemplu de acest fel ar putea fi mila sau compasiunea, emoșia pe care o simșim vizavi de mizeria în care se zbat alșii (...). Este foarte evident, fără a mai avea nevoie de dovezi, că adesea simșim durere la vederea durerii altuia, deși acest sentiment, ca oricare alt sentiment uman, este fără îndoială rezervat celor mai virtuoși sau celor mai umani dintre noi, și se poate ca cei în

stare de un astfel de sentiment să dea dovadă și de cea mai mare sensibilitate. Dar nici cel mai mare ticălos, cel mai îndârjit violator al legilor societății, nu este pe deplin deposedat de un astfel de sentiment”[2, Part I, chapter I]. A. Smith se îndepărtează de tradiția *sensului moral*, al lui Shaftesbury, Hutcheson și Hume, căci **principiul simpatiei** îi ia locul sensului moral. Simpatia reprezintă termenul folosit de A. Smith pentru a proba aceste sentimente morale. Simpatia operează pe baza unei legi specifice oglinzii, în care un spectator își reconstruiește cu ajutorul imaginației experiența persoanei pe care o privește: “Pentru că nu putem ști cu siguranță ceea ce alți oameni simt, nu ne putem forma nici o idee despre modalitatea în care aceștia sunt afectați, decât imaginându-ne ce am putea chiar noi simți într-o astfel de situație. Deși fratele nostru stă ca pe ace, din moment ce noi ne simțim bine, simțurile noastre nu ne vor informa niciodată despre cât de mult suferă el. Nu ne vor duce niciodată dincolo de simțămintele noastre personale, doar prin imaginație ne putem forma o părere despre ceea ce simte el. Iar această facultate ne poate ajuta doar prin raportarea sentimentului la propria noastră persoană; este vorba doar de impresia pe care o avem despre propriile noastre simțăminte, nu despre ale lui, pe care imaginația noastră le copiază. Cu ajutorul imaginației ne plasăm singuri în situația prin care el trece”[2, Part II, chapter III]. Simpatia ia naștere dintr-o dorință interioară de a ne identifica cu emoțiile altuia. Ea poate determina oamenii să se străduiască pentru a menține relații amicale cu compatrioții lor, și poate sta la baza anumitor acte de mărinimie și la baza ordinii sociale generale. Astfel se formează în om baza psihologică a dorinței de a se opune legilor naturale. *Teoria Sentimentelor Morale* culminează cu viziunea despre om, considerat ca o ființă motivată de interesul personal și o ființă, care se autocontrolează. **Libertatea individuală**, conform lui A. Smith, este înrădăcinată în încrederea în propria persoană, capacitatea individului de a-și urmări propriul interes, în timp ce autocontrolul se bazează pe principiile legii naturale.

7. Egoism vs. Altruism

În ceea ce privește **egoismul**, A. Smith recomanda să simțim mai multă pasiune nu pentru scopul interesului nostru personal, ci pentru scopul detașat de importanța lui imediată pentru noi înșine. De exemplu, zgârcenia unui comerciant nu începe de la pasiunea cu care strânge trei penny pe zi, și nici de la faptul că-și investigează zilnic magazinul de frică de a nu fi furate cu zece penny, zgârcenia derivă dintr-o lege generală care presupune că economisirea la sânge este un principiu de viață. Dar cele mai importante scopuri ale interesului personal trebuie urmărite cu cât mai multă grijă pentru însăși scopurile respective; un om este considerat ca fiind *zgârcit*, *meschin* atunci când nu este interesat de alegerea sa în Parlament sau de cucerirea unei provincii. În al doilea rând un motiv **egoist** nu este întotdeauna unul rău. Dragostea de sine poate fi un motiv virtuos pentru a iniția o acțiune. Fiecare om este prin natura sa aplecat în primul rând asupra propriei persoane și pentru că este mai normal să aibă grijă de propria persoană decât de altă persoană, este de asemenea corect să o facă. Considerația față de propria noastră fericire și față de propriul interes pot constitui motive laudabile de acțiune. A fi economicos, harnic, discret, atent și meditativ, calități care sunt cultivate din motive personale, sunt fără îndoială demne de laudat, și merită stima și aprobarea celorlalți. Pe de altă parte, meschinăria și zgârcenia sunt universal dezaprobat, nu pentru că ar rezulta din dorința de mărinimie, dar din dorința de a se acorda atenția cuvenită scopului interesului personal. În ceea ce privește sursele **altruismului**, și definiția acestuia A. Smith este de părere că: “Nu este [altruismul] acea putere suavă a umanității, nu este acea firavă rază de bunăvoință pe care Natura a aprins-o în sufletul uman, care este capabilă să se opună celui mai puternic sentiment de dragoste. Este vorba de o putere mai mare, un motiv mai convingător, care se exercită în asemenea ocazii. Este rațiunea, principiul, conștiința,...marele arbitru și marele judecător al comportamentului nostru. Este tocmai rațiunea, este ea, cea care atunci când suntem pe cale de a acționa astfel încât să afectăm fericirea altora, ne strigă, cu o voce în stare să tulbure și cea mai îndrăzneată dintre pasiunile noastre, că suntem doar unul dintre cei mulți, sub nici o formă mai bun decât ceilalți, și că atunci când ne preferăm pe noi altora, cu o pasiune orbitoare și păcătoasă, devenim noi înșine obiectul resentimentelor, aversiunilor, ororii”[2, Part IV, chapter V].

8. Liberul schimb

A. Smith a promovat o dilemă, care astăzi se numește crearea tensiunii dintre dispozițiile morale spre beneficiu și alte virtuți, pe de o parte, și aparenta amoralitate a economiei piețelor, pe de altă parte. Dacă o mare parte a relațiilor pe care oamenii le au cu alți oameni au loc în contextul unei ordini economice extinse, și dacă A. Smith din *Avuția Națiunilor* avea dreptate când spunea că acțiunile oamenilor în asemenea contexte sunt determinate de urmărirea intereselor lor personale, atunci nu mai trebuie să ne întrebăm cum virtuțile morale aplicate în alte contexte se aplică și aici. Dacă A. Smith în *Teoria Sentimentelor Morale* are dreptate, nici o persoană nu poate și nu trebuie să-și verifice gradul de moralitate pe piață. Atunci rezultă o întrebare cât se poate de urgentă din moment ce economiile de piață se extind în lume, și anume cum se poate amesteca moralitatea cu piața? Un model metodologic, unic de altfel, pentru a înțelege creșterea și menținerea instituțiilor umane se găsește atât în *Teoria Sentimentelor Morale* cât și în *Avuția Națiunilor*, și reprezintă punctul comun al celor două cărți. Acest model este pur și simplu cel al unei piețe în care **liberul schimb** dintre oamenii, care își urmăresc propriul lor interes, dă naștere în timp și în mod spontan la un sistem al ordinii. A. Smith consideră acest model aplicabil la nivelul tuturor instituțiilor, incluzând standardele comune ale moralității și piața ca loc de desfășurare a activităților economice. Dacă acest model se dovedește a fi coerent și capabil de a explica de fapt instituțiile pe care trebuie să le explice, poate de asemenea însemna un prim plan în soluționarea disputei dintre piață și moralitate.

Nu e de mirare că cel care a scris *Avuția Națiunilor* – care furnizează baza teoretică pentru piața liberă – Adam Smith, a scris o altă carte intitulată *Teoria Sentimentelor Morale*. A. Smith și-a dat seama că, dacă oamenii nu au unele sentimente morale comune, pe baza cărora sunt în stare să-și înfrâneze apetitul, **liberul schimb** de bunuri și servicii, pe care l-a susținut, devine imposibil.

9. Schimbul voluntar

Când A. Smith vorbea de un “sistem al libertății naturale”, în care fiecare om, atât timp cât nu violează legile justiției, este perfect liber să-și urmărească propriul interes așa cum știe el mai bine și să-și aducă în competiție cu ceilalți atât îndemânarea cât și capitalul, el exprima de fapt viziunea economică a celor ce luptau pentru independență față de imperialismul britanic în cele treisprezece colonii. Pentru o sută de ani,

sistemul economic al **libertății** naturale promovat de Adam Smith a fost în continuu atacat. Ideea conform căreia oamenii lăsați să-și urmeze propriile lor interese vor opta în cele din urmă pentru decizii mai bune vizavi de propria persoană decât ar face-o un guvern paternalist, și că oamenii liberi interacționând unul cu altul prin **schimbul voluntar** pot produce o mai mare avuție și prosperitate decât orice formă guvernamentală de intervenție sau planificare, această idee a fost negată și ridiculizată.

Modalitatea în care piața se intersectează cu moralitatea, ne duce la concluzia conform căreia atât în spatele pieței cât și al moralității stă interesul, el fiind cel care motivează individul, **interes**, care se regăsește explicat în felul următor în cele două lucrări fundamentale ale lui A. Smith¹⁴.

1. TSM: “plăcerea sentimentelor reciproce”
2. AN: “efortul susținut al fiecărui individ de a-și îmbunătăți condiția”
 - Regulile dezvoltate pentru atingerea țelurilor de mai sus:
 1. TSM: regulile care determină buna-cuviință și meritul
 2. AN: regulile care protejează proprietatea privată, acordurile contractuale și **schimburile voluntare**
 - Piața (mediu sau arena schimburilor):
 1. TSM: **schimbul** mutual de sentimente personale și judecăți morale
 2. AN: **schimbul** de bunuri și servicii private
 - Sistemul ordinii spontane care rezultă:
 1. TSM: standardele moralității împărțite între toți membrii comunității și judecata morală
 2. AN: economia (rețelele la nivel macro ale **schimburilor** de bunuri și servicii)

10. Servicii publice

Conform lui A. Smith, sistemul libertății naturale îi lasă suveranului doar trei datorii: apărarea țării, administrarea justiției, și menținerea anumitor servicii publice și instituții publice, “care, deși pot aduce foloase imense societății, sunt totuși de așa natură încât randamentul lor nu ar putea niciodată restitui unui particular sau unui mic număr de particulari cheltuielile efectuate, din care cauză nu este de așteptat ca un singur particular sau un mic număr de particulari să le facă sau să le întrețină. Pentru a îndeplini această datorie se cer

¹⁴ Teoria Sentimentelor Morale (TSM)
Avuția Națiunilor (AN)

cheltuieli, care variază foarte mult, în diferitele stadii ale societății”[1, 170]. A. Smith, care s-a revoltat atât de mult împotriva sistemului comercial protecționist promovat de mercantiliști, a consacrat peste o treime din *Avuția Națiunilor*, pentru a discuta despre venitul ce-i revine suveranului și metodele prin care poate fi colectat cel mai bine, incluzând noile impozite. În momentul în care examinează diferite forme ale impozitării, A. Smith are în vedere patru maxime, la care un impozit corect trebuie să se conformeze:

1. Sușii fiecărui stat trebuie să contribuie atât cât este posibil la susținerea statului, în conformitate cu posibilitățile lor;
2. Impozitele plătite de individ trebuie să fie sigure și nu arbitrare;
3. Fiecare impozit trebuie perceput și plătit atunci când și în felul în care se presupune că ar fi mai convenabil pentru contribuabil;
4. Fiecare impozit trebuie astfel perceput încât să ia cât mai puțin posibil din veniturile populației.

Ținând cont de aceste maxime, A. Smith recomandă două tipuri de impozite: un impozit pe obiectele de lux și un impozit funciar. A. Smith stabilește diferența dintre “obiect de lux” și “obiect necesar”. Tot ceea ce este “necesar” poate varia de la un loc la altul, de la un moment la altul. În timpul său, cămășile din pânză, pantofii din piele, un minim de hrană și un adăpost erau considerate ca asigurând un standard de viață decent. Impozitele pe obiectele de lux, incluzând tutunul, cafeaua, vinurile străine, ciocolata, ceaiul, zahărul, erau considerate excelente din moment ce nimeni nu era obligat să contribuie la plata acestui impozit, puteau foarte bine să renunțe la consumul acestor bunuri: “impozitele pe obiectele de lux urcă întotdeauna prețul mărfurilor supuse la impozit [1, 299]impozitele pe obiectele de lux sunt în cele din urmă plătite de către consumatorii bunurilor impozitate”[1, 291], oamenii cu averi mari și mijlocii, care nu pot renunța la consumul acestor articole de lux. Mai demn de admirație este impozitul funciar: “rentele funciare reprezintă o formă de venit de care proprietarul, în majoritatea cazurilor, se bucură fără să-l preocupe starea celorlalți. Produsul anual al pământului și muncii unei societăți, adevărata avuție și adevăratul venit al majorității populației, s-ar putea să rămână la fel după ce a fost impozitat. Rentele funciare, sunt, așadar, poate, felurile de venit care pot fi impozitate în mod neobișnuit” [1, 247] . Accizele, impozitele pe profit, erau, potrivit lui A. Smith, fie scump de colectat, precum în cazul accizelor, sau incomod de a fi colectate, precum impozitele pe profit. Nu este de acord cu impozitele care duc la invadarea proprietății private, iar în ceea ce privește accizele este de părere că: “A obliga fiecare familie să suporte

vizita odioasă a [perceptorilor].....ar fi în orice caz împotriva principiului libertății”[1, 283]. A. Smith condamnă cel mai mult impozitele pe salariu: “În orice caz, un impozit direct asupra salariului trebuie, pe termen lung, să atragă după sine o reducere mai mare a rentei, și o creștere substanțială a prețului produsele manufacturate, în comparație cu impozitarea sumei de bani care revine în parte din rentă și în parte din produsele manufacturate”[1, 303].

11. Concluzii

Adam Smith a susținut **capitalismul de tip laissez-faire, capitalism**, care s-a dovedit a fi în perfectă concordanță cu creșterea puterii industriale a Angliei în cea de-a doua jumătate a secolului al-XVIII-lea.

El era împotriva politicii intervenționiste, mercantiliste, politică sprijinită de monarhie, susținând liberul schimb dintre națiuni, încrederea în mecanismele autoregulate ale pieței, și un guvern pe post de arbitru în competiția dintre agenții economici.

Cele două lucrări fundamentale ale lui A. Smith sunt:

- ***Teoria Sentimentelor Morale (1759)***, în care teoretizează **capitalismul** și
- ***Avuția Națiunilor (1776)***, în care insistă asupra coordonatelor economice ale acestuia.

Am analizat principiile și teoriile capitalismului, așa cum au fost ele definite în ***Teoria Sentimentelor Morale*** și în ***Avuția Națiunilor***: mâna invizibilă, interesul individului, diviziunea muncii, concurența, monopolul, schimbul voluntar, liberul schimb etc. pentru a dezvălui actualitatea unor idei ale lui A. Smith.

Bibliografie

1. Smith, Adam, *Avuția Națiunilor, Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, Chișinău Universitas, 1992.
2. Smith, Adam, *The Theory of Moral Sentiments*, third edition, enlarged as the Theory of Moral Sentiments, to which is added A Dissertation on the Origin of Languages London, A. Millar, Edinburgh, Kincaid, & A. Bell, 1992.

**DORIAN VLADÉANU
OVIDIU GHERASIM
GEORGIANA TACU**

VIEWPOINTS ON THE EVOLUTION OF ROMANIA'S SALUBRITY SERVICES BETWEEN 1990 AND 2002

1. Introduction

For many a year salubrity services have been regarded as the “poor relative” of communal services. Romania’s joining the European Union brought about a significant change in the way one understands the exigences - the new standard – according to which salubrity services are now considered. Because of the special attention now payed to the environment protection, the part played by salubrity services has been radically redesigned.

When regulating, organizing and administrating the salubrity public service one has to take into consideration the European Union’s directives adressing this particular segment of communal services. Here are some of the principles:

- sustainable development;
- render the operators responsible;
- public health protection.
- preserve and protect the environment
- service quality and continuity

Salubrity services involve the following main activities:

- a) pre-collect, collect, transport, and store solid wastes (excepting for the toxic, dangerous, or special treatment wastes);
- b) management of ecological repositories, transfer stations and compost-processing stations;
- c) cremate wastes and produce thermal energy;
- d) sweep and clean the public roads, maintain lawns and parks;
- e) clear out the snow on the public roads;
- f) pre-select wastes and organize their recycling;
- g) disinsectization, disinfection and deratization.

The nowadays circumstances urge Romania, as it is longing for admittance into the European Union, to implement and generalize the integrated wastes management, so that any strategy or plan focused on differentiated wastes collecting to rely on this particular type of

management. In order to do so, the following objectives are to be achieved:

- reduce the amount of wastes;
- recuperate, reuse and recycle the wastes;
- cremate the wastes, recuperate energy and protect the environment.

With regard to the long-term trends of all the EU public services, two major directions are worth mentioning:

- a) the market is opening to public services and, simultaneously, the activities are concentrating within some major companies (very often transnationals);
- b) the (local or national) authorities exert an ever more “flexible” control, while the private public partnership is gaining ground.

Related to salubrity services there is no consensus on the issues below within the European Union:

- salubrity services privatization;
- open market and free competition;
- sustainable development.

2. The state of Romania’s salubrity services

In Romania there exist approximately 13,350 places (263 towns) in which nearly 300 operators work in salubrity services

Table 1 displays the regional distribution of operators according to the types of property.

Table 1

Regional distribution of operators according to the types of property

Specification	National level, from which:	Region							
		NE	SE	S	SW	W	NW	Centre	Ifov and București
Total, from which:	300	38	30	32	47	42	38	53	20
LC shareholder	218	30	17	27	38	34	30	34	8
Private capital	74	6	12	4	8	7	7	18	12
State capital	8	2	1	1	1	1	1	1	0
Mixt capital	0	0	0	0	0	0	0	0	0
P.P.P.	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Notă: LC = Local Council

P.P.P. = Private Public Partnership

Taking into consideration that the people living in the towns that exceed 100,000 inhabitants represent nearly 31% of the entire population, while over 6,000,000 people may be found in the 2,100 places in which the number of dwellers amounts to a maximum of 5,000 persons (about

27% of Romania's population), the fact has to be underlined that, as compared to any other public service, the rate of access to salubrity services is still surprisingly low (only 500 places of over 13,350 enjoy organized salubrity services).

Another hardly insignificant aspect is the fact that in Romania the volume of wastes is increasing (just the opposite to the European trend). The index for urban wastes generation reached 0,8 kg/place a day (293 kg/place a year).

The annual wastes amount in the towns enjoying salubrity services is nearly 7.7 million tones, from which:

- 6.3 million of domestic wastes;
- 1.4 million tones of street wastes.

For the interval between 1995 and 2000 the official records gave the data in Table 2.

Table 2

The dynamics of urban wastes

- million tones -

Urban wastes	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Quantity	6.84	6.69	5.9	5.4	6.73	8.15
Percentage of the overall volume of wastes (%)	2	6	3	6.5	8.7	14.8

The values in Table 2 are nearly 80% of the Romanian real wastes volume.

As to the records provided by operators for the same period of time, about 47% are trading companies, the difference being covered by specialised departments working for the townhall, so that:

- a) nearly 10% of the operators serve 60% of urban population (50 operators provide the salubrity service for over 7 million inhabitants);
- b) for over 40% of urban population (5.3 million inhabitants) the salubrity service is provided by 187 operators;
- c) the salubrity service (together with the local public transportation service) is one of the components of the communal public services system in which the private capital plays a decisive part, so that:
 - 20 private operators took on concession the salubrity service in 12 places with 100,000 to 199,999 inhabitants;
 - 23 operators work in places where the population ranges between 200,000 and 100,000 persons;
 - 4 operators activates in București.

Table. 3

The dynamics of specific basic equipment
for the interval between 1996 and 2002

Specification		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1	Motor vehicles, from which:	3208	3315	3273	3273	3304	3580	3780
1.1	- wastes transportation, from which	2111	2157	2148	2109	2060	2234	2274
1.1.1	compacting self- scavenging equipment	889	962	940	863	964	1009	1055
1.2	- motor vehicles for scavenging and aspertion	293	314	284	261	298	331	328
1.3	- motor vehicles for cleaning the drains	562	568	528	516	523	495	510

The data for the period previously mentioned show that for 12 operators (providing the salubrity service for 2.3 million inhabitants in 9 towns), 51% of the investments go to the car park, 31% to containers, and 18% to repair and maintenance.

3. Wastes recycling

In Romania only a small percentage of wastes are recycled (up to 1%), which is too insignificant a figure as compared to the EU criteria.

Until the end of 2002 the prefectures had licensed 1,057 trading companies specialised in wastes collecting and recycling (TCcr):

- ferrous metal wastes: 965 TCcr;
- consumed accumulators: 454 TCcr;
- paper wastes – paperboard: 405 TCcr;
- plastics wastes: 267 TCcr;
- glass wastes: 196 TCcr;
- rubber wastes: 203 TCcr;
- textile wastes: 160 TCcr.

The trading companies must deliver the wastes they collected only to the economic agents that recycle and render profitable the wastes on the basis of the license issued by the National Commission for Wastes Recycling:

- a. Turning to good account wastepaper and paperboard is one of the most organized operations.

In 2002 approximately 443,000 tones of paper and paperboard were manufactured in Romania, from which:

- 132,000 tones of packing paper;
- 47,000 tones of packing paperboard.

In order to achieve this amount of production the thirteen Romanian paper mills used 186,000 tones of wastepaper and paperboard, from which 172,000 tones had been collected in Romania.

In 2003 the quantity of recycled paper and paperboard amounted to nearly 275,000 - 300,000 tones (Romania is able to recycle almost 1% of its wastes)

- b. The recovery of plastics wastes is an ever more important component of the integrated wastes management.

In 2002 the plastics production rose to almost 90,000 tones, from which 30,000 tones were PE, PVC, and PP packing paper and nearly 60,000 tones were PET packing paper.

Over 80% of the plastics wastes come from packing paper.

The most common recycling procedure is mechanical (extrusion, granulation and injection).

In Romania the recovery of energy through wastes cremation is sporadic only.

- c. Rendering valuable glass wastes depends entirely on glass industry;

In 2002 the domestic glass production rose to about 306,000 tones.

Taking into consideration the high level of rendering profitable glass wastes, it is necessary that the population should be educated not to throw away these wastes.

4. The state of repositories and the collecting system

In 2002, 250 repositories for urban wastes were inventoried. As compared to 1999, a large number of small repositories were closed and several large repositories were sanitized. Twelve repositories were built and licensed in București, Constanța, Ploiesti, Piatra-Neamț, Brăila, Buzău, Sighișoara, etc. In some of the places (Râmnicu-Vâlcea, Piatra-Neamț) the local authorities had access to ISPA funds in order to implement systems of integrated wastes management for 2006 – 2007; in other places (Arad, Oradea, Craiova) the private public partnership was considered the best option.

The wastes are gathered in containers made available by operators and usually they are mechanically handled. The uncovered 4 m³ containers are now rarely used; sometimes the wastes were collected into

specialised containers, that is they are only used for one type of recycling material (București, Timișoara, Slatina, Pitești, Râmnicu-Vâlcea, Buzău). In this case the centres for delivering the recycling materials stand for temporary repositories and so they have no special technical equipment.

5. Conclusions

Analysing the development of communal public services is an indisputable necessity if we take into consideration both Romania's process of transition and the need for rendering the services compatible to the European Union's standards.

A series of significant conclusions follow from the analyses above that will enable us to define some feasible components of the strategies to apply.

Salubrity services are characterised by a series of contradictory aspects:

- salubrity services privatization enjoys the most alert pace of extension and the most ample covering as compared to the other public services where the captive consumer has always been and will be a source of anxiety for both local authorities and central administration;
- the access to salubrity services is still poor for reasons that ought to be more analitically discussed;
- the investments are still prevailingly directed to ecological repositories and means of transportation and less to wastes recycling, even if the latter is a top issue on operators' and both local and central administrations' agendas.

Bibliography

1. *Statistică teritorială 2002*, National Institute of Statistics.
2. *Cartea Albă a Serviciilor Publice de interes General în perspectiva integrării României în Uniunea Europeană*, National Forum on Public Services, Bucharest, November 17-18, 2003.
3. *Strategia de dezvoltare a serviciilor publice de salubritate și a managementului integrat al deșeurilor solide*, National Forum on Public Services, Bucharest, November 17-18, 2003.

AUREL BURCIU
CRISTIAN VALENTIN HAPENCIUC

THE IMPACT OF TOURISM ON A GENERAL DEVELOPMENT OF A REGION

1. Introduction

The diversity of tourism activities, as also the presence of some of these activities in the other economic branches, confers for tourism the character of a synthesis and interference branch. That is why there are a lot of connections between tourism and the other economy components.

In order to analyse the economic impact of tourism, we have to take into consideration the following aspects:

- the analysis of the place that tourism holds within the economy of that region, possibly within national economy and international trade;
- it supposes identification and evaluation of quantitative and qualitative factors that underlie the development of tourism with a view of its further development;
- the examination of the outcome of the touristic activity compared to other sectors of national economy or even to the economy of industrialized countries;

The evaluation procedure of tourism's economic repercussions is a very complex one, maybe owing to the fact that it is difficult to make up a specific analysis instrument that should lead to global outcome. Viewing the touristic product as intangible good and not as common merchandise, supposes the existence of a well-defined methodology and the presence of some rich and permanently improved information sources. This is the feature that defines the multilaterality of tourism's analysis.

The International Organization of Tourism defined these analysis difficulties and this complexity as:

1. a want of precision in the delimitation and economic conceptualization of touristic phenomenon;
2. difficulties in establishing the Statistics regarding tourism and the insufficiency of available data, especially those concerning certain information such as added value, vested interests, motivation or touristic consumption;
3. the absence of specific analysis instruments, since in the current system the development of the output of material goods outruns the output of [service] catering.

At the level of regional economy, tourism outcome is regularly evaluated starting with its impact on accepted objectives by the entire economic growth, the balancing of payments, the stability of prices, the fair and accurate distribution of national income, etc. At strife with the above-mentioned, the IOT study classifies its outcome into three categories: (table 1)

- outcome on development strategy of global outcome;
- partial outcome on the economy of the respective region, that is on agents and diverse sectors;
- external outcome which, in the socio-cultural field, in the physical field and in that of human resources, is closer to economic outcome.

Table 1.
Identification and classification of tourism's economic outcome

Type of outcome	Objectives on economic Politics	Economic outcome
1. Global outcome	- development strategy	- global outcome on national economy, such as financing external deficit;
		- international outcome;
2. Partial outcome	- the development of productive sectors (the efficiency of the system)	- outcome on production;
	- external sector (external stability and balance)	- outcome on working places;
		- outcome on payment balance;
		- outcome on exchange account;
	- the public sector (the extent of the state's intervention)	- outcome on currency offer and on currency circulation rate;
	- the stability of prices	- outcome on public expenses;
	- fair system	- outcome on inflation;
- territory arrangement	- outcome on income distribution;	
3. External outcome	- utilization of natural and human resources and their protection	- outcome on regional development;
		- outcome on rural environment;
	- socio-cultural aspects	- outcome on demographic changes;
		- outcome on environment;
		- outcome on professional formation;
	- outcome on consumers' habits;	
	- outcome on professional formation;	
	- outcome on socio-cultural changes.	

Source: World Tourism Organization (OMT) – processing – Etudes sur les effets du tourisme dans l'économie des pays récepteurs et émetteurs, Madrid, 1980

2. The Role of Touristic Industry in the Development of other Regional Industries

With all the discussions for and against regarding a more or a less important role that the touristic industry can hold in the economic development of a region, there are universally accepted opinions according to which the influence of tourism can be manifested directly or indirectly. To set an example, one can mention the growth of production as direct outcome, and vested interests from other activity sectors as indirect outcome.

The positive impact of tourism on other branches of the economy of a region can be primarily achieved through the demand for goods and addressed services. For example, to make up, to endow and to develop the material basis (accommodation units, public alimentation units, entertainment units, etc.), tourism resorts to civil engineering industry.

The supply of installations and specific equipment comes within the engineering industry's province, the same as the supplies with products such as linen, carpets comes within the textile industry.

Another positive aspect that needs to be noticed is the fact that tourism represents a way of intensifying interregional currency flows. Tourism has a multiple influence on every region, starting with vested interests and continuing after the moment when vested interests bring new vested interests as well. The resulting outcome is proportional to the length of the chain that interposes different economic units. The funds spent on vested interests will be recovered in fields like timber industry, engineering industry and other industrial sectors. Thus, tourism can also bring its contribution to the attenuation of inter and intraregional unbalances, precisely owing to the fact that initial vested interests can lead to financial resources meant not only to bring about a development in succession of the other activities that make national income, but also to draw the available work force.

The economic development of a region as a result of the development of touristic activities is possible only if in a certain lapse of time, the tourism units draw the local work force, use the products and the services of diverse local industries in order to modernize the accommodation units, public alimentation and entertainment units, etc. If the goods and the services are acquired from other regions (on the reason of a cut in prices, of course), one cannot speak of a growth of the local industry, nor of a regional economic development, as a result of tourism development.

Compared to the above-mentioned points of view, there are certain opinions according to which certain communities and regions consider tourism an added segment to the community life and not an integrated part of the regional socio-economic dynamics. According to this vision, the development of tourism in a specific area brings forth both positive and negative aspects.

As a result for the development of tourism, the positive influences on a region would materialize into a growth of available working places, an increase of business opportunities, multiple possibilities of entertainment, etc. All this is possible as a consequence of the fact that, within regional business, tourism stimulates a multitude of agencies, private or public organizations as well as an important segment of the public.

In order to exemplify the above-mentioned, let's take into consideration the following situation: when a great number of tourists is attracted by the oneness of a touristic destination (see the monasteries with painted churches in Bucovina), then one can rightly consider that tourism (through the money it brings) can be used to protect these monuments, to preserve, and possibly to develop these qualities. Nevertheless, (resulting from here the negative aspect of tourism) it is also obvious the fact that a great number of tourists that have come to an area with a small population, can deteriorate the qualities of oneness and attraction of the area. On the other hand, if they are too many, tourists can create unintentional conflicts because of different behaviour modalities in public, different habits from those of the residents, and this may lead to antisocial acts.

To conclude, one can assert that beyond the negative aspects that the development of tourism can create in a certain area, one has to take into consideration mainly the positive aspects generated by tourism, as these positive influences are dominant.

3. The Development of Tourism in the Suceava Area

If we refer to the Romanian economic context, we frequently meet opinions that ascertain that tourism is really important within an economy, either regional or national, but that one cannot get an economic growth that should rely on an important development from a regional touristic point of view.

The statement may be true, with one amendment to make, that is that distinction must be made between the analysing areas. Thus, if a certain region disposes of an exceptional touristic potential, this can generate economic growth through its exploitation. We can go even further, taking into consideration the case of Suceava county, which:

- disposes of a special natural and anthropic potential;
- has numerous education institutions (secondary-school, university, postuniversity) that trains specialists in the touristic field;
- has at Câmpulung Moldovenesc (among few in our country) an Institute of training specialists in the touristic field;
- disposes of a favourable material basis for touristic activities (although it is rather aged)

Consequently, in the circumstances in which local authorities would take an interest in making a real diagnosis of the possibilities of economic development in Suceava, at the same time with the decentralization of the local public administration, this might create the premises of a development of the region through the “speculation” of tourism.

The privatization process in tourism should thus be hastened and certain facilities should be created for those who make investments in tourism (the simplification of customs formalities, for example, keeping in mind that Suceava is a frontier territory); the already existing facilities should be taken into account and carried out and a set of development politics should primarily be worked out on a solid ground of tourism. One example would be the conceiving of a touristic product, addressed particularly to tourists that come from or who might come from economic developed countries. As Romanian tourism finds itself in a more and more difficult situation, from the point of view of internal touristic circulation, a reorientation towards touristic flows that come from the West of Europe would be a good improvement solution. In these circumstances, one may speak of a possibility of economic growth that should have as a starting point the development of tourism in an area which disposes of real conditions for the fructification of existing potential.

Bibliography

1. Cosmescu Ioan – *Turismul, fenomen complex contemporan* – Editura Economică, București, 1998.
2. Gunn A. Clare – *Tourism planning. Basics, concepts, cases*, Taylor & Francis, Washington DC, 1994 (third edition).
3. HAPENCIUC Cristian Valentin – *Cercetarea statistică în turism – Studiul fenomenului turistic în județul Suceava*, Editura Didactică și Pedagogică, București 2003.
4. HAPENCIUC Cristian Valentin - *Elemente de analiză și prognoză în turism*, Editura Junimea, Iași, 2004.
5. Neacșu Nicolae – *Turismul și dezvoltarea durabilă*, Editura Expert, București, 1999.
6. Niță Ilie, Niță Constantin – *Piața turistică a României*, Editura Ecran Magazin, Brașov, 2000.
7. Lanquar Robert – *L'conomie du tourisme*, PUF, Paris, 1992.
8. OMT – (1991-1999) *Studii*.

PETRU IVANOF

TENDINȚE ÎN EXPLOATAREA ȘI VALORIFICAREA ECONOMICĂ A RESURSELOR PESCĂREȘTI OCEANICE

1. Introducere

Oceanul Planetar reprezintă, pentru populația globului, un imens rezervor de apă și de resurse organice și anorganice către care se îndreaptă, tot mai mult în ultima vreme, atenția omenirii.

Pe tot globul există o preocupare prioritară de a conserva resursele de apă, de a le valorifica complex, economico-social și de a le apăra împotriva impurificării, omenirea fiind alarmată tot mai mult de pericolele pe care le generează poluarea în condițiile desfășurării revoluției tehnico-științifice contemporane. Din aceste cauze s-au intensificat cercetările pentru cunoașterea și conservarea inestimabilei avuții din mediul acvatic.

Un deceniu a fost consacrat de Organizația Națiunilor Unite evaluării tuturor resurselor de hrană de care dispune planeta noastră, iar în ultimii ani se discută din ce în ce mai mult despre exploatarea și conservarea oceanului, precum și despre drepturile țărilor riverane și valorificarea bogățiilor mărilor și oceanelor.

Situația creată de extinderea apelor teritoriale și instituirea zonelor de interes economic favorizează țările care dispun de coaste marine lungi și de platforme continentale întinse. Se apreciază că mai mult de o jumătate din resursele mondiale de pește și de nevertebrate aparțin celor 10 țări care dețin și importante resurse terestre. Cât privește problema cunoașterii și valorificării resurselor oceanice și, mai ales a celor biologice, în lume s-au făcut numeroase studii, în care unii specialiști străini afirmă fie că oceanul ar fi inepuizabil, fie că el a ajuns la limita exploatării.

După 1971 pescuitul oceanic, pe ansamblul planetar, a înregistrat o ușoară creștere, în timp ce dotările efectuate în flotele oceanice de pescuit s-au dezvoltat mult mai mult. Cauzele sunt multiple și complexe, următoarele fiind considerate mai elocvente:

- creșterea numărului de nave expediționare de clasele 1000-6000 TRB cu autonomie mare de pescuit și capacitate sporită de prindere;
- creșterea efortului de pescuit ca urmare a creșterii autonomiei navelor de pescuit până la 90-150 de zile - mare la navele de clasa 1000-6000 TRB;

- scăderea rezervelor unor specii de pești (cod, hering, anciovetă, etc.) și nevertebrate exploatabile (languste, crevete, etc.) ca urmare a pescuitului irațional;

- extinderea de către aproape toate țările riverane oceanelor a apelor sub controlul național la 200 mile marine, care înseamnă pentru multe țări limita platformei continentale, deci zona cea mai productivă de pescuit. Această măsură a dus la scăderea pescuitului în zonele clasice, prin interzicerea accesului vaselor de pescuit ale țărilor care n-au încheiat convenții bilaterale cu statele respective.

Utilizarea produselor provenite din pescuitul mondial s-a constituit, la începutul anilor 90 în felul următor: 29% pentru făină, 13% pentru conserve, 11% pește sărat, 25% pește congelat și 22% s-a consumat proaspăt [3., p. 281].

2. Situația producției de pește pescuit în zonele oceanice

Particularitățile și stadiul de exploatare ale fiecărei zone oceanice determină ca acest fenomen de diminuare a producției pescuite să fie mai mult sau mai puțin evident de la o zonă la alta, cele mai puțin afectate de extinderea apelor teritoriale fiind zonele mai îndepărtate de Europa, epicentrul de dezvoltare a celor mai mari și mai moderne flote oceanice de pescuit. Și pentru a se înțelege mai bine modul în care a evoluat producția de pește oceanic pescuit, iată prezentarea situației din principalele zone de pescuit:

Zona A - Atlanticul de Nord - Vest are o întindere de 5,207 milioane km², adică 1,4% din suprafața Oceanului Planetar. Cunoscută ca o zonă tradițională de pescuit, practicat cu nave expediționare, aceasta are o importanță deosebită în economia pescărească a Atlanticului. În perioada anilor 1970 aporturile anuale ale acestei zone în pescuitul atlantic general au oscilat între 21,2 și 19,33% pentru ca în perioada anilor 1980 să scadă la 18,33 - 16,22%. Astfel că producția pescuită a scăzut cu 773.000 tone și respectiv 1,007 milioane tone. Scăderea producției pescuite se datorează în principal afectării rezervelor, ca urmare a pescuitului intensiv, dar și unor ani hidrologici defavorabili, cu ghețuri care au îngreunat pescuitul de cod; în final, scăderea a dus la protejarea rezervei și refacerea ei.

Zona B - Atlanticul de Nord - Est cuprinde 16,877 milioane km², adică 4,7% din suprafața Oceanului Planetar. Producția pescuită a crescut de la un an la altul, datorită atât tehnicii de pescuit, reinnoirii și dezvoltării flotelor naționale, trecerii la nave trauler de tonaj mediu, cât și creșterii efortului de pescuit, ca urmare a creșterii autonomiei navelor.

Această creștere a producției pescuite nu reflectă o creștere a potențialului productiv al zonei, ci o intensificare a pescuitului. De altfel, ponderea acestei zone în economia pescărească atlantică a scăzut de la 50,58 - 51,32%, cât se realiza în anii 1970, la 41,61 - 47,86% în anii 1980, ca urmare a dezvoltării pescuitului în spațiul nord - vest african. Rămâne totuși pe ansamblul Oceanului Atlantic, zona cea mai exploatată, datorită avantajului de a fi aproape de bazele marilor flote expediționare europene și existenței a numeroase porturi de realimentare, descărcare și reparații navale. Dintre speciile pescuite, cea mai mare creștere a înregistrat-o șprotul, trecându-se de la 298.000 la 982.000 tone în urma dezvoltării pescuitului specializat, prin traulare. O creștere de la 347.000 tone la

797.000 tone s-a înregistrat și la scrumbia albastră numită și macrou, datorită în primul rând perfecționării mijloacelor de detectare.

Zona G - Atlanticul central de Vest, cuprinde 14,681 milioane km², adică 4,1% din suprafața Oceanului Planetar. În anii 1970, producția înregistra 1,381 milioane tone, pentru ca în anii 1980 să ajungă la 1,566 milioane tone. În economia pescărească atlantică, ponderea acestei zone a scăzut de la 7,29% la 6,29% în anii 1980. Se remarcă o scădere destul de accentuată a producției de hering dar și de crevete, afectate de pescuitul intensiv. Numărul mai mare de specii din această zonă a Atlanticului, specii care nu formează însă stocuri importante, nu justifică intensificarea exploatării.

Zona F - Atlanticul central de Est acoperă 13,979 milioane km², adică 3,9% din suprafața Oceanului Planetar. În perioada anilor 1970, aportul acestei zone la producția Oceanului Atlantic au oscilat între 6,44 și 9,66%. Începând din 1980, ca urmare a intensificării pescuitului în spațiul saharo - senegalez de către flotele expediționare europene, cota de participare la pescuitul atlantic a crescut la 13 - 14%. Nivelul general al producției este determinat în special de pescuitul efectuat în sectorul nord - vest african propriu-zis și mai puțin de cel din Golful Guineii, în care, cu excepția pescuitului tonier, metodele și tehnicile folosite rămân artisanale. Pe ansamblul acestei zone, sardinele constituie baza pescuitului cu cca.29% și apoi stavridul cu cca.14%. În zona de nord, ca urmare a exploatării intensive, rezervele s-au diminuat, în special la macrou. Ca urmare a extinderii apelor sub control economic marocan, s-a ajuns la scăderea intensității exploatării sardinei. Această specie a înregistrat o intensă exploatare la mijlocul anilor 1970, arealul de concentrare extinzându-se și în spațiul saharo - mauritanian. Rezervele ei rămân la un nivel ridicat, însă valoarea economică scăzută nu justifică o creștere a efortului de pescuit, cu atât mai mult cu cât, în anii 1980 au

început să se înregistreze primele fenomene de declin și la pescuitul acestei specii. În Golful Guineii starea rezervelor de specii de pești industriali este mai bună, ca urmare a unei slabe exploatare.

Zona N - Atlanticul de Sud - Est cuprinde 18,594 milioane km², adică 5,2% din suprafața Oceanului Planetar. Pescuitul de anvergură în această zonă a început abia în anii 1950, ceea ce a făcut ca rezervele să se mențină multă vreme într-o stare bună. Pescuitul industrial se bazează aproape în exclusivitate pe două specii de merluciu, iar în ultimul timp pe exploatarea rezervelor de stavrid. Ca urmare a exploatare intensive, producția sardinei a înregistrat o scădere puternică, rezervele fiind mult diminuate. Rezervele de merluciu au scăzut mult, cu excepția sectorului Orange River. Aporturile acestei regiuni la pescuitul general atlantic reprezentau în perioada anilor 1980, 12,5% din totalul producției realizate. În dorința protejării stocurilor de merluciu, s-a impus cota de pescuit la 700.000 tone față de 800.000 tone, cât era în trecut.

Zona M - Atlanticul de Sud - Vest cuprinde 20,224 milioane km², adică 5,6% din suprafața Oceanului Planetar. Aporturile acestei zone la economia pescărească sunt mici; astfel, la mijlocul anilor 1970 producțiile obținute în acest sector nu reprezentau decât 3,51% din pescuitul atlantic. Specia de bază în pescuitul din această zonă este merluciu patagonez, care joacă același rol în economia pescărească a zonei ca și merluciu sud - vest - african în apele Atlanticului de sud - est. Extinderea apelor teritoriale la 200 km de către Brazilia și Argentina și instituirea unor principii de protecție severe, care îngreunează pătrunderea navelor străine în zonă, au determinat ca stocurile de pește, deosebit de bogate, să fie exploatate numai de flotele artizanale naționale, slab dezvoltate, față de nivelul potențial al zonei.

Zona H - Oceanul Indian de Vest și Est acoperă 61,787 milioane km², adică 17,1 din suprafața Oceanului Planetar. Comparativ cu aporturile Oceanelor Atlantic și Pacific la pescuitul oceanic mondial, producțiile obținute în aceste două zone ale Oceanului Indian sunt minime. La mijlocul anilor 1970 ele au reprezentat abia 5,04 din totalul pescuitului din Oceanul Planetar. Valorile record înregistrate au fost de 3,203 milioane tone și 3,287 milioane tone. Pescuitul în cea mai mare parte costier, artizanal, este eterogen sub aspectul componenței în specii. Cele mai mari producții sunt asigurate de speciile de sardine.

Zona E - Pacificul de Nord - Est cuprinde 7,503 milioane km², adică 2,1% din suprafața Oceanului Planetar. Pescuitul cu navele trauler expediționale se bazează în primul rând pe merluciu a cărui producție depășește 40 – 50 tone zilnic pe navă. Principala țară care pescuia în această zonă, până la extinderea apelor sub control economic la 200 mile

marine ale S.U.A. și Canadei, era U.R.S.S. Rezervele acestei specii, cu toată exploatarea intensivă, rămân într-o stare bună, pretabilă unei intensificări a pescuitului.

Zona J - Pacificul central de Est cuprinde 57,467 milioane km², adică 15,9% din suprafața Oceanului Planetar. Producțiile au înregistrat un ritm ascendent în ultimii ani, trecându-se de la 970.000 tone la 1,253 milioane tone. O importanță deosebită în zonă o are pescuitul tonier, în special cel bazat pe tonul roșu, activitate în care se remarcă pe lângă Japonia, Cuba, Ecuador, Mexic, Puerto Rico, și marile flote de supertoniere, de clasa 2000-2500 TRB, nord - americane. În economia zonei, mai ales din anul 1973 a crescut în importanță pescuitul hamsiei de nord. Ca urmare a unei exploatare reduse, rezervele sunt într-o stare bună, mai ales cele de pești demersali, dată fiind slaba dezvoltare a pescuitului prin traulare.

Zona I - Pacificul de Sud - est acoperă 16,471 milioane km², adică 4,6% din suprafața Oceanului Planetar. Pescuitul în această zonă se bazează tot pe o specie de merluciu și se efectuează prin traulare. Până în 1971, nivelul general al pescuitului depindea de exploatarea aproape în exclusivitate a anciovetei, pescuit care a scăzut de la 13,760 milioane tone, la numai 3,075 milioane tone, ca urmare a reducerii producției de anciovetă, de la 11,237 la 4,815 milioane tone. Această scădere remarcabilă se datorează atât pescuitului intensiv, cât și modificărilor survenite în hidrologia zonei, a modificării caracteristicilor curentului Humboldt. Rezervele peștilor de fund sunt practic, neatinse, ca urmare a slabei atenții acordate pescuitului prin traulare.

Cercetările efectuate asupra potențialului exploatabil al Oceanului Planetar au pus în evidență faptul că producția obținută în prezent reprezintă numai jumătate din cea care s-ar putea realiza, dacă s-ar exploata rațional speciile pescuite; s-ar intensifica pescuitul în anumite zone și s-ar dezvolta pescuitul unor specii noi sau mai puțin cunoscute. Astfel se estimează că s-ar putea pescui, fără a periclita stocurile, cantitatea de 4,045 milioane tone pești pelagici de larg, 48,310 milioane tone pești demersali și 53,700 milioane tone pești pelagici de cârd. Producția mondială de pești pescuită ar putea crește cu cca. 90%, cea mai ridicată valoare fiind în Oceanul Pacific.

Potențialul mondial total exploatabil, estimat la 117,635 milioane tone pe an va putea fi sporit atât prin pescuirea krilului din apele Antarcticii, cât și prin unele produse obținute prin acvacultură (pești, moluște, crustacee, etc.), îndeosebi în zonele de coastă ale mărilor și oceanelor. Intensificarea pescuitului oceanic trebuie axată, în funcție de grupa de pești sau de nevertebrate, ce urmează a se exploata, în anumite

zone astfel: pești pelagici de larg - de 3,3 ori în Oceanul Indian și de 2,7 ori în Oceanul Atlantic; pești demersali - de 7,7 ori în zona est - centrală a Pacificului, de 9,0 ori în zona vestică a Atlanticului, de 6,5 ori în Oceanul Indian de vest, de 5,5 ori în zona nord - vestică a Pacificului și de 5,4 ori în zona sud - vestică a Atlanticului; pești pelagici de cârd - de 28,4 ori în zona sud - vestică a Pacificului, de 19,5 ori în zona nord - vestică a Pacificului, de 18,1 ori în zona sud - vestică a Atlanticului și de 11,2 ori în zona Oceanului Indian de vest; cefalopode - de 27,8 ori în Oceanul Atlantic, iar crustacee - de 1,7 ori în Oceanul Pacific.

Rolul acvaculturii în asigurarea resurselor alimentare ale omului, este acela de a stabili calea de urmat pentru viitoarea dezvoltare în domeniu: producție intensivă pentru delicatose scumpe sau asigurarea necesităților populației cu produse mai ieftine în cantități mari [2., p. 47].

Cu toate acestea, potențialul biologic valorificabil menționat poate fi afectat de cel mai mare flagel al secolului nostru - *poluarea* - care ar putea pune în primejdie atât echilibrul biologic, sănătatea populației, cât și acoperirea necesarului de proteină animală, dacă nu s-ar aplica măsuri ferme din partea tuturor țărilor lumii. Un singur exemplu: anual se deversează în oceane și mări aproape 10 milioane tone reziduuri petroliere. Pentru a nu crește rata poluării, se preconizează reglementări naționale și internaționale, precum și o rețea de control și avertizare pentru a evita accidentele. Tendința generală de extindere a apelor teritoriale și a zonelor de interes economic sub controlul național aproape a tuturor țărilor riverane oceanelor va afecta negativ pescuitul flotelor expediționare străine, inclusiv cel românesc, și implicit producția mondială totală.

Concomitent cu efectuarea pescuitului mondial oceanic, în ultimul timp atenția mai multor națiuni s-a îndreptat îndeosebi spre practicarea pisciculturii, atât în apele continentale interioare, cât și în zone marine adăpostite sau amenajate, rezultatele obținute fiind mult superioare celor din mediul natural (lacuri, mări, oceane). Piscicultura este mai eficientă decât pescuitul oceanic și tot mai multe țări riverane oceanelor își reorientează producția prin dezvoltarea accentuată a acvaculturii în apele interioare și în zonele litorale, aplicând metode intensive de creștere a peștilor, moluștelor, crustaceelor și algelor. În anii 1980 s-au obținut peste 6,1 milioane tone produse ale acvaculturii, în 1990 s-a ajuns la peste 12 milioane tone, iar după anul 2000 această creștere a atins cca. 60 milioane produse biologice, prin asigurarea fondurilor financiare în vederea realizării amenajărilor piscicole și agropiscicole. Pornind de la posibilitățile și perspectivele acvaculturii, FAO a întocmit programe speciale, pentru dezvoltarea ei în 3 zone

importante ale lumii: Asia, Africa și America Latină, cuprinzând 43 de țări în curs de dezvoltare.

3. Tendințele pescuitului oceanic mondial

Pescuitul mondial, în evoluția sa, a cunoscut mai multe etape, în funcție de gradul de dezvoltare a țărilor care îl practică și de posibilitatea de acces la resursele oceanice. Pescuitul artizanal este practicat în prezent de țările slab dezvoltate și în curs de dezvoltare care nu dispun de baza tehnico - materială necesară și personal specializat.

Tendința actuală a consumului de pește, pe plan mondial, este pentru peștele proaspăt și congelat, care înregistrează pe piață cele mai ridicate prețuri comerciale, în special cel în stare vie [4., p. 183].

Pescuitul industrial se bazează pe ultimele cuceriri ale științei și tehnicii, utilizând nave de pescuit moderne dotate cu aparatură hidroacustică cu rază mare de acțiune, unelte și instalații care permit aplicarea unui înalt grad de mecanizare în condiții de eficiență sporită, personal specializat, precum și tehnologii de conservare și prelucrare diversificate, capabile să satisfacă exigențele de consum ale populației.

Diversitatea mare de unelte și metode folosite în pescuitul industrial se explică prin necesitatea de a captura specii în condiții diferite de la o zonă la alta și cu particularități biologice specifice deosebite. În această diversitate de unelte destinate pescuitului industrial, ponderea cea mai mare revine pescuitului prin traulare, în special pescuitului pelagic, rămânând pe plan secundar pescuitul cu plasele - pungă și pescuitul cu cârlige. Principalii factori care avantajează pescuitul prin traulare sunt: utilizarea fibrelor sintetice cu caracteristici mult superioare fibrelor naturale, utilizarea aparatului hidroacustic de detectare a peștelui, creșterea substanțială a gradului de mecanizare a procesului de pescuit.

Chiar dacă în producțiile realizate în ultimii ani nu se remarcă modificări importante, investițiile pentru dezvoltarea, specializarea și perfecționarea acestei activități a cunoscut o creștere constantă. Această neconcordanță între investiții și producție trebuie pusă pe seama problemelor specifice care afectează activitatea flotelor în ultimii ani: reducerea importantă, uneori la limită a stocurilor de viețuitoare acvatice din zonele tradiționale, ca urmare a supraexploatării ca și extinderea apelor teritoriale și a zonelor de interes economic.

Un rol important în soluționarea acestor probleme revin tehnologiilor de construcție și exploatarea uneltelor de pescuit. De aceea o atenție deosebită se acordă perfecționării acestora, activitate care se

înscrie în contextul preocupărilor pentru creșterea eficienței pescuitului. Una dintre tendințele de viitor o constituie pescuitul la mare adâncime pe panta continentală până la limita de 2000 metri adâncime.

După aprecierile făcute de specialiști, exploatarea pantei continentale la adâncimi cuprinse între 1000 și 2000 metri va prezenta o creștere a suprafețelor traulate cu 25%.

Pescuitul la mare adâncime, însă, ridică o serie de probleme de ordin tehnic, în ceea ce privește: construcția navelor, a aparaturii de detectare, a uneltelor și instalațiilor de pescuit, probleme a căror rezolvare este posibilă prin executarea unor cercetări experimentale.

Experiența acumulată pe plan mondial în pescuitul la mare adâncime permite limitarea cerințelor și a perfecționării tehnologiilor de construcții și exploatare a traulelor ca unelte și vase de pescuit.

Pescuitul mondial industrial oceanic se va dezvolta în următorii ani, datorită faptului că la această activitate vor participa toate țările riverane Oceanului Planetar care vor dispune de bază materială și își vor forma cadrele de specialitate necesare. Pentru a satisface nevoia de hrană a populației globului în continuă creștere, pescuitul se va practica atât pe platformele continentale de către țările riverane sau în colaborare cu flotele expediționare, cât și la mari adâncimi, pe baza unor acorduri internaționale, în scopul evitării fenomenului de supraexploatare prezent la multe specii din zona litorală.

În fiecare țară dotată cu nave de pescuit oceanic, în condiții de eficiență economică, atenția specialiștilor se va îndrepta spre rezolvarea următoarelor sarcini tehnico - științifice și de producție:

- stabilirea de noi zone de pescuit de mari adâncimi și pe pantă continentală și calcularea productivității acestora;
- studierea comportamentului viețuitoarelor acvatice, inclusiv reproducerea lor, în prezența navelor de pescuit și sub influența surselor de emisie a undelor sonore;
- stabilirea numărului și tipurilor optime de nave în vederea exploatării raționale și eficiente a stocurilor;
- soluții noi pentru modernizarea navelor de pescuit, a instalațiilor de mecanizare și automatizare a pescuitului produselor biologice acvatice;
- perfecționarea tehnologiilor de pescuit și elaborarea de noi tehnologii concomitent cu introducerea unor noi materiale destinate construcției traulelor;
- perfecționarea tehnologiilor de prelucrare și conservare a producțiilor pescuite și diversificarea gamei de sortimente destinate consumului uman;

- căutarea de substanțe chimice și medicamente noi cu posibilități de extragere din corpul vietăților pescuite din adânc.

Marea majoritate a speciilor din produsele biologice n-au fost afectate de pescuitul intensiv. Totuși, unele specii, ca de exemplu: cod, heringi, etc., care au fost supraexploatare, beneficiază de măsuri de protecție ce constau în zone și perioade de cruțare, pentru a asigura reproducerea naturală a speciilor respective, precum și cote de pescuit pe țări, măsuri care, din păcate, nu se respectă cu strictețe.

În concluzie, viitorul exploatării resurselor biologice a mărilor și oceanelor depinde de felul cum este protejat mediul acvatic, cum se respectă reproducerea normală a organismelor oceanice și cum este asigurată cooperarea specialiștilor din oceanocultură cu cei din domeniul pescuitului.

Degradarea vieții acvatice este plină de consecințe, deoarece ea tinde să reducă resursele alimentare obținute din mări, tocmai într-un moment în care se are în vedere utilizarea mai largă a acestora [1., p. 447].

4. Evoluția pescuitului oceanic al României

Pescuitul oceanic a jucat un rol major în aprovizionarea cu proteină ieftină a pieței românești. În anii '80 s-a atins o producție medie de aproximativ 200.000 de tone de pește anual, mare parte din acesta fiind folosit pentru piața internă. Captura provenea în principal din speciile pelagice pescuite în zona economică exclusivă a Mauritaniei și Namibiei. Schimbările produse în regimurile de management al resurselor din țările menționate, a politicilor de prețuri dezavantajoase, combinate cu procesul de învechire a flotei, a încetării sprijinului de la stat și autonomiei societăților au contribuit la reducerea profitabilității până la nivele foarte scăzute. În anul 1993 Compania Română de Pescuit Oceanic și-a încetat activitatea de pescuit, orientându-se spre acțiunea de congelare în zona insulară a Marii Britanii.

Flota de pescuit oceanic a României și-a început activitatea în anul 1964 cu două pescadoare. La sfârșitul anului 1978 cuprindea un număr de 37 de nave de pescuit și cinci polare care au activat în zonele Atlanticului de est, central, sud- est și de nord – vest. La sfârșitul anului 1989, deținea un număr de 61 de nave, din care 47 erau nave de pescuit, 12 polare, iar două erau utilizate la transportul combustibilului. Începând cu anul 1990 România a demarat un proces constant de declin al activității care a atins apogeul în 1993. În această perioadă un număr de patru nave au fost arestate pe teritoriul apelor străine, 27 de nave au fost

vândute ca fier vechi, două au continuat să fie folosite ca depozite frigorifice, iar trei au fost vândute pentru activitatea de pescuit.

În anul 1997 Consiliul de Administrație al Fondului Proprietății de Stat a hotărât privatizarea Companiei Române de Pescuit Oceanic Tulcea prin vânzarea pachetului de acțiuni către investitori greci.

Dinamica producției de pescuit oceanic este prezentată în tabelul 1. Evoluția producției din perioada 1985 – 1993 indică o tendință de scădere accentuată mai cu seamă după anul 1989.

Tabelul 1

Producția de pește din pescuitul oceanic a României pe specii în
perioada 1985-1993

- în tone

SPECII	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Stavrid	114.930	153.707	67.728	89.454	79.484	21.265	26.953	29.212	808
Sardina	2.716	8.425	16.808	28.065	29.419	16.754	19.941	8.806	19
Sardinele	26.619	3.580	16.593	26.755	19.050	20.120	25.929	11.018	345
Macrouri	5.032	5.897	6.547	16.742	7.197	5.975	5.825	3.003	67
Merluciu	7.303	14.720	221	2.207	1.664	347	-	-	-
Pește sabie	3.751	1.966	2.742	2.005	1.013	883	761	1.153	34
Sparide	-	-	527	1.480	2.829	1.261	594	1.230	-
Altele	4.156	17.494	68.125	9.683	3.476	3.448	2.970	2.604	32
Total	164.507	205.789	179.291	176.391	144.132	73.183	82.973	57.026	1.305

Sursă: FAO, Statistici Piscicole și Institutul Român de Cercetări Marine Constanța

După 1990, activitatea de pescuit se reduce la un număr de trei nave care au operat în zona economică exclusivă a Mauritaniei până în anul 1993. Producția realizată a scăzut continuu de la 82.973 tone în anul 1991, la 57.026 tone în 1992 și numai la 1.305 tone în 1993.

Bibliografie

1. Adam, Al., ș.a., *Pescuitul industrial*, Ed. Tehnică, București, 1981.
2. Dvoreanov, V.A., *Râbolovstvo Rassii – Nakanune peremen, Mejdunarodnâe otnoșănia*, Moskva, 2000.
3. Laszlo, H. (coord.), *Peștele și crescătoriile de pește*, Ed. M.A.S.T., București, 2005.
4. Lostun, L., *Heleşteie - piscicultura practică*, Ed. Carpatina, București, 2002.

Recenzie

PETRU RADU, *POTENȚIALUL UMAN AL FIRMEI. ASIGURARE ȘI REASIGURARE*, Editura POLIROM, Iași, 2004.

Fiind elaborată în consens cu exigențele impuse de literatura de specialitate de peste hotare lucrarea are meritul principal de a prezenta într-o formă clară, bine încheată și armonios structurată o problematică de mare complexitate.

„Potențialul uman al firmei. Asigurare și reasigurare” reprezintă o lucrare de referință în domeniu, fiind de o mare actualitate atât pentru literatura de specialitate, cât și pentru activitatea practică, prezentând definiții, principii, metode și tehnici de management al resurselor umane grupate pe activități specifice.

Resursele umane, la ora actuală, la nivel mondial, se află în centrul preocupărilor tuturor firmelor, fiind considerate principala sursă de progres.

Scopul lucrării este de a oferi o imagine globală asupra managementului resurselor umane, a cunoștințelor și deprinderilor pe care le oferă și despre modul în care pot fi valorificate. Autorul pune accent nu atât pe o prezentare exhaustivă, cât pe practicabilitatea informațiilor.

Organizațiile dispun de numeroase resurse din care se detașează cea umană. Nu de multe ori angajații au fost considerați un factor definit și finit. În realitate, dacă resursele umane se creează condițiile necesare poate crește și se poate dezvolta. Angajații nu reprezintă o investiție asemeni capitalului fix sau mobil ci sunt, mai degrabă, sursă de câștig dacă organizația oferă oportunitățile necesare. Numai prin creativitate, competență și gândire anticipativă poate o firmă supraviețui și progresa datorită

mediului economic foarte instabil, plin de amenințări și oportunități.

Prin această lucrare se dorește, printre altele, reconsiderarea importanței planificării strategice și operaționale pentru toate activitățile de personal. În mod normal organizațiile ar trebui să dea dovadă de flexibilitate și să se adapteze considerând resursa umană ca fiind una strategică. Managementul „centrat pe om” care să ia în considerare acest factor drept un atu strategic este o exigență pentru toate firmele din țara noastră.

Lucrarea reprezintă un demers prin care autorul încearcă să atragă atenția asupra multiplelor posibilități care conduc la creșterea competitivității prin intermediul unui management modern al resurselor umane, prin mobilizarea și motivarea personalului, cointeresarea și participarea activă a tuturor categoriilor de salariați la realizarea obiectivelor întreprinderii.

În lucrare sunt prezentate aspecte care pregătesc deciziile în toate domeniile funcțiunii de personal fiind un sprijin pentru activitatea managerială.

Schimbările fulminante din mediul întreprinderii obligă decidenții să se organizeze într-o manieră anticipativă, să valorifice oportunitățile și să contracareze amenințările ce pot afecta firma.

Prin indicatori (aproximativ 130), figuri și tabele (12 figuri și 5 tabele) prezentate în cele cinci capitole ale cărții se dorește, printre altele, reconsiderarea factorului uman și a contribuției sale la succesul organizației

Calculul indicatorilor prezentați conduce la realizarea unui control subtil în toate domeniile și subfuncțiile gestiunii

resurselor umane: recrutare, angajare, formare, utilizarea personalului, evaluarea performanțelor, informare și comunicare, participare, climatul social și organizațional.

La cele cinci capitole ale lucrării se adaugă cinsprezece anexe la baza cărora au stat 39 de surse bibliografice.

„Potențialul uman al firmei. Asigurare și reasigurare” este o carte care își găsește aplicabilitatea în firmele mari, cu număr mare de angajați și departamente dispersate în teritoriu,

practicienilor din domeniul resurselor umane, managerilor și studenților pentru aprofundarea cunoștințelor în acest domeniu.

Alina-Petronela Haller
